อนุสรณ์

พระราชทานเพลิงศพ

นายแหวน เทศวิศาล

เป็นกรณีพิเศษ

ณ เมรุวัดธาตุทอง

วันอาทิตย์ที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐

อภินันทนาการ
จาก
พลเรือเอก อดุล ตุลยานนท์

อนุสรณ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
พระราชทานเพลิงศพ

นายแหวน เทศวิศาล
เป็นกรณีพิเศษ

ณ เมรุวัดธาตุทอง
เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐

เวลา ๑๗.๐๐ น.

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๖๗๖๙

สำนักพระราชวัง

๑๕ ธันวาคม ๒๕๒๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเพลิงศพ นายแหวน เหลวิศาล เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดธาตุทอง เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ ที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

อุดมศักดิ์ พิมพ์

ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นายแหวน เหลวิศาล เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

พระมหากรุณาธิคุณ

ล้นเกล้า ล้นกระหม่อม

เจ้าภาพสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

พระราชทานเพลิงศพ

นายแหวน เทศวิศาล

เป็นกรณีพิเศษ

ณ เมรุวัดธาตุทอง

เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐

เวลา ๑๗.๐๐ น.

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

ต่อท่านผู้มีเกียรติ และญาติมิตรที่เคารพ

ที่ได้กรุณาช่วยเหลือในการบำเพ็ญกุศล

และสวดพระอภิธรรมแด่ศพ

นายแหวน เทศวิศาล

รวมทั้งทุกท่านที่ได้สละเวลา

มาเป็นเกียรติในงานพระราชทานเพลิงศพ

เป็นกรณีพิเศษในวันนี้

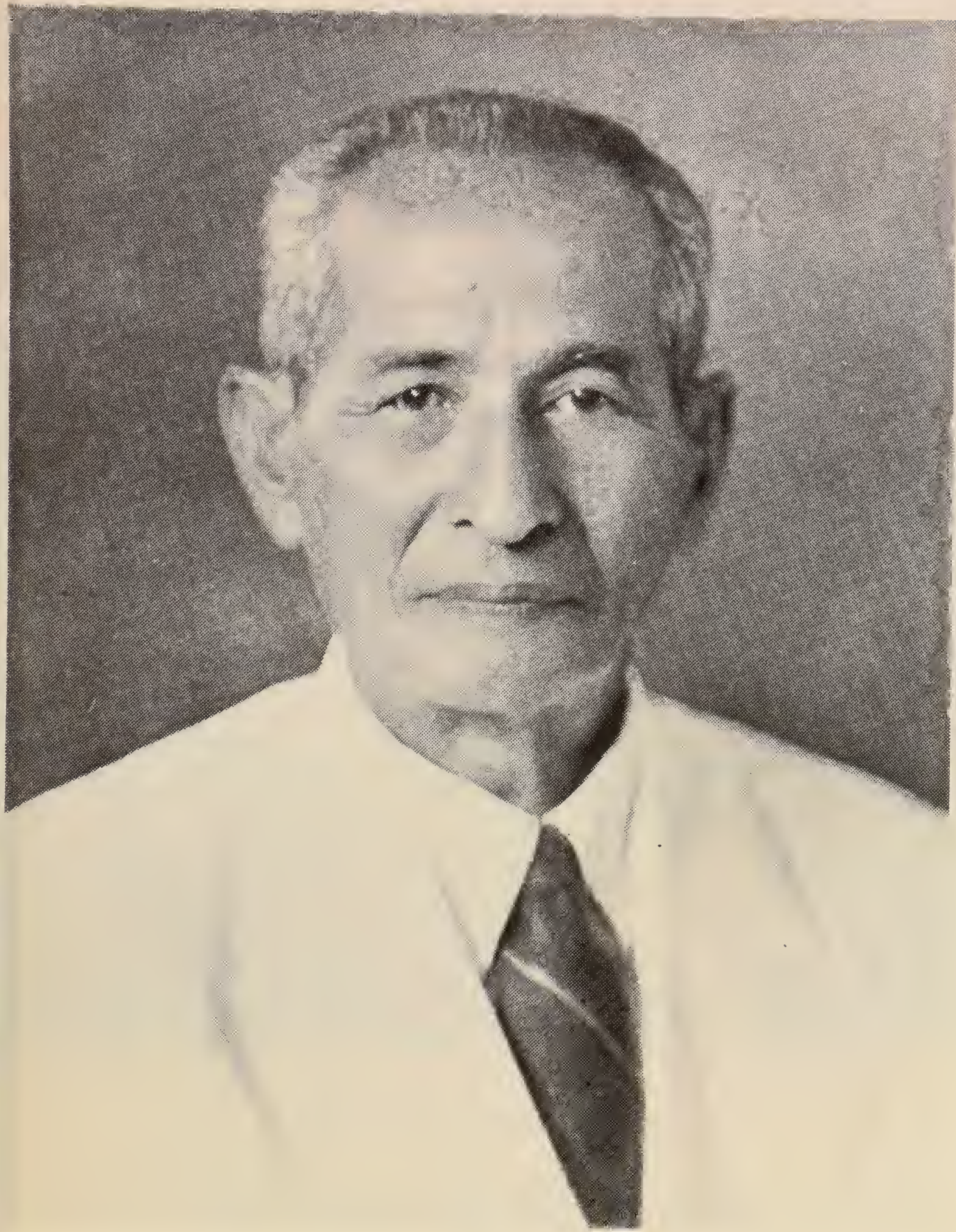
หากการต้อนรับมีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง

ขอได้โปรดกรุณาประทานอภัยให้ด้วย

บุตรและหลาน

ยศและลาภ หาบไป ไม่ได้แน่
มีเพียงแต่ ต้นทุน บุญกุศล
ทรัพย์สมบัติ ทิ้งไว้ ให้ปวงชน
แม้ร่างตน เขาก็เอา ไปเผาไฟ

เมื่อเจ้ามา มีอะไร มาด้วยเจ้า
เจ้าจะเอา แต่สุข สนุกไฉน
เจ้ามามือเปล่า เจ้าจะ เอาอะไร
เจ้าก็ไป มือเปล่า เหมือนเจ้ามา

นายแหวน เทศวิศาล

ชาตะ วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๑

มรณะ วันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

ตั้งศพสวดพระอภิธรรม

วันที่ ๑๖–๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

บุตร

บุตร และ สะใภ้

หลาน และ เหลน

ชีวประวัติย่อ

ของ

นายแหวน เทศวิศาล

นายแหวน เทศวิศาล เป็นบุตรคนเดียวของนายบด นางเที่ยง เทศวิศาล เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ ที่บ้านตำบลบ้านทวาย เขตยานนาวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร กำพร้าบิดา มารดา ตั้งแต่ยังเยาว์วัย จึงอยู่ในอุปการะของ อา อา ต่อมาได้ศึกษาและฝึกวิชาช่างไม้กับพระอาจารย์ ที่วัดเพลงวิปัสสนา ธนบุรี จนสามารถประกอบเป็นวิชาชีพได้

สมรสกับ นางพร้อม เกศแก้ว มีบุตร ๑ คน คือ นายสอาด เทศวิศาล

ต่อมาได้สมรสกับ นางเนื่อง สมรูป มีบุตรและธิดา รวม ๑๐ คน คือ

๑. นายประเทือง เทศวิศาล *(ถึงแก่กรรม)*
๒. นางประทุม เกียรติก้อง *(ถึงแก่กรรม)*
๓. นายทินกร เทศวิศาล *(ถึงแก่กรรม)*
๔. ร้อยตำรวจโท ประทีป เทศวิศาล *(ถึงแก่กรรม)*
๕. พลเอก ประเทียบ เทศวิศาล
๖. เด็กหญิง ประทม เทศวิศาล *(ถึงแก่กรรม)*

๗. นายประธาน เทศวิศาล
๘. เด็กชายประวิช เทศวิศาล *(ถึงแก่กรรม)*
๙. นาวาโทประยุทธ เทศวิศาล
๑๐. พันเอกวินิต เทศวิศาล

บุตรและธิดาได้มีหลานสืบต่อมาอีก ๓๖ คน กับเหลนอีก ๑๔ คน

นายแหวน เทศวิศาล ยึดถือวิชาชีพช่างไม้เป็นหลัก เป็นผู้รับเหมาก่อสร้างงานขนาดย่อมเป็นครั้งคราว ภายหลังเข้ารับราชการเป็นลูกจ้างประจำกองสัญญานทหารเรือ ตำแหน่งช่างไม้ เงินเดือนๆละ ๙๐ บาท

เมื่อเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา เห็นว่าบ้านพักในซอยวัฒนวงศ์ อยู่ใกล้โรงงานรถไฟมักกะสัน ซึ่งเป็นจุดยุทธ-ศาสตร์ จึงไปสร้างบ้านใหม่อีกหลังหนึ่งริมคลองแสนแสบตรงหน้าวัดบางกะปิ (วัดอุทัยธาราม)

วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๗

ฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีทิ้งระเบิดทางอากาศกรุงเทพ-พระมหานครในเวลากลางวันเป็นครั้งแรกตรงกับวันวิสาขบูชา บ้านหลังใหม่ใกล้จะเสร็จ ถูกระเบิดทำลายพังพินาศ บ้านล้มทับจมในคลองแสนแสบได้รับบาดเจ็บสาหัส รักษาตัวอยู่ ๓ เดือนเศษ จึงต้องขอลาออกจากราชการ

ต่อมาได้ประกอบอาชีพส่วนตัวค้าขาย และงานช่างทุกชนิดด้วยความมานะอดทนบากบั่นเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้บุตรได้รับการศึกษาจนสำเร็จสมความปรารถนาทุกคน มิได้ย่อท้อต่อความยากลำบาก เคยไปสร้างบ้านพักตำรวจตระเวนชายแดนถึงแม่สอด จังหวัดตาก จนกระทั่งอายุ ๗๒ ปี เหลือบุตรคนเล็กกำลังศึกษาเพียงผู้เดียว บุตรและธิดาจึงขอร้องให้หยุดประกอบอาชีพเพื่อพักผ่อน ภายหลังบุตรที่รับราชการทหาร ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายทหารราชองครักษ์ ทั้ง ๓ คน

มีสุขภาพดีมาก ไม่มีโรคประจำตัว เมื่อบุตรหลานจัดงานคล้ายวันเกิด ๘ รอบ อายุ ๙๖ ปี ยังเดินได้เป็นปกติจนกระทั่งกลางปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ร่างกายทรุดโทรมลงอย่างรวดเร็ว เบื่ออาหาร บุตรหลานนำส่งโรงพยาบาลกล้วยน้ำไทแผนกผู้ป่วยชรา เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ และถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาล เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ รวมอายุได้ ๙๘ ปี ๑๐ เดือน

วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

ข้าพเจ้า นายแหวน เกศรีกาล ผู้รับเหมาก่อสร้าง ขอทำหนังสือสัญญาให้ไว้แก่นายกุย นายเอี่ยม หลังปี่ ฝ่ายหนึ่ง ดังมีข้อสัญญาต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้าพเจ้าเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างเขื่อนของวัดคลองเตยใน ตำบลคลองเตย อำเภอพระโขนง จังหวัดพระประแดง โดยยาว เส้น ๓ ศอก คิดเป็นค่าจ้างวาละ ๘๐ บาทถ้วน กำหนดให้แล้วเสร็จภายในเดือน ๔ ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ นับแต่วันทำหนังสือสัญญานี้เป็นต้นไป

ข้อ ๒ การก่อสร้างเขื่อนรายนี้จะต้องใช้ อิฐ, ปูนซีเมนต์, ไม้, เสาเหล็ก กับเครื่องต่างๆอีกมากหลายอย่าง.. ต้องเป็นของผู้รับเหมาต้องจัดหาเอาเองทั้งสิ้น

ข้อ ๓ การสร้างเขื่อนรายนี้ ข้าพเจ้าผู้รับเหมาจะทำตามรายการต่อไปนี้ คือ เสาเขื่อนต้องใช้เหล็กโต ๔ หุน ยาว ๘ ศอก กว้าง ๖ นิ้วฟุต ๔ เหลี่ยม ฝังลึก ๔ ศอก ๑ คืบ หนา ๔ นิ้วฟุต เหล็กตั้งฝัง ๓ หุน ๒ หุน ทั้งสี่เสา ตาตะเข้ยาว ๖ ศอก กว้าง ๖ นิ้วฟุต ๔ เหลี่ยม ใช้เหล็กโต ๓ หุน ท้องล่างแลบนกว้าง ๑๔ นิ้วฟุต หนา ๔ นิ้วฟุต ใช้เหล็กโต ๔ หุน ไม้เสาเข็มโต ๔ นิ้ว ยาว ๖ ศอกใช้วาละ ๘ ต้น ใช้อิฐ

ริบหาเข็มทหาเมืองฟุต เข้าเขื่อนมั่นต้องให้ระยะห่างในระหว่างช่อง ห่างตาเมตรเตอร์ แต่ถ้าของเหล่านี้ แม้แต่ส่วนใดส่วนหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พอใจของท่าน ข้าพเจ้าผู้รับเหมายอมเปลี่ยนและทำให้ท่านใหม่

ข้อ ๔ ถ้าข้าพเจ้าประพฤติผิดสัญญานี้ แต่ข้อหนึ่งตาใดก็ดี ฤๅให้ท่านเลิกสัญญาแก่ข้าพเจ้า และข้าพเจ้าไม่คิดค่าเสียหายสิ่งซึ่งได้ปลูกสร้างลงไปแล้วแก่ท่านอีก และการทำเขื่อนนี้ ข้าพเจ้าจะทำให้แล้วเสร็จตามสัญญานี้เพ่งขวด ถ้าไม่แล้ว ข้าพเจ้ายอมให้ท่านปรับข้าพเจ้าตามสมควร ข้าพเจ้าได้เขียนชื่อลงลายมือให้ไว้เป็นเล่ากส

ลงชื่อ นายแหวนเทศวิศาล ผู้รับเหมา
ลายมือหลงให้

ฯ นายสุก ○ ผู้ค้ำ

ฯ ฯ

ฯ ฯ

ฯ นายทิมไพเราะ พยาน

ฯ นายราด ฯ

ทำไมคุณพ่อจึงอายุยืน

คำถามข้างบนนี้ข้าพเจ้าได้ฟังอยู่เสมอ ได้พยายามหาคำตอบที่ดีที่สุดเท่าที่ลูก ๆ จะสามารถจดจำและสังเกตชีวิตที่ผ่านมาของคุณพ่อ ประการแรกคุณพ่อออกกำลังกายอยู่เสมอ คำว่าออกกำลังกายในสมัยโบราณ ไม่ได้หมายเฉพาะการเล่นกีฬา การที่เป็นช่าง ทำอะไรด้วยตนเองสารพัด การสร้าง–การประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องใช้ เครื่องทุ่นแรงสำหรับคุณแม่และคนในบ้าน รวมทั้งการทำสวน ปลูกต้นไม้ดายหญ้าถางหญ้า ก็เป็นการออกกำลังกายที่ดีอย่างหนึ่งของคุณพ่อ ท่านทำเป็นประจำ จวบจนกระทั่งอายุ ๘ รอบ ลูกหลานจึงขอร้องให้ท่านงดงานหนักต่าง ๆ แต่ท่านก็ยังเดินตอนเช้าหลังจากการใส่บาตรทุกวันอยู่

ถ้าจะพูดถึงการกีฬา ท่านชอบเล่นตะกร้อวง สมัยมีบ้านอยู่รวมกับบรรดาญาติหลาย ๆ หลังที่ถนนสาธรเหนือ ตอนเย็นมีการตั้งวงเล่นตะกร้อในสนามของบ้านหลวงประสิทธิ-นนทเวทย์ ผู้ร่วมวงในสมัยนั้นมี หลวงตะรีกลรักษ์ หลวงประกฤตกลจักร์ หลวงอุดมศรแสง พวกลูกหลานรุ่นเด็กได้แต่เป็นกองเชียร์นั่งดูลวดลายแปลก ๆ อยู่ข้างสนาม การเชียร์นั้นไม่ใช่เชียร์ให้เตะท่าสวย ๆ อย่างเดียว แต่เชียร์ให้เตะพลาด

ให้ลูกตะกร้อตกท้องร่อง เพราะตะกร้อชั้นดีของวงผู้ใหญ่พอตกน้ำแล้วจะแข็งกระด้างเล่นต่อไปไม่ได้ ท่านต้องเลิกเล่นโดยปริยาย พวกเด็ก ๆ ลูกหลานก็เฮกันลงสนามเล่นฟุตบอล (ใช้ตะกร้อแทน) ฟาดแข้งกันต่อไปจนมืด

อีกประการหนึ่งคือคุณพ่อเป็นผู้ที่ยึดมั่นในพระบวรพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ท่านถือศีลห้าอย่างครบถ้วนมาตั้งแต่พวกลูก ๆ ยังจำความได้ มาในระยะหลัง หมายถึงตั้งแต่อายุ ๗๐ – ๘๐ ปีขึ้นไป ท่านยังถือศีล ๘ ในวันธรรมสวนะด้วย การถือศีลห้าของท่านนั้น ท่านไม่ได้ถือเฉพาะตัวท่านคนเดียว ท่านสั่งสอนไปถึงภรรยา – บุตรและคนใกล้เคียงด้วย คุณแม่เคยเล่าให้ฟังว่าสมัยอยู่ในบ้านสวนแถวบางขุนเทียน ปกติก็กินอยู่กันอย่างกระเหม็ดกระแหม่ คุณแม่เห็นว่านาน ๆ ควรจะมีอาหารพิเศษให้คุณพ่อรับประทานสักมื้อหนึ่ง จึงซื้อปูทะเลไข่ซึ่งจีนพายเรือมาขายไว้ ๓ ตัว ซื้อแล้วก็ขังไว้ในโอ่งทั้งเป็น ๆ ตั้งใจว่ารุ่งขึ้นจะนำมาประกอบอาหาร พอถึงเช้าวันรุ่งขึ้นคุณแม่เตรียมติดไฟตั้งน้ำเสร็จแล้วก็ลงบันไดไปเปิดตุ่มที่ขังปูทะเลไว้ ปรากฏว่ามีแต่ตุ่มเปล่า คุณพ่อบอกว่าได้ปล่อยปูทะเลลงคลองไปตั้งแต่ตอนกลางคืนแล้ว ตั้งแต่นั้นมาคุณแม่ไม่ยอมซื้อ กุ้ง ปลาที่ยังเป็น ๆ อยู่มาประกอบอาหารเลย ต้องซื้อปลาที่ตายแล้วซึ่งบางคนเรียกว่า “ปลาชา” มาประกอบอาหารแทน

เรื่องใจบุญสุนทานนั้นคุณพ่อได้ประพฤติ ปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาจนกระทั่งถึงวันเข้าโรงพยาบาลกล้วยน้ำไทซึ่งท่านไปไหนมาไหนไม่ไหวแล้ว แต่ก็สั่งลูกหลานทุกคนที่ไปเยี่ยมให้ใส่บาตรแทนท่าน ถ้ายิ่งเป็นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตนั้นท่านยึดมั่นจวบจนถึงแก่กรรม ลูก ๆ ไม่เคยเห็นท่านฆ่าสัตว์เลย แม้แต่ยุงชุมมาตอมมากัดท่าน ท่านก็ไม่ตบ เพียงแต่ใช้ผ้าขาวม้าโบกไล่ให้มันบินไปที่อื่นเสีย สมัยที่ยังอยู่รวมกันเป็นหมู่ที่บ้านถนนสาธรเหนือ คงจะ ๕๐ – ๖๐ ปีที่ผ่านมาแล้ว ใต้ถุนบ้านของแต่ละหลังก็มีกองไม้บ้าง กองจาก (มุงหลังคา) บ้าง เด็ก ๆ สมัยนั้นก็วิ่งเล่นกันเข้าใต้ถุนบ้านนี้ออกใต้ถุนบ้านโน้น วันหนึ่งเด็กก็ไปพบงูแสงอาทิตย์ขดอยู่ใต้กองไม้ ผู้ใหญ่ก็บอกว่าให้ไปบอก "ลุงแหวน" ลุงแหวนก็รีบมาเพราะกลัวงูจะกัดเอาลูกหลานซึ่งมีอยู่หลายคน แต่ท่านไม่ได้มาเพื่อจะตีงู ท่านเอาปี๊บเปล่า ๆ มาหนึ่งใบไม้กวาดมาหนึ่งอัน มาถึงก็กวาดเอางูใส่ปี๊บ แล้วผูกท้ายรถจักรยานไปปล่อยในที่ห่างไกล พวกลูกหลานเลยอดดูวีรกรรมการสังหารงู สัตว์มีพิษอื่น ๆ เช่นตะขาบแมลงป่อง ก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าบางครั้งท่านไปรื้อกองไม้ถูกแมลงป่องต่อย ท่านรู้สึกเจ็บปวดอย่างมาก แต่ท่านก็ไม่ได้ฆ่ามัน ท่านบอกว่าท่านผิดเองที่ไปยกแผ่นไม้แล้วไปถูกตัวมันเข้า

ตอนสมัยไปปลูกบ้านอยู่ที่มักกะสัน สุนัขเลี้ยงในบ้านถูกหมาบ้ากัด วันต่อมาแสดงอาการกลัวน้ำ ในบ้านมีลูก

หลานเล็ก ๆ หลายคน แทนที่คุณพ่อจะตัดไฟต้นลม คือสังหารมันเสีย หรือเอาไปส่งสถานเสาวภา (เอาไปส่งก็ยาก – เสี่ยงอันตราย เพราะสมัยโน้นยังไม่มีรถยนต์ใช้กัน) คุณพ่อกลับคล้องมันไปขังไว้ในแท้งค์น้ำชำรุด คอยส่งข้าว ส่งน้ำตามรอยโห่วของแท้งค์จนกระทั่งอาการมันกำเริบหนักและสิ้นใจไปเอง

พวกเราเชื่อว่าการที่ท่านยึดมั่นในศีลธรรมอย่างเคร่งครัดนี้ เป็นเหตุผลสำคัญที่ท่านมีอายุยืนถึงเกือบร้อยปี สมตามที่มีผู้ศึกษาธรรมอย่างลึกซึ้ง เคยกล่าวว่าผู้ที่ยึดมั่นในศีลข้อ ๑ คือปาณาติปาตา เวรมณี ฯลฯ จะเป็นผู้ที่อายุยืนยาว ไม่มีวันที่จะถึงแก่กรรมด้วยอุบัติเหตุ ศีลข้ออื่นท่านก็ยึดถือเคร่งครัดไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน คุณแม่เคยเล่าว่า สมัยยังอยู่บ้านถนนสาธรคุณพ่อเคยป่วยท้องร่วงอย่างแรง ถ่ายท้องเกือบสิบครั้งจนหมดแรงใกล้จะสิ้นใจ คุณอาหลวงตะรีกลรักษ์ทราบข่าว ก็นำเหล้าสะระแหน่มาให้คุณพ่อดื่มเพื่อชูกำลัง คุณพ่อตอบว่า "ถ้าจะตายก็ตายอย่างมีสติเถิด อย่าให้ตายในลักษณะที่เมามายเลย" แม้คุณอาหลวงตะรีฯ ซึ่งคุณพ่อนับถือมากจะได้อ้อนวอนอย่างไร คุณพ่อก็ยืนกรานไม่ยอมดื่ม นี่เป็นลักษณะของการถือศีลที่เคร่งครัดของคุณพ่อ บรรดาลูก ๆ ถ้าใครยังนึกอยากจะเล่นหนังสติ๊ก ไม้ซาง ฯลฯ จะต้องหลบซ่อนเอาไปแอบให้ดีมิฉะนั้นก็จะถูกทำลายหมด

พวกลูก ๆ ได้สังเกตดูแล้ว นอกจากการออกกำลังกาย การยึดมั่นในพระบวรพุทธศาสนาแล้ว การปฏิบัติตนอย่างอื่นๆ เช่นเรื่อง อาหาร อารมณ์ อากาศ การอุจจาระ ฯลฯ คุณพ่อได้ยึดถือปฏิบัติมาก่อนที่มีผู้รู้ให้คำแนะนำว่า ใครอยากอายุยืนให้ยึดหลัก ๕อ.เสียอีก

ลูก ๆ ไม่ค่อยทราบประวัติของคุณพ่อสมัยเยาว์วัยมากนัก ทราบแต่ว่าคุณพ่อคุณแม่นั้นกำพร้าบิดา มารดาตั้งแต่เล็กทั้งคู่ ชีวิตที่ขาดบิดามารดาคงเป็นชีวิตที่ลำบากและระเหเร่ร่อนมากพอควร คุณพ่อผจญกับความยากลำบากมาตั้งแต่ลูกๆ จำความได้ เนื่องจากมีลูกมากถึง ๘ คน และคุณพ่อได้ตั้งใจจะส่งเสียให้ลูกได้ศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุดตามที่ลูกทุกคนปรารถนา ฉะนั้นคุณพ่อจึงต้องทำงานหนักมาก งานที่คุณพ่อถนัดที่สุดคือช่างไม้ เคยทำงานอยู่กองสัญญาณทหารเรือสมัยที่ น.อ. ชลี สินธุโสภณ (ยศขณะนั้น)เป็นผู้บังคับกอง คุณพ่อเป็นผู้ที่ตรงต่อเวลา ขยันหมั่นเพียรเป็นอย่างยิ่ง เคยได้รับคำชมเชยต่อหน้าแถวข้าราชการทั้งกองสัญญาณอยู่เสมอ กล่าวคือผู้บังคับกองฯได้เดินดูการปฏิบัติงานของข้าราชการและพนักงานบ่อยครั้งที่เห็นข้าราชการหรือพนักงานนั่งคุยกัน โดยไม่มีงานทำหรือไม่ทำงานก็ตาม แต่ทุกครั้งที่ท่านมาห้องทำงานของนายแหวน ท่านบอกว่าไม่เคยเห็นนายแหวนฯ นั่งเฉย ๆ หรืออยู่เปล่า ๆ เลย จะต้องทำโน่นทำนี่อยู่ตลอดเวลา เรื่องนี้พ่อ

เคยบอกกับลูกว่า บางทีงานหลวงก็ไม่มีให้ทำ ท่านก็ประดิษฐ์หรือซ่อมแซมข้าวของต่างๆ ของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ฉะนั้น น.อ. ชลีฯ แอบมาดูทีไรก็เห็นว่าทำงานตลอดเวลา

ความจริงแล้วคุณพ่อเป็นช่างทุกชนิด ข้าวของเครื่องใช้ในบ้านถ้าชำรุดก็ไม่ต้องเอาไปจ้างเขาแก้ คุณพ่อแก้ได้หมด เครื่องเรือนและของใช้ก็ทำขึ้นใช้เอง แต่งานที่ถนัดที่สุดคือช่างก่อสร้าง ได้ปลูกบ้านให้ผู้ว่าจ้างมาแล้วเกือบสิบหลัง เป็นผู้สร้างเขื่อนให้วัดคลองเตย จำได้ว่าคุณพ่อจะต้องไปทำงานตามเวลาน้ำลง ถ้าน้ำลงตี ๓ ก็ต้องออกจากบ้านตี ๒ การปลูกสร้างสถานที่ราชการหลายแห่งก็เป็นฝีมือคุณพ่อ เช่น เสาธงของโรงงานยาสูบ หรืออาคารบ้านพักของตำรวจตระเวนชายแดนที่แม่สอดเป็นต้น

ประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๑ คุณพ่อย้ายจากกลุ่มหมู่ญาติที่ถนนสาธรเหนือไปเช่าที่ปลูกบ้านและทำสวนอยู่ในซอยวัฒนวงศ์ มักกะสัน พอถึงปลายสมัยสงครามโลกครั้งที่สองเครื่องบินสัมพันธมิตรมาทิ้งระเบิดกรุงเทพฯ บ่อยขึ้น โรงงานรถไฟมักกะสัน และสถานฑูตญี่ปุ่น ซึ่งอยู่ในซอยวัฒนวงศ์ก็โดนระเบิดเพลิงวอดวายไปบางส่วน คุณพ่อเห็นว่าบ้านของเราอยู่ระหว่างกลางสถานฑูตและโรงงานมักกะสัน ขืนอยู่ที่เดิมคงจะโดนลูกระเบิดแน่ๆ จึงได้คิดขยับขยายรื้อบ้านชั้นล่างไปปลูกที่ บางกะปิ แม้กระนั้นก็ดีในระหว่างสร้างบ้านที่ บางกะปิ

ริมคลองแสนแสบ ยังถูกระเบิดของเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งมาทิ้งระเบิดในเวลากลางวันครั้งแรก ดูเหมือนจะเป็นวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๗ เป็นวันหยุดวิสาขบูชา ครั้งนั้นมีราษฎรถูกลูกระเบิดตายหลายสิบคนแถบพาหุรัด และสะพาน-พุทธยอดฟ้า มีลูกระเบิดหลงลูกหนึ่งไปตกที่บางกะบี่ ตรงกับบ้านที่คุณพ่อกำลังสร้างอยู่พอดี บ้านได้พังทับตัวคุณพ่อจมลงไปใต้น้ำ เกือบเอาชีวิตไม่รอด ความหวังที่คุณพ่อคิดว่าจะไปสร้างบ้านเล็ก ๆ ริมน้ำเพื่อค้าขายเล็ก ๆ น้อยไปด้วยในตัวก็สูญสลายไป ระยะนั้นเป็นตอนที่คุณพ่อลำบากมากที่สุด ลูก ๆ ที่พอจะโตก็แยกย้ายกันไปอยู่คนละทิศละทาง คุณแม่นั้นชวนคุณพ่อหลบภัยสงครามไปให้ห่างออกไปอีก ไปอาศัยบ้านสวนของยายอยู่ที่คลองขุด สำโรงใต้

คุณพ่อทำงานหนักมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ มาสบายขึ้นบ้างก็ตอนที่ลูก ๆ เรียนจบและมีงานการทำเป็นหลักฐาน มาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ คุณแม่ถึงแก่กรรมลง ทำให้คุณพ่อว้าเหว่ลง ลูก ๆ เคยชวนคุณพ่อไปค้างบ้านลูก รู้สึกว่าคุณพ่อจะไม่ชอบ อยู่ได้เพียง ๒–๓ วันก็ขอกลับบ้านลาดพร้าว

สมัยคุณพ่อยังมีชีวิตอยู่ ท่านตื่นขึ้นฟังรายการธรรมทางวิทยุตั้งแต่ตี ๓ ตี ๔ ทุกวัน รายการเทศน์ทางโทรทัศน์ท่านก็ไม่เคยขาด ท่านชอบฟังรายการเทศน์ของพระคุณเจ้าพระราชนันทมุนีหรือท่านปัญญานันทภิกขุมาก ถึงกับสั่งลูก

หลานไว้ว่า เมื่อท่านสิ้นชีวิตไปแล้วขอให้นิมนต์ท่านปัญญานันทภิกขุมาเทศน์โปรดหน้าศพ ฉะนั้นบุตรหลานจึงได้นำปาฐกถาธรรมของท่านมาเผยแผ่เป็นอนุสรณ์ในหนังสือนี้

การที่คุณพ่อมาถึงแก่กรรมในวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๒๙ ได้นำความเศร้าโศกเสียใจมาสู่ลูกทุกคนเป็นอย่างยิ่ง พวกเราทุกคนต่างสำนึกอยู่อย่างเปี่ยมล้นหัวใจว่า ถ้าไม่ได้คุณพ่อที่มีคุณธรรมและน้ำใจอันประเสริฐอย่างนี้แล้ว ลูก ๆ ก็คงไม่สามารถมีชีวิตเติบโตและมีความสุขตามควรแก่อัตภาพเช่นทุกวันนี้ได้ ขอให้กุศลผลบุญราศีที่คุณพ่อได้บำเพ็ญมาตลอดเวลาที่คุณพ่อมีชีวิตอยู่จงตอบสนองให้ ดวงวิญญาณของคุณพ่อที่รักและเคารพยิ่ง จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ.

ลูก **ประเทียบ – ประธาน – ประยุทธ – วินิต เทศวิศาล**

ปู่–ตา ของหลาน

พวกเรามีความภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นหลานของคุณปู่ คุณตาแหวน เทศวิศาล ปู่ตาซึ่งมีความเมตตากรุณาต่อหลานๆ และต่อบุคคลทั่วไปทุกคนตลอดเวลา ปู่–ตา มีอารมณ์ดีอยู่เสมอ ท่านยิ้มแย้มแจ่มใส ทำให้ทุกคนที่ได้พูดจาสนทนาหรือพบปะมีความสบายใจและอบอุ่นอย่างมาก

ปู่–ตา เป็นปูชนียบุคคลในกลุ่มของ ลูก หลาน เหลน ตลอดจนมวลญาติ ชีวิตของปู่–ตาเท่าที่หลานๆ ทราบ ท่านต้องมานะพากเพียรและฟันฝ่าอุปสรรคมากมายนานัปการ เพื่อเลี้ยงดูบุตร–หลานที่อยู่ในอุปการะ และเสมือนว่าผลบุญและกรรมดีจะตอบแทนท่านเป็นอย่างดี กล่าวคือบุตร หลานมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานกันทั่วทุกคน ในชีวิตของปู่–ตา ไม่เคยสร้างความเดือดร้อนให้กับลูกหลานเลย ไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา หรือใจ มีแต่สร้างการบุญ การกุศล ประกอบความดีงาม และเป็นตัวอย่างที่ดีของทุกๆ คน

ปู่–ตา เป็นผู้ที่มีฝีมือช่างอันละเอียดประณีตจัดว่าเป็นเอก ปู่–ตา เคยเล่าให้หลานๆ ฟังว่าเวลาไปรับเหมาก่อ-

สร้างบ้านให้กับผู้ใดก็ตาม จะสร้างให้อย่างประณีต และสละเวลาทุ่มเทให้กับงานนั้นเสมือนกับการสร้างบ้านของตนเอง จนผู้ว่าจ้างเกิดความนับถือในความซื่อสัตย์ และความตั้งใจจริงของ บู่ – ตา มีหลายรายที่ได้นับถือคบค้าต่อกันมาเสมือนเป็นญาติสนิทฝีมือการประดิษฐ์ของบู่ – ตานั้นมีเกือบทุกอย่าง หรือจะเรียกว่าสารพัดช่างก็คงจะได้ เช่นประดิษฐ์เครื่องถักไหม-พรม เครื่องทำขนมครองแครงกรอบ เครื่องเหลาหวายสำหรับสานตะกร้อ สำหรับท่านเองและลูกหลานเล่น ของใช้ในบ้านสารพัด บู่ – ตา ประดิษฐ์ขึ้นใช้เอง แม้แต่ของเล่นของหลาน ๆ ก็ไม่ต้องไปซื้อเขา บู่ – ตา ทำให้เล่นได้ทนทานและแปลกกว่าท้องตลาดด้วยซ้ำ

บู่ – ตา เคยไปสร้างบ้านสมัยอพยพหลบภัยลูกระเบิดสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทราบว่าขณะกำลังสร้างได้โดนลูกระเบิดอย่างจังในการทิ้งระเบิดเวลากลางวันครั้งแรกของฝ่ายสัมพันธมิตร ปรากฏว่าบ้านทั้งหลังได้พังทับ บู่ – ตา จมลงไปก้นคลองแสนแสบ บู่ – ตา เคยเล่าให้ฟังว่า จมอยู่ใต้น้ำจวนจะหมดลมหายใจอยู่แล้ว พอนึกว่ายังมีลูกหลานที่ยังเล็ก ๆ ที่จะต้องอุปการะอีกหลายคน จึงได้เกิดกำลังใจแหวกกองไม้ใต้น้ำโผล่ขึ้นมาได้ มิฉะนั้นบรรดาลูกหลานคงขาดร่ม-โพธิ์ร่มไทรไปตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๗ โน่นแล้ว

บู่ – ตา ยึดมั่นในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ทำบุญทำทานอยู่เป็นนิจ ตักบาตรเป็นประจำทุกวัน บู่ – ตา เคยอวดให้ดูหนังสือของโรงพยาบาลสงฆ์ซึ่งลงภาพ บู่ – ตา ในฐานะที่ได้ช่วยเหลือตั้งกองทุนให้กับโรงพยาบาล เพื่อเก็บดอกผลนำไปใช้ในการรักษาพยาบาลพระสงฆ์ที่อาพาธ ทำบุญให้กับมูลนิธิวัดมหาธาตุฯ และบริจาคเงินให้กับกองทุนช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจนของโรงเรียนบ้านบางกะปิ บู่ – ตา มีความอิ่มเอิบและพอใจในการทำบุญมาก ได้เงินก็มักนำไปทำบุญเกือบทั้งหมด ผลของความดีและบุญกุศลดังกล่าวทำให้สุขภาพจิตของบู่ – ตาดี และมีความจำดีมาก แม้อายุถึง ๙๘ ปีก็ยังจำญาติและลูกหลานทุกคนได้จนถึงวันสุดท้าย

ปกติ บู่ – ตา มีสุขภาพแข็งแรง สามารถทำงานหนักเบาได้ทุกอย่าง หลังจากการใส่บาตรทุกวันก็เดินออกกำลังกายเป็นประจำ ในระยะหลัง ๆ ลูกหลานได้ขอร้องให้งดเว้นงานหนักเช่นถางหญ้าดายหญ้า ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ บู่ – ตา มีปัญหาเรื่องสุขภาพต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อผ่าตัดไส้เลื่อนและต่อมลูกหมาก ๒ – ๓ ครั้ง ทำให้สุขภาพทรุดโทรมลง ก่อนถึงแก่กรรมประมาณ ๖ เดือน มีปัญหาเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะและไม่สามารถลุกเดินได้ตามปกติ อา – น้าได้พาบู่ไปรักษาที่โรงพยาบาลกล้วยน้ำไท ระยะสุดท้าย บู่ – ตา รับประทานอาหารได้น้อยมาก จนในที่สุดก็ถึงแก่กรรมด้วยความสงบนำความเศร้าโศกเสียใจมาสู่บรรดาหลาน – เหลนทุกคน

ความดีของ ปู่ – ตา เป็นความดีงามที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง คุณงามความดีดังกล่าวคงจะช่วยนำทางให้ ปู่ – ตา มีความสุขในสัมปรายภพอย่างแน่นอน หลาน ๆ ทุกคนขอกราบแทบเท้า ปู่ – ตา ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง ความดีงามของ ปู่ – ตา จะฝังแน่นอยู่ในความนึกคิดของพวกเราตลอดไปชั่วกัลปาวสานต์

จากหลานทุกคน

เจ้าภาพงานสวดพระอภิธรรม

นายแหวน เทศวิศาล

ณ ศาลาโสภณอักษรกิจ วัดธาตุทอง

วันที่ ๑๖ – ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

๑๖ ต.ค. ๒๘ ศูนย์อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (ศอพป.)

๑๗ ต.ค. ๒๘ ธนาคารเจี่ยงซี และ B.C.C. ฮ่องกง

๑๘ ต.ค. ๒๘ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
เตรียมนายเรือรุ่น ๑๘ นายเรือ ๐๓

๑๙ ต.ค. ๒๘ กองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน, สมาคม
นักเรียนเก่า สุทธิวรารามและสุทธิรุ่น ๐๑,๐๗
กองนำร่อง กรมเจ้าท่า

๒๐ ต.ค. ๒๘ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่น ๒๐
ศูนย์กิจการพลเรือน กอ.รมน., เตรียมนายร้อย
รุ่น ๑๖, คณะกรรมการจัดมวยมหากุศล
"เพชรในตม"

๒๑ ต.ค. ๒๘ เตรียมทหารบก รุ่น ๓
บริษัทไทยอมฤตบริเวอรี่ จำกัด และบริษัทใน
เครือ, บริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด, เตรียม
นายเรือ รุ่น ๑๗, กองป้องกันฝ่ายพลเรือน
กรมการปกครอง

๒๒ ต.ค. ๒๘ ศูนย์การทหารปืนใหญ่, ญาติและหลาน

รายชื่อเจ้าของพวงหรีดงานศพ

คุณพ่อแหวน เทศวิศาล

---

๑. พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์

๒. พล.อ. เทียนชัย สิริสัมพันธ์ และคุณหญิง

๓. พล.อ. ประยุทธ – ม.ร.ว. มาลีพันธุ์ จารุมณี

๔. พล.อ. อาทิตย์ กำลังเอก

๕. พล.อ. ปราโมชช์ – คุณหญิงทรัพย์สิดี ถาวรฉันท์

๖. พล.อ. บรรจบ – คุณหญิงอรนุช บุนนาค

๗. พล.ร.อ. นิพนธ์ ศิริธร และคุณหญิง

๘. พล.อ. กอบบุญ – บัวทอง พัฒนถาบุตร

๙. พล.อ. อัสนี – พรรณี สมุทรเสน

๑๐. พล.ร.อ. สุภา – ทรงสมร คชเสนี

๑๑. พล.อ. ชวลิต – คุณหญิงพันธุ์เครือ ยงใจยุทธ

๑๒. พล.อ. พิศิษฐ์ – คุณหญิงพยอม เหมะบุตร

๑๓. พล.อ. วันชัย – สรัสนันท์ เรืองตระกูล

๑๔. พล.อ. พิจิตร – พ.อ. หญิง คุณหญิงวิมล กุลละวณิชย์

๑๕. พล.อ. สุนทร – พ.อ. หญิงอรชร คงสมพงษ์

๑๖. พล.อ. ปวัฒวงศ์ – จงพิศ หุตะเสวี
๑๗. พล.อ. วิชิต – ขนิษฐา วิชิตสงคราม
๑๘. พล.ท. สุจินดา – วรรณี คราประยูร
๑๙. พล.ท. จรวย – นิตยา วงศ์สายัณห์
๒๐. พล.ท. งามพล – กาญจนา นุตสถิตย์
๒๑. พล.ท. ปัญญา – เสมอใจ สิงห์ศักดา
๒๒. พล.ท. สนั่น – นงนุช เศวตเศรณี
๒๓. พล.ท. อรุณ – อรุณี ปริวัตรธรรม
๒๔. พล.ท. วิเชียร วิชัยวัฒนะ และครอบครัว
๒๕. พล.ท. นพ – สมมุข พิณสายแก้ว
๒๖. พล.ท. วิชิต – ยุวภา บุณยวัฒน์
๒๗. พล.ท. สุรัตน์ – อำนวย อินทศิริ
๒๘. พล.ท. วัฒนชัย – สุภา วุฒิศิริ
๒๙. พล.อ.ท. เกริกชัย – พงษ์ศรี หาญสงคราม
๓๐. พล.อ.ท. ประกอบ บุรพรัตน์
๓๑. พ.ท. สนั่น ขจรประศาสน์ รมต. ช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
๓๒. คุณชุมพล ศิลปอาชา และภรรยา
๓๓. น.ต. กำธน – คุณหญิงพึงใจ สินธวานนท์
๓๔. คุณประยูร จินดาประดิษฐ์
๓๕. คุณอนุตร์ อัศวานนท์
๓๖. พล.ต. สิทธิ ศิลปสุขุม และครอบครัว

๓๗. พล.ต. ประลอง – เบญจางค์ พลจันทร์
๓๘. พล.ต. ประดิษฐ์ – พ.ท. หญิงบำรุง นิลศร
๓๙. พล.ต. ศิรินทร์ – สุรีรัตน์ ธูปกล่ำ
๔๐. พล.ต. วิโรจน์ – ลักขณา แสงสนิท
๔๑. พล.ต. นิยม ศันสนาคม และภรรยา
๔๒. พล.ต. ศัลย์ – คุณหญิงสุชาดา ศรีเพ็ญ
๔๓. พล.ต. ทวีวิทย์ – ปราณี นิยมเสน
๔๔. พล.ต. อุดม – จริยา โพพี
๔๕. พล.ต. จรัล – น่ารัก กุลละวณิชย์
๔๖. พล.ต. นฤดล – พรรณโสม เดชประดิยุทธ์
๔๗. พล.ต. เกษม นภาสวัสดิ์
๔๘. พล.ต.ต. โกวิท ภู่พานิช
๔๙. คุณโชดก วีรธรรมพูลสวัสดิ์ และภรรยา
รองอธิบดีกรมการปกครอง
๕๐. คุณทัศพร จารุจินดา และภรรยา
ผู้อำนวยการกองป้องกันฝ่ายพลเรือน
๕๑. คุณสนั่น วงศ์พัวพันธุ์
สำนักงานนโยบายและแผนงานมหาดไทย
๕๒. คุณจรัส เทศวิศาล และครอบครัว
๕๓. คุณศรีศวัสดิ์ ศรียากร และครอบครัว
๕๔. คุณอุปจิต – กัลยาณี วสุรัตน์
๕๕. คุณชาติเชื้อ – อัจฉรา กรรณสูต และครอบครัว

๕๖. คุณอาคม มกรานนท์ และภรรยา
๕๗. คุณเกียรติ – ปราณี เอื้อชูเกียรติ
๕๘. คุณเสน่ห์ ศรีดารนพ
๕๙. คุณอนุศักดิ์ อินทรภูวศักดิ์
๖๐. คุณสง่า อารัมภีร
๖๑. คุณสมพงษ์ – เพ็ชรี อมรวิวัฒน์
๖๒. ร.อ. สุวิทย์ – อำไพ ทัดพิทักษ์กุล
๖๓. คุณอรรณพ – ดุษฎี พรธิติ
๖๔. คุณสุรินทร์ โตทับเที่ยง ประธานหอการค้าจังหวัดตรัง
๖๕. คุณวิรัช ประคุณหังสิต
๖๖. คุณวัลลีย์ – ปราเสริฐ ปราสาททองโอสถ
๖๗. คุณเชิดชัย เจียรวนนท์ และครอบครัว
๖๘. คุณชาญชัย – สายทิพย์ ชินเจริญ
๖๙. คุณแคล้ว ธนิกุล
๗๐. คุณสมภพ ศรีสมวงศ์
๗๑. คุณวิมล เตชะไพบูลย์
๗๒. คุณปิ๋จจัย
๗๓. กองนำร่อง กรมเจ้าท่า
๗๔. ข้าราชการ ศกร. กอ. รมน.
๗๕. กองคลัง กระทรวงอุตสาหกรรม
๗๖. โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
๗๗. ส่วนวิชาทหาร รร. จปร.

๗๘. กองบริการ รร. จปร.
๗๙. กองวิชาอักษรศาสตร์ ส่วนการศึกษา รร. จปร.
๘๐. กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ รร. จปร.
๘๑. กองพยาบาล รร. จปร.
๘๒. พัน ๑ กรม นนร. รอ. รร. จปร.
๘๓. พัน ร. รร. จปร.
๘๔. โรงเรียนวัดสุทธิวราราม
๘๕. กองวิชาการกรมเจ้าท่า
๘๖. โรงพยาบาลกล้วยน้ำไท
๘๗. คณะพยาบาล OA–3 ร.พ.กล้วยน้ำไท
๘๘. ข้าราชการและลูกจ้าง ศอพป. ศกร. กอ. รมน.
๘๙. ปชส. ศอพป. กอ. รมน.
๙๐. กองติดตาม ศอพป. กอ. รมน.
๙๑. ข้าราชการและลูกจ้างธุรการ ศอพป.
๙๒. ข้าราชการกองนโยบายและแผน ศอพป. กอ. รมน.
๙๓. ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุขและคณะ
๙๔. กองพลที่ ๑ รักษาพระองค์
๙๕. ศูนย์การทหารปืนใหญ่
๙๖. ข้าราชการ ปตอ. ๑
๙๗. ข้าราชการ ปตอ. ๒
๙๘. ข้าราชการ ปตอ. พัน ๑ รอ.
๙๙. ข้าราชการ ปตอ. พัน ๔

๑๐๐. ข้าราชการ ปตอ. พัน ๕
๑๐๑. กองธุรการ ร.ย.ส. ๓
๑๐๒. พ.อ. อำพน – เพ็ญศรี บุตรเมฆ
๑๐๓. พ.อ. ประพันธ์ – สุณิสา อิทธิกุล
๑๐๔. พ.อ. การุณ – สุชา ฉายเหมือนวงศ์
๑๐๕. พ.อ. วิศาล – พัชรา กังวาลไกล
๑๐๖. พ.อ. ประเสริฐ – ปัญจา ชูหมื่นไวย
๑๐๗. พ.อ. สุเทพ – พ.ญ. ลำดวน จันทรอัมพร
๑๐๘. พ.อ. พิทักษ์ – วรรณฑิภา จิตต์แจ้ง
๑๐๙. พ.อ. ประสาท แทนขำ และภรรยา
๑๑๐. พ.อ. ธีระศักดิ์ – สมจินต์ ริมธีระกุล
๑๑๑. พ.อ. อนุสรณ์ – พ.ต. หญิง นภมณี กฤษณะเศรณี
๑๑๒. พ.อ. ชาญยุทธ นุชนารถ และภรรยา
๑๑๓. พ.อ. แบ๋ง – ศิริรัตน์ มาลากุล ณ อยุธยา
๑๑๔. พ.อ. อนันต์ – บุษกร อมรัชกุล
๑๑๕. พ.อ. เล็ก สุขวัฒนกุลและครอบครัว
๑๑๖. พ.อ. พิชัย – ยุพิน ฉินนะโสต
๑๑๗. พ.อ. มาโนช – นันทนา บัวชุม
๑๑๘. พ.อ. บุญส่ง – นวยนาท ภัทรสงคราม
๑๑๙. พ.อ. สุริยะ – สรณีย์ อาศรัยราษฎร์
๑๒๐. พ.อ. ชัยรัตน์ รัตนวานิช
๑๒๑. พ.อ. สำเภา – ธนวันต์ ชูศรี

๑๒๒. พ.อ. ชำนาญ – นันทกา พาสุนันท์
๑๒๓. พ.อ. เถกิง – น้ำทิพย์ มุ่งธัญญา
๑๒๔. พ.อ. วีรยุทธ – เพ็ญศิริ อินทร์เนียม
๑๒๕. พ.อ. เกษมศักดิ์ – ศิริวรรณ ปลูกสวัสดิ์
๑๒๖. พ.อ. เฉลียว – ไขแสง จูรัตน์
๑๒๗. พ.อ. วาภิรมย์ – ภนิดา มนัสรังษี
๑๒๘. พ.ญ.อนันต์ นิสาลักษณ์
๑๒๙. พ.ต.อ. วิชัย พึ่งสัมพันธ์
๑๓๐. พ.ต.อ. ชลิต – บังอร หงสะพัก
๑๓๑. น.พ. กิจชัย – วัฒนา ยิ่งเสรี
๑๓๒. พ.ท. สุรพันธ์ – พรชลี พุ่มแก้ว
๑๓๓. พ.ท. กอบบุญ – กาญจนา วิชิต
๑๓๕. พ.ท. นิจสิน – ฉันทนา ภูมิจิตร
๑๓๖. พ.ท. ยงยุทธ – วีนัส กรดจำรูญ
๑๓๗. วปอ. รุ่น ๒๐
๑๓๘. เตรียม ทบ. รุ่น ๓
๑๓๙. นตร. ๑๗ นายทหารเรือ ๐๒
๑๔๐. เตรียมนายร้อยรุ่น ๑๖
๑๔๑. สุทธิ ๐๑
๑๔๒. เพื่อนสุรนารีวิทยา รุ่น ๙๒
๑๔๓. สมาคมนักเรียนเก่า สุทธิวราราม

๑๔๔. ชมรมนักเรียนเก่าไตรมิตร ๒๔๙๗
๑๔๕. บริษัท คลอสเตอร์ประเทศไทย จำกัด
๑๔๖. ธนาคารศรีนคร สาขาอุดมสุข
๑๔๗. ผศ. สมควร อภัยพันธ์
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มศว. ประสานมิตร
๑๔๘. คุณทราย – วิลาวัลย์ สุขยางค์
๑๔๙. หจก. สยามซูปีเรียร์ซิลด์
๑๕๐. พนักงานในสังกัด แผนกเรือ การท่าเรือแห่ง-ประเทศไทย
๑๕๑. โครงการ "เพชรในตม" คณะศึกษาศาสตร์ มศว. ประสานมิตร
๑๕๒. น.ส.พ. สายกลาง
๑๕๓. กลุ่มบริษัทสุราทิพย์
๑๕๔. คุณบุญเลิศ คงประดิษฐ์ และครอบครัว
๑๕๕. ท่าเรือ บริษัท ไทยเดินเรือทะเล จำกัด
๑๕๖. C.U. (Thailand)
๑๕๗. คุณสุวิทย์ – ชูศรี โปษยะพิศิษฐ์
๑๕๘. บริษัท ไทยอมฤตบริวเวอรี่ จำกัด
๑๕๙. ธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัด สาขาสามแยก
๑๖๐. บริษัท เสถียรสุด จำกัด
๑๖๑. ครอบครัว เนียมสกุล
๑๖๒. จ.ส.อ. หญิง เพ็ญจันทร์ องอาจ

๑๖๓. สนง. บำรุง สุวิชา อภิศักดิ์ ทนายความ
๑๖๔. EURAKY (Thailand)
๑๖๕. คุณเกษม – จูลี่ กรณ์เสรี
๑๖๖. J.S, CHENG เกียรติ อิสรางชัย
๑๖๗. บ. กรุงเทพคลังสินค้า
๑๖๘. คุณสมศักดิ์ – พวงเพ็ญ ศรียากร
๑๖๙. คุณสมพงษ์ – ลลนา พานิช
๑๗๐. White Rose
๑๗๑. คุณเกษม – สนิท คุ้มบุญมี
๑๗๒. คุณเอิบ – วัลภา คุ้มบุญมี
๑๗๓. คุณอุทัย – จรุง มงคลนาวิน
๑๗๔. คุณไชยยงค์ จันทร์วันเพ็ญ
๑๗๕. คณะแพ็ก และ ท.ส.พ.
๑๗๖. บริษัท ซี ที ไอ จำกัด
๑๗๗. บริษัท ไทยเทอราเซรามิค จำกัด
๑๗๘. นตร. ๑๘ นายเรือ ๐๓
๑๗๙. น.พ. ธิติ บุญมงคล
๑๘๐. พ.ต.ท. บุญทรง นาคโต และครอบครัว สน. บางยี่เรือ
๑๘๑. ครอบครัว "เชยโสภณ"
๑๘๒. การฌาปนกิจแห่งราชนาวี
๑๘๓. นายพัน ทองน่วม และบุตร
๑๘๔. คุณประเทือง บุญญประพันธ์

๑๘๕. คุณสายสนี วงศ์สุวรรณ

๑๘๖. คุณบุญทรง สายทอง

๑๘๗. คุณเสถียร เสถียรสุต

๑๘๘. คุณชาญอนันต์ ศิริโภคากิจ

๑๘๙. คุณเกียรติ จันทร์สว่างภูวนะ THAI INTER OCEAN LINE LTD.

๑๙๐. คุณภิรมย์–สวัสดิ์ ลัดดากลม และบุตร

๑๙๑. A.I.A. ทะเลทอง

๑๙๒. คุณบุญสม จันทรดารา

๑๙๓. บริษัท ไทยเดินเรือทะเล จำกัด

๑๙๔. บริษัท ธานินทร์อุตสาหกรรม จำกัด

๑๙๕. คุณมีชัย–สุนิสา วัฒนสุข

๑๙๖. คุณบุญยาม แซ่ตัน

๑๙๗. คุณบรรลือ ภุชงคกุล และครอบครัว

๑๙๘. สมาคมรักบี้ฟุตบอลฯ

๑๙๙. เพื่อนนักรักบี้

๒๐๐. ชมรมอดีตนักฟุตบอลทีมชาติ

นอกจากนี้ ยังมีพวงมาลัยและแจกันดอกไม้สดอีกจำนวนมาก บุตรและหลานของ นายแหวน เทศวิศาล ขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ณ ที่นี้ด้วย

คำอนุโมทนา.

ท่านพลเอก ประเทียบ เทศวิศาล. จะทำศพ ฌาปนกิจศพ ท่าน ปต. มหาเทวกุ เทศวิศาล. ปรารภจะขอบทความของผมที่ตามาให้เผยแพร่ ในเวลาฌาปนกิจ. เป็นเงินเพื่อนที่คุณพ่อ ทำบุญอุทิศคุณแม่. เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ แก่ผู้มาร่วมงาน.

ดูจากมาให้ทราบแล้ว. มีความยินดี อนุโมทนาในความคิดนี้. เป็นการช่วยกัน ที่ผมให้ผู้อ่านได้ใจคน, ทำคนให้เข้าใจธรรม. เป็นการช่วยกันยกระดับจิตของคนให้สูงขึ้น. เพื่อเสริมสันติสุขแก่โลก.

ขออนุโมทนาความคิดนี้. ขอบคุณที่ช่วย ทำเรื่องนี้ แด่คุณโยมผู้ล่วงลับ เทศวิศาล [illegible]

ภ. ปัญญานันท

๑๕. ๖. ๓. '๒๙

ทางชีวิตที่ประเสริฐ

ปาฐกถาธรรม

โดย

พระราชนันทมุนี

ณ โรงเรียนพุทธธรรม วัดชลประทานรังสฤษฏ์ ปากเกร็ด นนทบุรี
วันอาทิตย์ที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

เช้าวันอาทิตย์นี้ ธรรมชาติอำนวยให้พวกเราทั้งหลายที่ตั้งใจจะมาวัด ได้มากันอย่างสะดวกสบาย เพราะ ๒ – ๓ วันมานี้ ฝนตกเช้า ๆ ตกเย็น ๆ ทุกวัน ๆ แต่พอถึงวันอาทิตย์ก็เปิดช่องว่างให้หน่อย พอที่จะให้เราทั้งหลายที่สนใจธรรมะ ได้มาฟังธรรมกันตามปกติทั่ว ๆ ไป และได้ทำบุญตักบาตรที่ลานหินด้วยความสบายใจ

๒ – ๓ วันนี่พระไม่ได้ฉันที่ลานหิน ฝนมันตกรด ต้องไปฉันตามกุฏิ วันนี้นับว่าปลอดโปร่ง เรามาทำดีกัน มันก็ได้สิ่งที่เป็นความดี เป็นความสุขทางใจ ธรรมชาติดินฟ้าอากาศก็พลอยอำนวยให้ในบางครั้ง แต่บางคราวก็ขัดคอเอาเหมือนกัน เราอย่าไปเป็นทุกข์ หรือว่าเป็นอะไรกับธรรมชาติ เพียงแต่รู้ไว้ว่าธรรมชาติมันเป็นอย่างนั้น เราจะไปบังคับไม่ได้ ขอร้องไม่ได้ วิงวอนก็ไม่ได้ มันเป็นเรื่องที่เป็นไป 'ตามกฎของธรรมชาติ' ซึ่งเราเรียกว่า 'ธรรมดา'

ในหลักพระพุทธศาสนาของเรานั้น โดยเฉพาะใน **อริยมรรค** มีองค์ ๘ ที่พระผู้มีพระภาคแสดงไว้ เริ่มต้นด้วยสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ *สัมมาทิฏฐิ* เป็น *ความเห็นชอบ* นี่ *เป็นตัวสำคัญ เป็นตัวนำ เป็นตัวปัญญา ที่จะให้ตัวอริยมรรคองค์อื่น ๆ พลอยสมบูรณ์ขึ้นด้วย*

ขอให้เข้าใจนิดหนึ่งในเรื่อง **อริยมรรคมีองค์ ๘** คือ หมายความว่า **ทางเอกทางเดียวซึ่งเรียกว่าอริยมรรคนี้ ประกอบขึ้นด้วยเครื่องประกอบ ๘ อย่าง** จึงเรียกให้เต็มยศว่า 'อริยมรรคมีองค์ ๘' ถ้าพูดว่า 'มรรค ๘' นี่มันก็ไม่สมบูรณ์ อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ คือเข้าใจผิดว่า มรรคนี้มี ๘ ทาง, ๘ สาย ๘ ตอน อะไรต่าง ๆ ซึ่งไม่ตรงกับความมุ่งหมายที่พระองค์ตรัสไว้ พระองค์ตรัสว่า

อัฏฐังคิโก อริยมัคโค...อริยมรรคนี้ประกอบขึ้นด้วยองค์ ๘

คล้าย ๆ กับวัตถุบางอย่าง เหมือนกับเชือก เชือก ๓ เกลียว เชือก ๕ เกลียว เชือก ๗ เกลียว ยิ่งใหญ่ขึ้นมันก็มีเกลียวมากขึ้น

เชือกเส้นเดียวแต่ว่าเกลียวมันมีมากมารวมกันเข้าเป็นเส้นเดียว เหมือนเส้นลวดใหญ่ ๆ รวมกันเข้าอย่างนั้น หรือเหมือนกับสายโทรศัพท์ สายไฟฟ้าที่หุ้มด้วยยาง ข้างในมีเส้นมากมาย แต่หุ้มไว้ข้างนอกดูเหมือนกับเป็นเส้นเดียว ฉันใด อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ ก็ประกอบขึ้นด้วยเครื่องประกอบ ๘ อย่าง รวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เรียกว่า "มัคคะสะมังคี"

มรรคสมังคี นี่หมายความว่า **รวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน** ประกอบเพิ่มกำลังกันเข้าเป็น ๘ อย่าง แต่ว่าเป็นทางเอกทางเดียว เป็นทางที่จะให้บุคคลหลุดพ้นไปจากความทุกข์ เรียกว่าอริยมรรค

มรรค ก็แปลว่า **ทาง** นั่นแหละ เป็นทางเดิน ทางเดินตามปกติเขาเรียกว่า 'มรรค' เหมือนกัน เช่นทางรถยนต์ ทางเดินเท้า ทางอะไรอย่างนี้ ก็เรียกว่ามรรค ในประเทศอินเดียเมื่อหลุดพ้น เป็นอิสรภาพแล้ว ชื่อถนนเขาเรียกว่ามรรคทั้งนั้น แต่ว่าเขียนเป็นแบบสันสกฤตว่า *มันคา* มันคานั้น มันคานี้ ใช้คำว่ามรรคนี่แหละเป็นชื่อของถนนต่าง ๆ ทางเดินนี่เขาเรียกว่ามรรค แต่ว่ามรรคพิเศษที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้เรียกว่า 'อริยมรรค' หมายความว่าทางที่จะไปจากข้าศึก

อริ แปลว่า **ข้าศึก**

ยะ แปลว่า **ไป**

อริยะ คือ ไปจากข้าศึก ห่างจากข้าศึก

บุคคลที่เรียกว่า *อริยบุคคล* ก็ *คือบุคคลที่ห่างจากข้าศึก* ข้าศึกก็คือตัวกิเลส หรือว่าตัวความทุกข์ที่ทำให้เกิดปัญหาใน

ชีวิตประจำวัน ท่านเหล่านั้นมีจิตใจห่างไกลจากข้าศึกเหล่านั้น ข้าศึกเหล่านั้นก็อยู่ห่างจากท่าน ไม่เข้าไปแตะต้องท่านอีกต่อไป ก็เรียกว่าเป็นอริยบุคคล

หรือที่เราเรียกว่า *อริยชน* หรือ *อารยชน* มันก็มีความหมายเหมือนกัน ว่า *เป็นผู้ห่างไกลจากความชั่ว* ห่างไกลจากกิเลสอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ด้วยประการต่าง ๆ จึงเรียกว่าเป็นอริยะ เพราะฉะนั้นบุคคลใดที่เขาเรียกเป็น 'อริยชน' ก็เป็นคนที่ห่างจากความชั่ว

คำนี้พระผู้มีพระภาคตรัสบ่อย ๆ เมื่อเห็นใครทำอะไรผิด ไม่ถูกต้อง พระองค์ก็มักจะตรัสว่า "อริยชนเขาไม่ทำกันอย่างนี้" คนนั้นก็เกิดความสงสัยว่าอริยชนนั้นเขาทำกันอย่างไร พระองค์ก็แสดงให้ฟังว่าเขาทำอย่างนั้น ๆ ซึ่งเป็นการถูกต้อง เพราะฉะนั้นใครที่ถูกเรียกว่าอารยชนก็ตาม อริยชนก็ตาม ก็เป็นคำเตือนใจว่าเรานี้เป็นคนอยู่ห่างจากความชั่ว ห่างจากความทุกข์ความเดือดร้อนทางใจ จึงจะสมชื่อที่เขาตั้งให้แก่เรา หรือเราเรียกตัวเองว่าเป็นอริยชน ก็ควรจะอยู่ห่างจากสิ่งชั่วร้ายอันจะเป็นเหตุให้เกิดปัญหาในชีวิตประจำวัน

การที่จะอยู่ห่างจากสิ่งชั่วร้ายก็ต้องปฏิบัติตนตามอริยมรรคมีองค์ ๘ เรียกว่าเป็น "อริยปฏิปทา" **ปฏิปทา** ก็คือ **การปฏิบัติหรือว่าการเดินทาง**นั่นเอง เดินไปตามมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ก็จะเป็นเหตุให้เราพ้นไปจากความทุกข์ ความเดือดร้อนในชีวิตประจำวัน

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ นั้นก็คือ

สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบเป็นตัวนำ, แล้วก็ สัมมาสังกัปปะ ความคิดชอบ, สัมมาวาจา การพูดชอบ, สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ, สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีวิตชอบ, สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ, สัมมาสติ ความระลึกชอบ, สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ

๘ อย่าง ต้องเอามาผสมกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความจริงก็เป็นอันเดียวกันอยู่ในตัว คือว่าเมื่อมีอันหนึ่ง อันอื่นมันก็พลอยเกิดขึ้นด้วย เช่นเรามีสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ, สัมมาสังกัปปะ ความคิดก็เป็นไปในทางที่ชอบ การพูดก็เป็นไปในทางที่ชอบ การกระทำก็เป็นไปในทางที่ชอบ อาชีวะก็เป็นไปในทางที่ชอบ ความเพียรพยายามก็ต้องเป็นไปในทางที่ชอบ การระลึก ความตั้งใจก็ย่อมเป็นไปในทางที่ถูกที่ชอบทั้งหมด มันสำคัญอยู่ที่ตัวนำ ถ้าตัวนำเกิดขึ้นตัวตามก็ตามไปเป็นอันเดียวกัน

เหมือนเราจับเชือกที่ต้นเชือก หรือที่ตรงใดตรงหนึ่งมันก็เหมือนจับเชือกไว้ได้ทั้งเส้น ฉันใด อริยมรรคมี ๘ นี้ ถ้าเราจับต้นขั้ว คือสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบได้ สิ่งอื่นก็เลยตามไปหมด

ที่เรียกว่า **สัมมาทิฏฐิ** ขอทำความเข้าใจสักเล็กน้อยว่า คำว่า **ทิฏฐิ** แปลว่า **ความเห็น** มันเป็นคำกลาง ๆ ที่ภาษาไทยเราเรียกว่า "ทฤษฎี" ทฤษฎีมันเป็นคำสันสกฤต คำบาลีว่า ทิฏฐิ ก็อันเดียวกันนั่นแหละ เป็นคำเดียวกัน ทฤษฎี คือ

ความคิดความเห็นในเรื่องอะไร ๆ ต่าง ๆ "ทิฏฐิ" นี่เป็นคำบาลี ก็หมายความว่าเป็นความเห็น เป็นคำกลาง ๆ ยังไม่ดี ไม่ชั่ว แต่ถ้าเอาตัว *สัมมา* มาใส่ไว้ข้างหน้า ก็เรียกว่า *สัมมาทิฏฐิ* แปลว่า ความเห็นชอบ

สัมมาทิฏฐิ คือเห็นชอบ

มิจฉาทิฏฐิ ก็แปลว่าความเห็นผิดไป ออกไปนอกลู่ นอกทาง เรียกว่ามิจฉาทิฏฐิ

ทิฏฐิสัมปันโน แปลว่าบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ทิฏฐิสัมปันโนนี้มุ่งไปในทางดี หมายความว่าคนนั้นมีความคิดเห็นในทางที่ดี ที่ถูก ที่ชอบ เป็นสัมมาทิฏฐิบุคคล

ทิฏฐิวิปันโน ผู้ที่วิปริตในทางทิฏฐิ หมายความว่าเป็นคนเห็นผิดไปด้วยประการต่าง ๆ ไม่เข้าแนวกับใคร ๆ ไม่ตรงตามหลักคำสอนในทางพระศาสนา เรียกว่า *ทิฏฐิวิบัติ* คนที่เป็นทิฏฐิวิบัตินี้มักจะเป็นภัยแก่สังคม อยู่ในที่ใดก็สร้างปัญหา

แต่ทิฏฐิสัมปันโน ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐินั้น ท่านหมายถึงบุคคลที่มีความเห็นในทางที่ถูก ที่ชอบ มีความประพฤติดีงาม อยู่ในที่ใดก็ทำแต่ประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น เป็นพวกประเภทสัมมาทิฏฐิ จะเป็นชาวบ้านหรือชาววัดก็ตาม ถ้ามีสัมมาทิฏฐิแล้ว ชีวิตก็เป็นประโยชน์

ชาววัดหรือชาวบ้านก็ตาม ถ้าทิฏฐิวิบัติ ก็ทำแต่ปัญหาให้เกิดขึ้นด้วยประการต่าง ๆ เพราะความเห็นมันผิดเสีย

แล้ว การคิด การพูด การกระทำ การสมาคมอะไรต่าง ๆ ก็พลอยออกไปนอกลู่นอกทางไปหมด ทำให้เกิดความเสียหาย

เพราะฉะนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงเห็นว่าตัวสัมมาทิฏฐินี้เป็นตัวสำคัญที่จะนำมาไว้ในเบื้องต้น ตัวสัมมาทิฏฐิถ้าจะพูดไปแล้วก็คือ "ปัญญา" นั่นเองแปลว่าปัญญาที่เห็นชอบ เห็นถูก เห็นตรง ตามเรื่องที่ควรจะเป็น เป็นตัวนำ คือในเชิงปฏิบัตินี่ มันต้องมีปัญญาขึ้นต้น แต่ว่าในการเรียนให้เรียนตามลำดับ เขาเรียกว่าเรียนเรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา นั่นเรียนรู้ความหมายของศัพท์แสงในทางธรรมะ แต่ถ้าลงมือปฏิบัติ มันต้องเอาปัญญานำก่อน เพราะถ้าปัญญาไม่นำ ก็จะผิดทางได้ง่าย

เช่นเราจะรักษาศีล ก็ต้องใช้ปัญญา จะฝึกสมาธิมันก็ต้องมีปัญญา จะให้ทานก็ต้องมีปัญญา จะทำอะไร ๆ มันก็ต้องใช้ปัญญาเป็นผู้นำ ถ้าไม่มีปัญญาเป็นผู้นำ มันก็ไปผิดทาง

เหมือนญาติโยมทั้งหลาย ที่มาวัด ก็เรียกว่ามาวัดด้วยปัญญา แต่ถ้าคนไม่มีปัญญาก็ไปสนามม้า เพราะวันนี้เขามีการแข่งม้า หรือว่าไปเที่ยวไปเตร่ หาความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในทางพอกพูนกิเลสตัณหา ด้วยประการต่าง ๆ แต่ถ้ามีสัมมาทิฏฐิ มีปัญญาเป็นผู้นำ ก็คิดว่าควรจะมาวัด ควรจะศึกษาธรรมะ หรือมาหาความสงบใจ เพิ่มอาหารใจ ให้กำลังใจให้มากขึ้น จะได้มีกำลัง

สำหรับเอาไปต่อสู้กับความทุกข์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน นี่เป็นตัวสัมมาทิฏฐิ คือตัวปัญญานำอยู่

เราจะคิดอะไร จะพูดอะไร จะทำอะไร จะไปเกี่ยวข้องกับใครในธุรกิจการงานอะไรก็ตาม ถ้ามีปัญญานำแล้ว สิ่งทั้งหลายก็จะเป็นไปในทางที่ถูกต้อง แต่ถ้าไม่มีปัญญาเป็นตัวนำ สิ่งทั้งหลายก็จะเกิดความผิดพลาดเสียหาย บรรดาความทุกข์ความเดือดร้อนทั้งหลายที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของเรานั้น ก็เพราะปราศจากปัญญา ไม่เข้าใจเรื่องนั้นถูกต้องตามสภาพที่ควรจะเข้าใจ เลยเขวออกไปด้วยประการต่าง ๆ ทำให้เกิดความเสียหาย

โดยเฉพาะเด็ก ๆ ที่อยู่ในวัยรุ่น ถ้าปราศจากปัญญา ชีวิตอาจจะเขวได้ง่าย แต่ถ้ามีปัญญาประคับประคอง ชีวิตก็จะเป็นไปในทางที่ถูก ที่ชอบ แต่ว่าลำพังของเด็กเอง มันยังคิดอะไรไม่ค่อยได้ เพราะเขาไม่มีความคิดในเรื่องอะไรต่าง ๆ ที่ถูกต้องเท่าใดนัก นอกจากว่าไหลไปตามอารมณ์และสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมจะจูงจิตใจของเขาไปในรูปต่าง ๆ จูงไปในทางสนุกสนานเพลิดเพลิน อะไรในรูปอย่างนั้น

ผู้ใหญ่จึงต้องคอยประคับประคองให้เด็กเหล่านั้นเป็นสัมมาทิฏฐิบุคคล คือคอยชี้แจงแสดงเหตุผลให้เขาเข้าใจว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรควรกระทำ อะไรไม่ควรกระทำ ถ้าทำอย่างนี้ ผลจะเป็นอย่างไร ทำอย่างนั้น ผลจะเป็นอย่างไร ผู้ใหญ่คือพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ หรือว่าพระเจ้าพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด ช่วยชี้แจงแนะแนวให้คนเหล่านั้นเข้าใจ

สมัยนี้เขามี *หลักการแนะแนว* กันอยู่บ่อย ๆ ที่ในกระทรวงศึกษานี่เขามีเรื่อง "แนะแนว" กัน แต่ว่าแนะแนวว่าควรจะไปเรียนอะไร เช่นจบชั้น ม. ๓ แล้วควรจะไปเรียนอะไร เขาก็แนะแนวให้ว่าวิชาความรู้ขนาดนี้ ควรจะไปเรียนอะไร ฐานะการเงินขนาดนี้ ควรจะไปเรียนอะไร เขาแนะแนวให้ นั่นเป็น **การแนะแนวการเรียน**

แต่ว่ายังไม่มี **การแนะแนวในเชิงสัมมาทิฏฐิ** การแนะแนวในเชิงสัมมาทิฏฐินี้ยังทำกันน้อยไป ถ้าหากว่าเราไม่เพิ่มการแนะแนวในทางสัมมาทิฏฐิ เด็กของเราก็จะเขวออกไปนอกลู่นอกทางได้ง่าย เพราะอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องจูงใจ แล้วสิ่งแวดล้อมนั้น คนก็สร้างขึ้นในทางที่จะ มุ่งเอาปัจจัยเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้มุ่งเพื่อสร้างคนให้เจริญด้วยปัญญา ด้วยความคิดในทางที่ถูกที่ชอบ ทำเพื่อเอาสตางค์ เช่น...

สถานที่เริงรมย์ต่าง ๆ ที่เขาสร้างขึ้น จุดมุ่งหมายก็เพื่อเอาสตางค์คืน มีการลงทุน ก็ต้องหวังกำไร เป็นเรื่องธรรมดา ในสถานที่เหล่านั้นก็ต้องมีสิ่งสนุกสนานยั่วอารมณ์ให้คนเพลิดเพลิน หลงใหลในสิ่งเหล่านั้น ยั่วในสถานที่ไม่พอ ต้องเอาไปออกโทรทัศน์ เพื่อจูงคนให้มาเที่ยว เด็ก ๆ ก็ชอบไป ไม่ไปแต่เด็กหรอก พ่อแม่ก็ไปด้วย ความจริงมันก็ดีเหมือนกัน คือไปทั้งพ่อแม่และเด็ก พ่อแม่ไปนี่จะได้ไปเป็นพี่เลี้ยง คอยชี้แนะ บอกกล่าวให้เด็กเหล่านั้นได้รู้ ว่าอะไรเป็นอะไร ให้รู้ตามสภาพที่เป็นจริงของเรื่องนั้น ๆ เด็กก็จะไม่หลง

ใหล ไม่เพลิดเพลินในสิ่งเหล่านั้น คอยชี้คอยแนะให้เขาเข้าใจ เช่น ...

ชี้แนะว่านี่แหละสิ่งเหล่านี้ดูเพียงครั้งเดียวก็พอแล้ว เพราะว่ามันแสดงซ้ำ ๆ ซาก ๆ เรามาดูทีไร มันก็เป็นอยู่เพียงเท่านี้ ไม่มีอะไรก้าวหน้าไป เรามาดูเพื่อให้รู้ว่าเขาทำอย่างไร เขาแสดงอย่างไร แล้วก็เท่านั้นเอง แต่ว่าสิ่งที่เราควรจะศึกษาในสถานที่นี้ ว่ามีอะไรควรจะเป็นคติสอนใจเราได้บ้าง มันก็อาจมีอยู่ในนั้นบ้าง คือ *ในความทุกข์ มันก็มีความสุขอยู่ ในความชั่วมันก็มีความดี ในความเสื่อมมันก็มีความเจริญซ่อนอยู่เหมือนกัน* แต่ว่าคนที่ตาไม่มีแวว ก็มองไม่เห็น เพราะมองผิวเผิน ไม่ได้คิดนึกตรึกตรอง แทงตลอดลงไปในเรื่องนั้น ๆ จึงไม่เกิดปัญญา ผู้ใหญ่มีตามองเห็น ก็บอกให้เด็ก ๆ ได้รู้ว่าในสิ่งนั้นมันมีอะไรซ่อนอยู่ มันมีอะไรเป็นคติ เป็นข้อเตือนจิตสะกิดใจให้เราได้คิดได้นึกในทางที่ถูกที่ชอบ เด็กก็จะได้ปัญญาจากเรื่องนั้น

แม้การดูโทรทัศน์ในบ้าน ถ้าผู้ใหญ่นั่งดูด้วยพร้อมกับเด็กก็มีโอกาสที่จะสอนเด็กเหมือนกัน สอนในเรื่องที่เด็กได้เห็น ชี้ให้เห็นว่านั่นเป็นเรื่องของความไม่ดี นั่นเป็นเรื่องของความดี ความถูกต้อง เราไม่ควรจะประพฤติในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เราเกิดมาเพื่ออยู่อย่างถูกต้อง อยู่อย่างสัมมาทิฏฐิบุคคล ไม่อยู่อย่างคนทิฏฐิวิบัติ ทำให้จิตใจเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางต่ำ มีโอกาสที่จะอธิบายให้เด็กเข้าใจ

หรือหนังสือที่เด็กอ่าน เราก็เอามาอ่านด้วย พ่อแม่ควรจะอ่านเรื่องที่เด็กอ่านด้วยเหมือนกัน อ่านแล้วก็เพลิดเพลินดีเหมือนกัน หนังสือสำหรับเด็กนี่ สมัยหนึ่งเราเรียนหนังสือแบบหนึ่ง มาสมัยนี้มันอีกแบบหนึ่ง แต่ถ้าเอามาอ่านด้วยความตั้งใจ ก็จะเห็นว่ามีอะไรอยู่ในนั้น ที่เราควรจะเอาเปลือกทิ้ง ปอกออกแล้วก็ป้อนเด็กของเรา เหมือนกับจะให้กินเงาะ ก็ต้องเอาเปลือกออก เอาเม็ดในออก แล้วให้กินแต่เนื้อใน ฉันใด สิ่งต่าง ๆ ที่เด็กได้พบได้เห็น มันก็มีทั้งเปลือกทั้งเนื้อ เด็กไม่มีปัญญา ก็กินเปลือกเข้าไปด้วย ทำให้เกิดการเสียทางร่างกาย

เราเป็นผู้ใหญ่รู้ว่าอะไรเป็นเปลือก อะไรเป็นกระพี้ อะไรเป็นแก่น เป็นเนื้อแท้ที่ควรจะรับประทานได้ เราก็เอาสิ่งที่ถูกต้องนั้นแหละป้อนให้เด็ก วันละเล็กวันละน้อย ทำไปเรื่อย ๆ หรือว่าเราพาเด็กไปไหน เห็นอะไร ก็ควรจะถือโอกาสอธิบายให้เด็กเข้าใจว่าสิ่งนั้นคืออะไร มันเกิดมาจากอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น มีบทเรียนมากมาย มีตัวอย่างมากมายในชีวิตประจำวัน ที่เราสามารถจะสนทนากับลูกหลานของเราให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอะไรต่าง ๆ

หรือบางครั้งบางคราวเราอาจจะพาเด็กไปเที่ยว เช่น ไปเที่ยววัดพระแก้ว ไปวัดโพธิ์ ไปพระปรางค์วัดอรุณฯ หรือว่าไปพระนครศรีอยุธยา ไปดูบ้านเก่าเมืองเก่า อย่าไปดูเฉย ๆ แต่ดูแล้วควรให้เด็กเกิดความคิดไปในทางที่ถูกที่ชอบ อย่า

พูดให้เด็กโกรธใคร เช่นจะไปพูดว่า "นี่แหละ เจ้าพม่ามัน มาทำลายเรา มันมาเผา ทำให้เราเสียหาย"

อย่างนั้นเรียกว่าพูดปลุกเร้าอารมณ์ให้เกิดความเกลียดชังกันในระหว่างชาติ มันก็เป็นการไม่ถูกต้อง มันไม่ถูกธรรมะในทางพระศาสนา แต่ถ้าเราจะพูดให้ถูกธรรมก็พูดว่า "นี่แหละเกิดโทษของกิเลส โทษของโลภะ โทสะ โมหะ ตัวกิเลส ๓ ตัวนี่เป็นมารร้าย ถ้าเข้าไปอยู่ในใจคนแล้วมันก็ทำให้เกิดความเสียหาย *โลภะ* ก็คือความอยากได้เมืองขึ้น อยากมีอำนาจเลยก็มารุกราน เมื่อเจ้าของบ้านขัดคอ ก็ต้องรบกัน ก็เกิด*โทสะ* รบกันด้วยโทสะ แล้วก็ทำลายกัน เมื่อฝ่ายหนึ่งมีพลังมากกว่า อีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องแพ้ เมืองไทยเราถูกพม่ามารบ พม่าที่มารบนั้นก็ถูกกิเลสครอบงำจิตใจ ไม่ใช่ว่าคนพม่าทั่วไปจะมีกิเลสทุกคน แต่ในยุคนั้นสมัยนั้น มันมีกิเลสครอบงำใจ มันจึงยกทัพมารบกับพวกเรา เราก็ต่อสู้ เมื่อสู้กัน มันก็เกิดฆ่ากัน เกิดทำลายกัน สิ่งเสียหายก็ปรากฏให้เราเห็น"

เราไม่ควรจะเกลียดคนพม่า แต่เราควรจะเกลียดกิเลสที่มันเกิดขึ้นในใจคน และในตัวเราแต่ละคนนี้ มันก็อาจจะเกิดกิเลสขึ้นได้ ในบางครั้ง ลูกของเราอาจจะเกิดความโลภอยากได้อะไรที่เกินขอบเขต อยากได้ของพี่ อยากได้ของน้อง บางทีก็ต้องไปแย่งเอามา เพื่อเอามาเล่นเฉพาะตัว เอามากินเฉพาะตัว อันนี้เขาเรียกว่าเป็นความโลภ บางคราวก็เกิดโทสะโกรธเคือง ด่ากันด้วยคำหยาบ หน้ายุ่งแล้วก็ตีกัน ตบกัน ทำให้คุณแม่ต้องไปตัดสินกรณีพิพาท แล้วก็เกิดความมืดบอด

ในทางจิตใจ มองอะไรไม่เห็นชัดตามสภาพที่เป็นจริง อันนี้มันเป็นเรื่องที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ใครก็ได้

"โลกที่มันยุ่งก็เพราะเจ้าตัวกิเลส ๓ ตัวนี้เป็นตัวการใหญ่ เป็นตัวการสำคัญ หน้าที่ของเรา เมื่อได้เห็นผลของกิเลสปรากฏอยู่ เราไม่โกรธใครเคืองใคร เราไม่คิดตอบแทนกันในทางชั่ว แต่เราช่วยกันปราบกิเลสในตัวเราแต่ละคน อย่าให้ความโลภเกิดขึ้น อย่าให้ความโกรธเกิดขึ้น อย่าให้ความหลงเกิดขึ้น อย่าให้ความริษยา พยาบาท อาฆาตจองเวร เกิดขึ้น เพราะเกิดกิเลสแล้วมันก็ปรากฏดังนี้แหละ บ้านเมืองสวยงามก็แหลกลาญไปทิ้งไว้แต่ซากให้เราได้ศึกษา ศึกษาว่านี่เป็นทุกข์ เป็นโทษที่เกิดจากกิเลส คือความชั่วร้ายในจิตใจคน"

ถ้าเราพูดอย่างนั้น ก็ไม่ต้องโกรธกันเคืองกัน ไม่ต้องไปเบียดเบียนกัน แก้แค้นกัน ถ้าเราพูดในแง่ธรรมะ แต่นี่คนไม่เรียนธรรมะก็ไปสอนว่าพม่านี่มันชั่วช้านัก มันมารังแกเรา มาข่มเหงเรา หาเรื่องรบกับเรา เป็นเรื่องที่น่าโกรธน่าเคือง เด็กมันก็ฝังความคิดไว้ในใจ

ชาติต่าง ๆ ที่ฝังความคิดไว้ในใจอย่างนั้น มีมากมาย เรียกว่าเป็นศัตรูกันโดยสันดาน โดยความคิดนี่เองแหละ มีอยู่หลายชาติหลายภาษาที่โกรธกันมาเรื่อย ๆ เพราะสอนไม่ถูก ไม่สอนให้เป็นสัมมาทิฏฐิ แต่สอนให้เป็นมิจฉาทิฏฐิ อย่างนี้ไม่ถูกต้อง เราเป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า แม้จะสอนเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โบราณคดีอะไรต่าง ๆ เราไม่สอนให้

โกรธคน แต่เราสอนให้โกรธกิเลส ไม่ให้เกลียดคนแต่ให้เกลียดกิเลส ให้รู้ว่าอะไรถูก อะไรผิด อย่าไปว่าคนนั้นถูกคนนี้ผิด มี 'คน' เข้าไปเกี่ยวแล้วมันก็ยุ่ง แต่ถ้าไม่มี 'คน' แล้วมันก็ไม่ยุ่ง

เราสอนเพียงให้รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เราแนะนำในรูปอย่างนั้น มันก็ไม่เกิดปัญหา ไม่ต้องพูดไปเข็ดเขี้ยวเคี้ยวฟันไปเรื่อย ๆ เรียกว่าโกรธไปเรื่อย ๆ เร่งเร้าอารมณ์ให้คนเกิดกิเลส อย่างนี้มันก็ไม่เป็นสัมมาทิฏฐิในการที่จะพูดจะสอน เรื่องอะไรที่เราจะสอน ต้องอิงธรรมะไว้ อิงปัญญา เอาหลักธรรมะของพระพุทธเจ้าเข้ามาประคับประคองจิตใจ สอนให้เขาเข้าใจอย่างนั้น

เช่น ครูสอนศิษย์นี่ก็เหมือนกัน ต้องสอนให้เกิดปัญญาให้เข้าใจสิ่งถูกต้อง ว่าอะไรมันเกิดจากอะไร ให้รู้ไปตั้งแต่เริ่มต้น ตั้งแต่เด็ก ๆ เมื่อเขาเติบโตขึ้น เขาก็ค่อยเจริญด้วยความรู้ความเข้าใจ ไม่ให้โตแต่เพียงร่างกาย แต่สติปัญญาก็เติบโตขึ้นด้วย เพราะเราให้สติปัญญาแก่เขา อันนี้จะช่วยให้เขาเจริญขึ้นในทางที่ถูกที่ชอบ ประการหนึ่ง เรียกว่าเพาะเชื้อแห่งสัมมาทิฏฐิ ให้เกิดขึ้นในจิตใจคนทั่ว ๆ ไป ทุกโอกาสที่เราจะกระทำได้ ก็จะเป็นการช่วยการสร้างสังคม ให้เป็นสังคมที่สมบูรณ์ด้วยทิฏฐิ ความสุขก็จะเกิดขึ้นในสังคมต่อไป นี่ประการหนึ่ง

ทีนี้ตัวความหมายของสัมมาทิฏฐิ ตามหลักการในทางพระพุทธศาสนานั้น ท่านก็บอกไว้ว่า มีปัญญาเห็นชอบใน

เรื่องอะไร ในชั้นสูงขึ้นไปก็*เห็นชอบในเรื่องความทุกข์ คือเห็นใน "อริยสัจสี่"* คือเห็นความทุกข์ เห็นเหตุให้เกิดความทุกข์ เห็นว่าทุกข์นี่เป็นเรื่องแก้ได้ แล้วก็เห็นว่าอริยมรรคมีองค์แปดนี่เป็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาคือความทุกข์ความเดือดร้อน ถ้าพูดให้เข้าใจง่าย ๆ ก็หมายความว่า **คนมีสัมมาทิฏฐิ เป็นคนรู้จักว่าความทุกข์คืออะไร**

ความทุกข์คืออะไรนี้ มันก็เป็นขั้นตอนไปตามลำดับได้เหมือนกัน คือในขั้นที่เป็นขั้นศีลธรรม ขั้นศีลธรรมนี่ก็มีความเห็นในเรื่องความทุกข์ในแง่ศีลธรรมอย่างหนึ่ง เห็นความทุกข์ในแง่สัจจธรรมนั้นอย่างหนึ่ง ซึ่งสูงขึ้นไป ในเบื้องต้นนั้นก็เห็นในแง่ศีลธรรม ว่าความทุกข์นี่เกิดจากอะไร อันนี้เป็นเรื่องที่ควรจะเข้าใจก่อนว่าเกิดจากอะไร

เราส่วนมากทั่ว ๆ ไปนั้น ยังไม่ยอมรับ ว่า*ความทุกข์เกิดจากตัวเราเอง* อะไร ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของเรา คนทั่วไปไม่ค่อยจะยอมรับว่าตัวกระทำ คือมีนิสัยไม่ยอมรับผิดนั่นเอง ไม่ยอมรับว่าตัวผิด มีอะไรเกิดขึ้นก็ไม่ยอมรับว่าตัวเป็นผู้กระทำมันขึ้น ซัดความผิดนั้นไปให้แก่ใคร ๆ ก็ได้.. ให้แก่เหตุการณ์บ้าง ให้แก่ดวงชะตาราศี ดวงดาวในท้องฟ้า อะไรต่าง ๆ นี่ทั่ว ๆ ไปเป็นอย่างนั้น ก็เพราะว่าเราสอนกันมาอย่างนั้น เพาะเชื้อแห่งความเข้าใจมาในรูปอย่างนั้น

เช่นบอกให้รู้ว่า สิ่งนั้นทำให้เราเป็นอย่างนั้น ทำให้เราเป็นอย่างนี้ ดลบันดาลให้เราเป็น ซึ่งความจริงมันไม่ใช่

อย่างนั้น ไม่มีอะไรจะดลบันดาลให้เราเป็นอะไร แต่เราเป็นด้วยความคิด การพูด การกระทำของเรา เรียกย่อ ๆ ว่าเป็นกรรมของเรา "กรรม" ก็คือ *การกระทำด้วยเจตนา มีใจเข้าไปเกี่ยวข้อง* เมื่อมีใจเข้าไปเกี่ยวข้อง ก็เรียกว่ามีเจตนา มีเจตนาแล้วก็ทำกรรม เมื่อทำกรรมก็เกิดผลของกรรม แล้วก็เกิดเจตนาขึ้นมาอีก หมุนเป็นวงกลมอยู่ตลอดเวลา มีความตั้งใจ..มีการกระทำ..แล้วก็มีผลจากการกระทำขึ้นมา เราหลงใหลในผลนั้นด้วยความเข้าใจผิด แล้วก็ทำซ้ำแล้วซ้ำอีก เหมือนกับคนที่ทำกรรมอะไรซ้ำ ๆ เรื่อย ๆ ไป จนกว่าจะจบเรื่อง จบชีวิตลงไป

ตัวอย่างเช่น ขโมยนี่แหละ มันมีความตั้งใจที่จะไปขโมย ไปขโมยได้ของมา เมื่อได้ของมาก็แหม! ปลื้มอกปลื้มใจ ว่าเราได้สิ่งนี้มาจากการไปขโมยมา แล้วเอาไปกินไปใช้ จิตใจก็เพลิดเพลินในสิ่งที่ตนได้ วันหลังก็ต้องไปขโมยอีก ทำอยู่อย่างนั้นเรื่อยไปไม่จบไม่สิ้น จนกว่าเขาจะมี 'ความคิดชอบ' เกิดขึ้นในใจ มีปัญญาเกิดขึ้นว่าการขโมยนี้ไม่ดี เขาก็หยุดจากการขโมยไป หรือเพราะตำรวจจับได้ไล่ทัน เอาตัวไปเก็บไว้ในคุกในตะราง เขาก็ไม่ต้องขโมยใครอีกต่อไป แต่ว่าเชื้อแห่งการเจตนาที่จะทำชั่วอาจจะยังไม่ดับก็ได้ แม้อยู่ในคุกถ้าไม่มีคนอบรมสั่งสอนให้เกิดสติปัญญาที่ถูกต้อง ออกมาก็รับโทษใหม่ต่อไป แต่ถ้าได้รับการอบรมบ่มจิตใจภายในที่คุมขังเขาเกิดความสำนึกรู้สึกตัว แล้วออกมาก็ไม่กระทำเรื่องนั้นต่อไป มีแต่เรื่องไปชักจูงเพื่อนฝูงมิตรสหายให้หันมาหาความดีเห็นโทษของความชั่ว

นี่เรียกว่าเปลี่ยนชีวิตจากมิจฉาทิฏฐิ มาเป็นสัมมา-ทิฏฐิ เพราะเกิดความเข้าใจว่า สิ่งที่เราทำนั้นย่อมเกิดแก่ตัวของเรา เราหนีจากผลที่เราทำไว้ไม่ได้ เราจะต้องได้รับผลจากสิ่งนั้น เพราะฉะนั้นฐานแห่งสัมมาทิฏฐิขั้นศีลธรรมนี้ก็ต้องมีความเชื่อเป็นฐานในใจว่า สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในชีวิตของเราแต่ละเรื่องนั้น เป็นเรื่องของเราเอง อย่าไปนึกว่าใครทำให้ อย่าไปโทษอะไร ๆ ซึ่งเป็นเรื่องภายนอก แต่ต้องลงมติในขั้นแรกทีเดียวว่า "ฉันคงจะผิดพลาดในเรื่องอะไรมันจึงเกิดเรื่องอย่างนี้ขึ้น" ให้คิดไว้อย่างนั้นก่อน คิดว่าคงจะผิดพลาดในเรื่องอะไร ทำอะไรผิดพลาด คิดอะไรไม่ถูก พูดอะไรไม่ถูก ทำอะไรไม่ถูก คบหากับคนที่ไม่ถูกต้อง แล้วจึงเกิดเรื่องอย่างนี้ขึ้น อันนี้ควรคิดเป็นฐานไว้ก่อนเป็นเบื้องต้น

เมื่อสร้างฐานอันนี้ขึ้นแล้ว เราก็อาศัยฐานแห่งความคิดนี้แหละคิดต่อไปว่า เราทำอะไรมันจึงเกิดเรื่องนี้ ศึกษาหาเรื่องที่เรากระทำถอยหลังไปว่าเมื่อวาน เมื่อวานซืน เดือนก่อน หรือเมื่อก่อนนี้เราทำอะไร จึงเกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้น มันมากันอย่างไร มันเป็นลูกโซ่ที่สัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าเรื่องอะไร มันเกี่ยวข้องกันทั้งนั้น เราต้องจับให้ได้ แล้วก็คลำไปจนถึงต้นเรื่องของมัน ว่าต้นเรื่องมันคืออะไร

เมื่อเราพบต้นเรื่อง เราก็จะเกิดความเข้าใจ เกิดความเข้าใจว่าอ้อ! อันนี้เองที่เป็นเหตุให้เกิดเรื่องนี้ขึ้นในชีวิตของเรา มันก็แก้ไขได้ ถ้ามีใจเข้มแข็ง แต่ถ้าใจไม่เข้มแข็งก็แก้

ไม่ได้อีกเหมือนกัน เพราะว่าบางทีเรารู้ว่ามันชั่วแต่เลิกไม่ได้ เหมือนเราติดอะไรเช่นติดบุหรี่นี่ แต่ก็เลิกไม่ได้ เลิกไม่ได้

เมื่อวานนี้พระฝรั่งมาจากวัดป่านานาชาติ คุยกันถึงฝรั่งคนหนึ่ง เขาเป็นคนฝรั่งเศส–เยอรมัน คือเกิดในประเทศฝรั่งเศสแต่ว่าเชื้อสายเป็นเยอรมัน แล้วอยู่ในประเทศสวิต-เซอร์แลนด์ จะมาบวช มาที่นี่แหละ อาตมาก็บอกว่า ควรจะไปอยู่วัดป่านานาชาติดีกว่า จะได้ศึกษาอะไรกัน แต่ว่าแกพูดอังกฤษไม่ได้ พูดภาษาเยอรมันได้ ภาษาฝรั่งเศสได้ อยู่นี่เราก็ไม่มีใครจะพูดภาษาเหล่านั้น มันลำบาก ก็เลยส่งไป ส่งไปอยู่วัดป่านานาชาติ แกก็อยู่ แกเลิกไม่ได้อยู่เรื่องหนึ่งคืองดสูบบุหรี่ไม่ได้ ต้องสูบบุหรี่ เลิกไม่ได้ พระท่านก็บอกว่าให้ทำใจแข็งๆ ให้เลิกเสีย แกบอกว่าแกติดมานาน มันอยาก อยากแล้วก็กระวนกระวาย มันต้องหามาสูบ ก็เลยอยู่วัดป่านานาชาติไม่ได้ ไปอยู่ที่ศรีสะเกษ ไปอยู่วัดแบบเป็นวัดป่าเหมือนกัน แต่ว่าวัดนั้นเขาไม่กวดขันในเรื่องสูบบุหรี่ ก็เลยให้อยู่ อยู่ไปสัก ๕–๖ เดือน ก็มาที่นี่ มาขอให้บวชทีเถอะ อยู่มานานแล้ว บอกว่าไม่ได้ บวชสามเณรพอ บวชพระยังไม่ได้ เลยบวชสามเณรให้ แล้วก็ส่งกลับไปวัดนั้นต่อไป

ครั้นเมื่อ *ท่านปสันโน* มาเยี่ยมเมื่อคืนก่อนนี้ ก็ถามว่า "เป็นอย่างไร สามเณรฝรั่งเศส – เยอรมัน เป็นอย่างไรบ้าง" เรียกว่าฝรั่งเศสครึ่งหนึ่ง เยอรมันครึ่งหนึ่ง "เขาก็เรียบร้อยดี แต่เลิกบุหรี่ไม่ได้ ยังปรับตัวเองไม่ได้" เลิกไม่ได้เพราะว่าใจอ่อน ไม่มีความเข้มแข็งในทางจิตใจ จึงเป็นอย่างนั้น

คนเราทั่วๆไปก็เป็นอย่างนั้นเลิกอะไรไม่ได้เพราะใจอ่อน ไม่มีความเข้มแข็งพอ เมื่อไม่มีความเข้มแข็ง มันก็เกิดไม่ได้ แต่ถ้าคนเข้มแข็ง เขาก็เลิกได้เด็ดขาดเลย แม้สูบมานานแล้วก็เลิกได้ ดื่มมานานก็เลิกได้ เคยประพฤติปฏิบัติในเรื่องไม่เหมาะไม่ควรอะไรมาก็เลิกได้ นี่อาศัยความเข้มแข็งในทางจิตใจ

ฉะนั้นต้องหัดกำลังใจให้เข้มแข็งไว้ เมื่อเห็นว่าสิ่งใดที่เราพบว่าไม่ดี เราไม่ควรจะทำต่อไป แต่จิตมันเคยชินกับสิ่งเหล่านั้น มันก็คิดแส่ไปในอันที่จะทำอีก ก็ต้องคอยห้ามคอยกันไว้ ไม่ให้กระทำอย่างนั้น ถ้าเราทำได้อย่างนี้ ความเข้าใจก็จะดีขึ้น ความเข้มแข็งในทางจิตก็จะดีขึ้น สามารถจะตัดต้นเงื่อนของตัวปัญหาที่เราสร้างขึ้นเองได้

นี่ก็เป็นสัมมาทิฏฐิอันหนึ่ง ที่เราควรจะสร้างให้เกิดขึ้นในจิตใจของเรา เพื่อจะเลิกละจากสิ่งเหล่านั้น ตัวฐานใหญ่ก็อยู่ที่ว่ายอมรับว่าตัวผิด แล้วคิดแก้ไขเท่านั้นเอง ให้ยอมรับว่าเราผิด แล้วคิดแก้ไข ตราบใดที่เรายังไม่ยอมรับว่าเราผิด การคิดแก้ไขก็จะไม่มี เพราะว่าเราคิดว่ามันไม่ใช่เรื่องของเรา มันเรื่องของคนอื่น

เหมือนเด็กสอบไล่ตกนี่ บางทีก็ไปโทษครูอย่างนั้นโทษพ่อแม่ โทษโน่น โทษนี่ ไม่รู้จะโทษใครก็ว่าดวงไม่ดีปีนี้จึงสอบตก อย่างนี้มันโทษไม่ถูก ไม่เป็นการโทษที่ถูกต้อง ถ้าโทษให้ถูกก็ว่า เราขี้เกียจ เราไม่รักการเรียน เราไม่ขยัน

เราไม่เอาใจใส่ เราไม่ใช้สติปัญญาคิดค้นในเรื่องที่จะเรียนเขียนอ่าน เราจึงสอบไม่ได้ ถ้าอยากให้สอบได้ ก็ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิต คือหันมารักการเรียน ขยัน เอาใจใส่ คิดค้นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ แล้วคบคนที่เก่งกว่าเราไว้ อย่าไปนั่งใกล้กับคนที่วิชาอ่อน เพราะถ้าไปนั่งใกล้เพื่อนที่อ่อน "เฮ้ย! มันก็อ่อนเหมือนกูนั่นแหละ" มันคิดอย่างนั้นไปเสีย มันไม่คิดก้าวหน้า

ในบางโรงเรียนจัดวิธีการเรียนผิดเหมือนกัน เด็กอ่อนเอาไปไว้ในห้องเดียวกันหมด เด็กชั้นดีเรียนเก่ง ๆ ก็เอาไว้ห้องเดียวกัน มันก็เก่งอยู่ห้องนั้นแหละ ห้องที่ไม่ดีก็ไม่ดีทุกคน เด็กไม่ดีมันก็มองเห็นว่า "ไอ้นั่นก็อ่อนเหมือนกู ไอ้นั่นก็เหมือนกู" แล้วมันจะคิดก้าวหน้าได้อย่างไร มันไม่คิดก้าวหน้าเพราะว่ามันเหมือนกันหมดแล้ว ควรจะปนกันไป เด็กเก่งสักสิบคน เด็กไม่เก่งก็สัก ๑๐ คน หรือว่า ๑๒, ๑๓ คนก็ได้ ปนกันไป เมื่อปนกันไปเด็กเก่งมันก็เป็นตัวอย่างแก่เด็กไม่เก่ง เด็กไม่เก่งก็จะได้เกิดมุมานะขึ้นมาบ้าง "เอ! ทำไมมันเรียนได้ กูทำไมเรียนไม่ได้"

มันจะได้คิดขึ้น จะได้คิดก้าวหน้า นี่เอาไปไว้เหมือนกันหมดเลย เหลวไหลไปหมดทั้งชั้น เวลาสอบไล่ก็หมดทั้งชั้นเลย คือได้ตัวศูนย์หมดทั้งชั้น อย่างนี้มันก็ไม่ก้าวหน้าอะไร บางโรงเรียนเขาทำอย่างนั้น เป็นโรงเรียนประเภทโรงเรียนราษฎร์ เขาจัดอย่างนั้น ไม่ถูกต้อง เราควรจะเอาไปปนกันไว้

แล้วเด็ก ๆ ก็ควรจะคบหาคนที่เก่งกว่าเรา เขาเรียนเก่ง มีความประพฤติดีกว่า มีอะไรดีกว่า เราก็จะได้เลียนแบบเขาบ้าง เพราะสิ่งทั้งหลายมันติดกันได้ ถ้าเราไปคบคนเช่นไร ก็จะเป็นเช่นคนนั้น

พระพุทธภาษิตมีว่า **ยํ เว เสวติ ตาทิโส.... คบคนเช่นไร ก็จะเป็นเช่นคนนั้น** ถ้าเราไปคบคนขี้เกียจ เราก็ได้รับความขี้เกียจมา คบคนขยัน เราก็จะได้ความขยัน คบคนชอบเที่ยว เราก็ได้การชอบเที่ยว คบคนประเภทใดก็เป็นอย่างนั้น เราต้องให้เด็กของเรารู้จักคบคนที่เก่งกว่าไว้ เรียนเก่งกว่า ความประพฤติดีกว่า อย่างนี้จึงเป็นการถูกต้อง เป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดความก้าวหน้าในชีวิตต่อไป ตัวสัมมาทิฏฐิในชั้นนี้มันต้องเป็นไปในรูปอย่างนั้น เราจะได้คิดแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

ทีนี้ให้รู้จักทุกข์ง่าย ๆ ธรรมดา ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน คนเราที่ได้หลงผิด ไปทำเรื่องที่ไม่เหมาะไม่ควรเข้า เพราะไม่รู้ว่าเรื่องนั้นจะให้อะไรแก่เรา คนเล่นการพนันไม่ได้คิดว่าจะเสียหายอย่างไร คนเสพสิ่งเสพติด ก็ไม่ได้คิดว่าจะเกิดความเสียหายแก่ชีวิตร่างกายอย่างไร คนเที่ยวกลางคืนก็ไม่ได้คิดว่า มันจะนำความทุกข์ความเดือดร้อนอะไรมาให้แก่เรา คนคบเพื่อนชั่วก็ไม่เคยคิดว่าเพื่อนชั่วจะให้อะไรแก่เรา คนเกียจคร้านการงานก็ไม่เคยคิดว่าความเกียจคร้านจะให้อะไรแก่เรา เขาไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่มีแนวคิดอย่างนั้น ไม่มีใครแนะแนวให้คิดในสิ่งที่ถูกต้อง เขาก็ไหลไปกับเรื่อง

อย่างนั้น ก็ต้องพูดให้เขาเข้าใจ เพื่อให้เห็นความทุกข์อันเกิดจากความชั่วร้ายเหล่านั้น

ความทุกข์ที่เกิดจากอบายมุขเป็นตัวอย่างให้เห็นว่า การเล่นการพนันนี่มันให้ทุกข์ให้โทษอย่างไร ต้องให้เขาเข้าใจ เอาโทษของการพนันที่ปรากฏอยู่ในหนังสือที่พระท่านเรียน เรียกว่า 'นวโกวาท' ให้เด็กท่องจำไว้ก็ได้ เช่นว่า 'เมื่อชนะก่อเวร เมื่อแพ้เสียดายทรัพย์' ทรัพย์ที่ตนมีก็จะหมดไปสิ้นไป ไม่มีใครให้เครดิตต่อไป ตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ คนดี ๆ เขาไม่อยากจะแต่งงานด้วย

นี่ให้เด็กท่องจำไว้ก่อน เรียกว่าจำไว้ก่อน เราที่เป็นผู้ใหญ่ก็พยายามชี้ให้เห็นโทษของสิ่งเหล่านั้น มีข่าว มีเรื่องปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องการพนันขึ้นที่ใด ต้องหยิบมาให้เด็กดูทันที ชี้ให้เห็นเพราะเป็นสาธิต เป็นตัวอย่างให้ได้รู้ได้เข้าใจ หรือว่าครอบครัวใดที่เคยมั่งคั่ง แล้วต่อมาเกิดการล่มจมเสียหาย ก็เอามาเล่าให้ฟังว่าความล่มจมเสียหายเกิดจากอะไร

หรือว่าถ้าเป็นเรื่องเก่า ๆ อันมีในชาดกประเภทนิทานที่คนโบราณเขาได้สอนไว้ ก็เอามาเล่าให้ฟังบ่อย ๆ เพาะเชื้อแห่งความเห็นถูกต้องให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็ก ๆ ในเรื่องโทษของการพนัน ให้เห็นว่ามันให้โทษอย่างไร แล้วการพนันนี้ไม่ได้สร้างอะไร มีแต่ว่าจะทำให้เสียหายแก่ชีวิต แก่การงานเพราะไม่ได้เป็นไปเพื่อการผลิตอะไรขึ้นมา มัวแต่ไปล้อมวงเล่นการพนันกัน ก็ไม่มีอะไรที่จะเกิดขึ้นจากเรื่องนั้น

เงินมีอยู่เท่าใด มันก็มีเท่านั้น ไม่ได้เกิดดอกออกผลเป็นจำนวนเพิ่มขึ้นเพราะการพนัน เพราะไม่ได้ทำอะไรส่งไปขายต่างประเทศ แต่ถ้าคนทำงานเช่นว่าปลูกอ้อย ส่งอ้อย ส่งน้ำตาลไปขาย ปลูกข้าว ส่งข้าวไปขาย หรือว่าทำแร่ ส่งแร่ไปขาย ปลูกข้าวโพด ก็ส่งข้าวโพดไปขาย ได้เงินต่างประเทศเข้าบ้านเข้าเมือง บ้านเมืองก็ร่ำรวยขึ้น เพราะได้เงินมา เหมือนในครอบครัว ถ้าครอบครัวใดมีแต่ซื้อ ๆ พักเดียว ไม่มีขายเลย ครอบครัวนั้นจะมีอะไรเหลืออยู่ ซื้อหมดเท่านั้นเอง ไม่มีอะไรเหลือ

นี่..การพนันไม่ได้สร้างอะไรขึ้นในสังคม เราพูดจาชี้แจงให้คนเข้าใจ แล้วก็ถือว่าการพนันเป็นผีร้าย ทำลายชาติทำลายประเทศ ทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง พูดกันบ่อย ๆ ให้เข้าใจกันบ่อย ๆ เด็กของเราก็จะไม่ไปมัวเมากับสิ่งเหล่านั้น จะไม่มีนิสัยเหล่านั้น

ความจริงถ้าพูดกันโดยเนื้อแท้ คนไทยเราไม่มีนิสัยในทางการพนัน ไม่มีวัตถุอันใดที่เป็นเครื่องชี้บอกว่ามีการพนันที่เป็นของไทย สังเกตดูชื่อของการพนันนี่ ชื่อทุกอย่างไม่เป็นภาษาไทยทั้งนั้น แม้ไพ่แต่ละตัวนั้นก็ไม่มีชื่อเป็นภาษาไทยสักตัวเดียว ไม่มี มีแต่ชื่อภาษาอื่นทั้งนั้น คนอื่นเขาเอามาให้ เอาความฉิบหายมาให้แก่พวกเรา แล้วเราก็รับไว้ รับไว้แล้วก็เก่งกว่าอาจารย์เสียแล้วเวลานี้ ลูกศิษย์เก่งกว่าอาจารย์อาจารย์เขาไม่เก่งแล้ว เวลานี้เราเก่งกว่าเขา ของเหล่านี้ไม่มี

ดูจากพิพิธภัณฑ์ก็แล้วกัน ว่ามีวัตถุอะไรที่เกี่ยวกับการพนัน ซึ่งเป็นของเก่าอยู่ในที่นั้นบ้าง ไม่มี มีแต่ดาบ มีปืน มีศิลาจารึก มีหม้อเก่าๆ เครื่องปั้นดินเผา ของดีๆ ทั้งนั้น ไม่มีเรื่องการพนันอยู่ในนั้นสักอันเดียว ไม่มีอะไร เราเอามาจากที่อื่นทั้งนั้น แล้วเอามาเป็นของเรา

สมัยก่อนเมื่อเด็กๆ ไม่เห็นใครเล่นการพนันกัน ถ้าจะเล่นกันก็เวลาสงกรานต์ เขาเล่นสะบ้า แต่ก็ไม่ได้เอาสตางค์กัน เขกหัวเข่ากัน คนผู้หลักผู้ใหญ่มานั่งเล่นแล้วเขกเข่ากัน พอ ๓ วันก็เลิก เลิกเด็ดขาดไม่เล่นต่อ เขามีเท่านั้น ไม่ยืดเยื้อ เขาทำอะไรเป็นกิจลักษณะ แต่เดี๋ยวนี้มันเต็มไปหมด มันติดการพนันกันงอมแงมไปหมด คนที่ไหนๆ ก็ฝันแต่เรื่องตัวเลข เรื่องหวยเรื่องเบอร์ เห็นพระสงฆ์องค์เจ้าไม่ได้ เข้ามาถามเรื่องเบอร์เรื่องหวยตลอดเวลา แปลว่าผีการพนันสิงทั่วบ้านทั่วเมือง มันก็ต้องแก้ไขเรื่องนี้ด้วยเหมือนกัน นี่เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจกันให้เห็นทุกข์เห็นโทษ หรือว่าเรื่องสิ่งเสพติดก็เหมือนกัน

วันก่อนอ่านหนังสือพิมพ์มติชน เขาตัดมาให้อ่าน ไม่ได้อ่านทั้งฉบับ เพราะว่าไม่ได้รับหนังสือพิมพ์นั้น มีคนตัดมาให้ ว่าที่อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานีนั้น ทางราชการฝ่ายเหนือขึ้นไป คือว่าสรรพสามิต เขาบอกว่า อำเภอนี้ ภาษีเรื่องสุราเมรัยมันลดลงไปมาก ปีก่อนเก็บได้มาก แต่ปีนี้ลดลงไป ก็ไปศึกษาสาเหตุว่าทำไมมันจึงได้ลดลงไป

ก็เพราะว่าคนมันไม่ดื่มเหล้า แต่เขาไม่ว่าพูดคนไม่ดื่มเหล้า เขาพูดว่าสุราเถื่อนมันแพร่หลาย

ความจริงมันไม่ใช่อย่างนั้น คือมีพระไปอยู่ที่นั่น พระท่านสอนคนให้เลิกเสพสุรายาเมา เลิกเล่นการพนัน เลิกละอบายมุข คนก็ไม่ดื่มเหล้า เมื่อคนไม่ดื่มเหล้า ภาษีด้านสรรพสามิตในเขตนั้นมันก็ตกฮวบลงไป ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดก็ว่า ต้องสอบสวนเรื่องนี้ว่าทำไมมันตกฮวบลงไปอย่างนั้น แต่สรรพสามิตอำเภอบอกว่าเหล้าเถื่อนมันแพร่หลาย ความจริงไม่ใช่ ไม่ใช่เหล้าเถื่อนแพร่หลาย คนเขาไม่ดื่ม เวลานี้เขาชวนกันประพฤติศีล ประพฤติธรรม เลยเลิกดื่มสุราเมรัย

ในบางจังหวัด เจ้าหน้าที่วิตกกังวลว่าภาษีจะลดลงไป **เราจะเอาเงินหรือเอาคุณภาพของคนไว้ในบ้านเมืองของเรา** นี่น่าคิดนะ ถ้าคนดีขึ้น เลิกละของที่ชั่วร้าย เราก็ได้คนที่มีคุณภาพ เขาจะได้สร้างเนื้อสร้างตัวต่อไป แต่ถ้าเราเอาภาษีให้สุราเมรัยขายดี คนดื่มมาก ๆ เมื่อคนเมามาก ก็มีคนไร้คุณภาพ เมื่อคนไร้คุณภาพแล้ว สังคมจะเป็นอย่างไร ไม่มีใครคิดถึงข้อนั้น คิดว่าจะเอาเรื่องภาษี เพราะว่าเจ้าหน้าที่ผู้น้อยกลัวว่าจะถูกลงโทษ ว่าทำไมเก็บภาษีได้น้อย คงจะไม่ได้ปราบสุราเถื่อน ก็หาวิธีแก้ตัวว่า เพราะสุราเถื่อนแพร่หลาย คนจึงไปดื่มสุราเถื่อนกัน

ความจริงไม่ใช่เช่นนั้น เนื้อแท้คนงดดื่มสุราเมรัยก็เลยลดลงไป ในพรรษานี้รายได้จากภาษีสุราเมรัยก็ลดลงเหมือนกัน เคยถามคนที่เคยเป็นเอเย่นต์ขายเหล้า ว่าในพรรษากับนอกพรรษานี่ผิดกันหรือไม่ แกบอกว่าผิดกัน คือในพรรษานี่ลดลงไปมากเลย แต่พอออกพรรษา ก็ขึ้นไปเส้นมันขึ้นไปทันที เพราะว่าในพรรษานี่คนงดไม่ดื่มสุราเมรัยตลอด ๓ เดือน แต่พอออกพรรษาก็ถอยกลับไปสู่ที่เดิม มันก็ขึ้นไปต่อไปเป็นอย่างนั้นทุกปีมา

แสดงว่าคนไทยเรานี่ยังคงเคร่งครัดอยู่ในฤดูกาลเข้าพรรษา แต่เข้าพรรษามัน ๓ เดือน นอกพรรษา ๙ เดือน แปลว่า ๙ เดือนนั้นดื่มกันเต็มที่ พอ ๓ เดือนก็หยุดกันทีหนึ่ง แต่วันออกพรรษานั่นแหละเป็นวันฉลองใหญ่กัน เพราะอดมา ๓ เดือนแล้วนี่ พอถึงวันออกพรรษาก็เตรียมกับเตรียมแกล้มบอกเพื่อนฝูงมาเลี้ยงกันตลอดวันเลย ออกพรรษาแล้วพ้นทุกข์ไปเสียที จะได้กลับไปสู่ภาวะเดิมต่อไป มันเป็นอย่างนั้นก็เลยดื่มกันต่อไป นี่ก็เรียกว่า ยังไม่เข้าใจซาบซึ้งถึงทุกข์โทษของสิ่งเหล่านั้น ว่าให้โทษแก่ตัวอย่างไร ให้ทุกข์อย่างไร

เมื่อวันก่อนนี้มีศพมา อายุก็ไม่มากเท่าใด ถามว่าเป็นโรคอะไร เขาบอกว่าเป็นโรคตับแข็ง ศพมาที่วัดนี่อาตมาจะต้องไปรดน้ำทุกศพ ไม่ใช่ว่าอะไรหรอก คือไปถามดูว่าอายุเท่าไร ตายด้วยโรคอะไร อยากจะเอาข้อมูลว่าตายด้วยโรคอะไร บางศพก็ยังไม่แก่เท่าใด แต่ว่าตาย ถามว่า "ตายด้วยโรคอะไร?" เขาบอกว่า "ตับแข็ง"

กระซิบถามว่า "แก่ดีกรีไหม ?"เขาบอกว่า "ค่อนข้างจะแก่อยู่สักหน่อย" นี่โรคตับแข็งมันเกิดจากดื่มเหล้ามาก เลยเป็นโรคตับแข็ง หรือเป็นโรคอื่นอีกก็ศึกษาไต่ถามดู จะได้มีข้อมูล แล้ววันหลังเขานิมนต์ไปเทศน์ก็จะได้เทศน์ให้ตรงเป้าหมายกับคนที่มาฟังกัน ศพไหนตายเพราะเหล้า ก็เทศน์เรื่องโทษของเหล้า เรื่องอื่นก็เทศน์เรื่องอื่นกันไปตามเรื่องตามราวเป็นการสอนแนะคนที่ยังไม่ตาย ให้ระมัดระวัง อย่าให้ต้องเป็นโรคตับแข็ง เพราะว่าตับนี่มันไม่มีอะไหล่ ไม่รู้จะเอาตับอะไรมาใส่ มันก็ลำบาก เดี๋ยวนี้มันลำบากนะ

ความจริงหมอสมัยนี้เขาก็เก่งเหมือนกัน วันนั้นหมอมาคุยด้วย มาขอร้องให้หลวงพ่อช่วยเทศน์หน่อยทางวิทยุ ทางโทรทัศน์ เพราะว่าคนที่เกิดอุบัติเหตุแล้วตายนี่ เขาต้องการเยื่อเนื้อในร่างกายของคนนั้นบางส่วน เช่นเยื่อเนื้อในสมอง กระดูกสันหลัง กระดูกเชิงกราน กระดูกอ่อน ๆ นี่ เขาจะตัดเอาออกมา แล้วเอาไปรักษาไว้ ตามกรรมวิธีของแพทย์เขาเอาไว้ทำอะไร ?... เอาไว้ให้แก่คนที่ได้รับความเจ็บปวดกระดูกอะไรมันขาดไป หายไป เอากระดูกนี้ไปชดเชย แต่ว่าคนที่หมอจะเอากระดูก เอาอะไรไปใส่ ให้ยังถามอีกว่า "เอาของใครมาใส่ให้"

"เอาของคนตายมา" "ไม่ได้ .. ถ้าของคนตายนี่ดิฉันไม่รับ" ว่าอย่างนั้น "เดี๋ยวมันมาทวงถาม จะลำบาก" ความเชื่อมันเขวไป ไม่เป็นสัมมาทิฏฐิเสียเลย ไปกลัวว่าเขาจะมาทวงคืน มันจะมาทวงอย่างไร ถ้าบอกว่าเป็นของคนตายก็ไม่ได้

แล้วจะเอาของคนเป็นมาได้อย่างไร คนมันยังไม่ตาย จะไปเฉือนเขาได้อย่างไร จะไปตัดกระดูกเขาก็ไม่ได้ จะไปเอาเยื่ออะไรตรงไหนก็ไม่ได้ มันต้องเอาของคนตายแล้วทั้งนั้น แต่กลับไม่ยอม อย่างนี้ก็มี

คนไข้ไม่ยอมรับของคนที่ตายแล้ว มันก็ลำบาก เช่นกระดูกสันหลังนี่ มันเสียไปสักข้อหนึ่ง เขาก็มีกระดูกสันหลังของคนตายมาเก็บไว้ อยู่ในสภาพเรียบร้อยใช้ได้ เขาก็เอามาใส่ให้ แต่คนไข้ไม่ยอมรับเพราะเป็นของคนตาย ของผีว่าอย่างนั้นเถอะ กลัวผีจะมาประท้วง อย่างนี้ก็มี กลัวไปได้ ไม่เข้าเรื่องอะไร

อีกอย่างหนึ่งหมอเขาต้องการ แต่ญาติไม่ยอมให้คือเมื่อคนเกิดอุบัติเหตุเขาก็ต้องส่งไปแผนกนิติเวช ที่กรมตำรวจเขาเอาไปผ่าตัดพิสูจน์หาสาเหตุที่ตาย หมอเขาก็ขอ เรียกว่าไม่ได้ขโมยหรอก มันผิดกฎหมาย ถ้ารู้ว่าไปตัดอะไร เขาฟ้องได้ผิดกฎหมายนะ เรียกค่าเสียหายได้ ก็เลยไปพูดจาขอ ไม่ยอมบอกว่า "อย่าไปรบกวนเลย มันตายแล้ว" ตาย แล้วมันจะเสียหายอะไร รบกวนอะไร มันนอนนิ่งๆ เอามีดไปเฉือนก็ไม่ร้องสักโอย จะไปทุกข์ร้อนอะไรล่ะ บอกว่าเขาตายแล้วอย่าไปรบกวนเขาเลย

สมมติว่าจะเอาลูกตา..ไม่ได้ เดี๋ยวเกิดชาติหน้าไม่มีตา ว่าอย่างนั้น แล้วใครเอาตาดวงนี้ไปบ้างเมื่อเวลาตายก็ทิ้งร่างให้เราเผากันอยู่ทั้งนั้น ตาก็ไม่ได้เอาไป เนื้อก็ไม่ได้เอา

ไป ทิ้งให้เน่าอยู่ทั้งนั้นแหละ แต่กลับกลัวไปว่า เอาลูกตาออกเสีย เกิดชาติหน้าตาจะโบ๋ไป..มันไม่ถูก หมอเลยบอกว่า "หลวงพ่อช่วยเทศน์ให้หน่อยว่า ถ้าให้ลูกตานี่จะได้ตาทิพย์ คือว่าตามันจะดีขึ้น ไม่เป็นตาต้อกระจก ไม่บอดไม่อะไร จะไม่ต้องใส่แว่น แม้แก่แล้วก็ยังอ่านหนังสือออก" ก็อธิบายไปแล้ว เมื่อเช้าเทศน์ทางโทรทัศน์ก็อธิบายไปแล้วว่าไม่ได้เสียหาย แต่ว่ามันดีขึ้นเพราะเราให้ลูกตาของเราแก่คนอื่น ให้อะไรแก่คนอื่น

เดี๋ยวนี้มีคนให้ศพมากขึ้น แต่ว่าศพที่ได้รับนั้น เอาไว้สำหรับเรียนเท่านั้นเอง เอาไปทำอะไรไม่ค่อยได้แล้ว เขาอยากจะได้จากคนประเภทที่ประสพอุบัติเหตุ หรือว่าถูกยิงอะไรอย่างนี้ เพราะว่ายังไม่นานเกินไป เขาไปชำแหละเอาส่วนนั้นๆพาไปรักษาไว้ ถ้าญาติของเราถูกรถชนหรืออะไรอย่างนี้ หากหมอเขาต้องการก็ให้เขาไปเถอะ เป็นการบริจาคทาน..สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต เพราะว่าสิ่งเหล่านั้น เมื่อไม่มีใครเอา ก็เอาไปเผาเท่านั้นเอง เป็นขี้เถ้า มันไม่เกิดประโยชน์อะไร นอกจากจะเอาไปทำปุ๋ยแก่ต้นไม้ แต่เมื่อคนต้องการเรื่องนี้ เราก็ให้ได้เหมือนกัน ให้ตาก็ได้ ให้เลือด

ให้เลือดนี่ให้กันมากเวลานี้ คนอนุโมทนาในเรื่องเลือดกันถมไป บริจาคเลือดกันบ่อย พระที่วัดนี้ในพรรษาก็บริจาคทุกปี เพราะพระมาก พระบวชใหม่ๆ หนุ่มๆน้อยๆ เอ้า! บริจาคโลหิต เรียกรถพยาบาลมาคันใหญ่ มาจอด ขึ้น

ไปบริจาคกัน ทั้งวันเลย ได้เลือดไปเยอะแยะ เอาไปใช้เป็นประโยชน์ต่อไป

คนตายแล้ว ถ้าอะไรที่จะเป็นประโยชน์แก่คนเป็นให้เขาไปเถอะ จะได้ประโยชน์ เป็นอานิสงส์แก่บุคคลนั้นต่อไป และได้ชื่อว่าเราได้ช่วยเพื่อนมนุษย์ ให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อน มันเป็นประโยชน์ เขาเอาส่วนใดก็ให้ไป มันไม่ได้เสียหายอะไร ส่วนที่เหลือเราก็เอามาเผากันไปตามเรื่อง ก็เป็นประโยชน์แก่คนอื่น เป็นสัมมาทิฏฐิในเรื่องการบริจาคสิ่งที่เป็นคุณค่าแก่ชีวิตของคนต่อไป

ไม่ว่าใครให้ได้ทั้งนั้น..หญิง ชาย ผู้ใหญ่ ร่างกายขนาดไหน ก็บริจาคได้ เขาเอาไปจัดไปทำไว้ เป็นต้นว่ากระดูกมันเสียไปส่วนหนึ่ง เขาเอากระดูกนี่ไปหั่นเป็นชิ้นๆ อัดเข้าไป เหมือนเราอัดไม้ แผนใหม่เขาอัดเข้าไปตรงกระดูกที่เว้าแหว่ง อัดแล้วก็เย็บหุ้มไว้ มีอะไรเชื่อมหุ้มไว้เรียบร้อยต่อไปมันก็เชื่อมกันเอง ร่างกายมันจัดของมันเอง ดีกว่าเอาเหล็กใส่ หมอบอกว่าดีกว่าเอาเหล็กใส่ เพราะเอาเหล็กใส่นี่นานๆไปก็ต้องเอาไปผ่าอีก ผ่าเอาเหล็กออก มันก็เป็นทุกข์หลายครั้ง แต่ถ้าเราเอากระดูกใส่นี่ มันไม่ต้องทำอย่างนั้นนับว่าสะดวกสบายแก่ผู้เจ็บไข้ได้ป่วย

เมืองนอกเขาจึงขายกัน ขายซี่โครงบ้าง ขายส่วนนั้นขายส่วนนี้ บ้านเรายังไม่มีใครไปขายอย่างนั้น ซี่โครงนี่โครงอ่อนมันมี เขาต้องการเอาไปใช้ ก็ขาย ยอมให้ตัดเอาไป

แม้ยังเป็นอยู่ก็ยอมขายให้ อย่างนั้นก็มีเมืองนอก บ้านเรายังไม่มีใครขาย แต่เมื่อตายแล้วก็ให้เขา ไม่มีเรื่องอะไร ทำบุญต่อไป บริจาคทานในส่วนนั้น ก็จะได้ประโยชน์ เป็นคุณเป็นค่าแก่เพื่อนมนุษย์ต่อไป ไม่ใช่เป็นเรื่องเสียหาย

คนป่วยก็ไม่ต้องกลัวว่าจะมีใครมาประท้วง เพราะไม่มีใครประท้วงหรอก ผีที่เรากลัวนั้นมันไม่ร้ายอะไร แต่*ผีที่เราเชิญมาไว้ในใจของเรานี่มันร้ายทั้งนั้น ผีการพนัน ผีเหล้า ผีอะไรผีเหล่านี้มันร้าย ๆ ผีโลภ ผีโกรธ ผีหลง นี่มันทำให้เราเสียหาย* ผีที่เรานึกว่าจะหลอกนั้นไม่มี ไม่หลอก ถ้าหากมีก็บอกว่าพบกันบ้างก็จะดี จะได้คุยกัน ได้รู้เรื่องว่าอะไรมันเป็นอะไร แต่ก็ไม่มีโอกาสจะได้พบกันสักที มันไม่มาคุยกันสักที เคยไปนอนในป่าช้า นึกว่าถ้ามีก็มาคุยกันบ้างก็ได้ มาปลุกลุกขึ้นมาคุยกันบ้างก็ได้ มันก็ไม่มา มีแต่มดมากัดเท่านั้น ผีไม่มาสักที เรามันเที่ยวกลัวไปไม่เข้าเรื่อง เป็นมิจฉาทิฐิอยู่เหมือนกันในเรื่องอย่างนี้ ขอให้ญาติโยมเข้าใจอย่างนี้

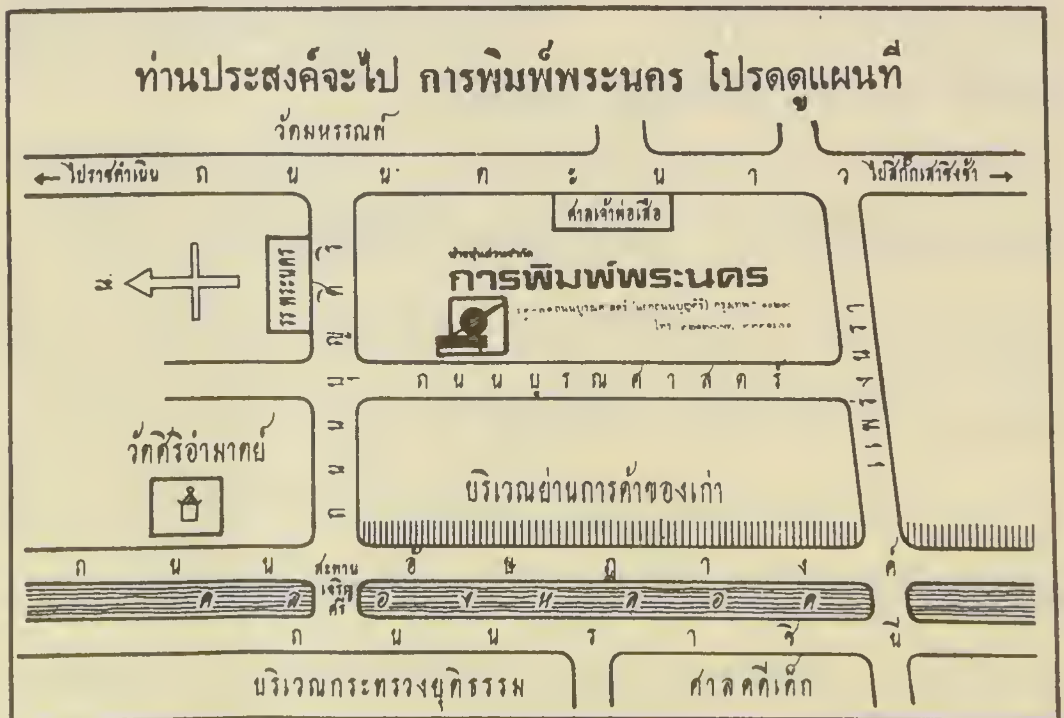
สมควรแก่เวลาสำหรับวันนี้แล้ว จึงขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้

ติดต่อเทป – หนังสือปาฐกถาธรรม ของพระราชนันทมุนี

ท่านประสงค์จะได้ หนังสือ และ เทปปาฐกถาธรรม ของพระราชนันทมุนี (ปัญญานันทะภิกขุ) ขอเชิญติดต่อที่ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี กุฏิพระมหาเผียน อนุจารี (กุฏิทรงไทย) โทร. ๕๘๓๖๐๕๐-๙ ต่อ ๒๕๒

ถ้าท่านไม่สามารถไปรับด้วยตนเอง สั่งทางไปรษณีย์ก็ได้ จ่าหน้าซองถึง พระมหาเผียน อนุจารี วัดชลประทาน-รังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี รหัสไปรษณีย์ ๑๑๑๒๐ ธนาณัติสั่งจ่าย ป.ณ.ปากเกร็ด

เทปม้วนละ ๒๕ บาท
หนังสือปาฐกถาธรรมเล่มละ ๑.๕๐ บาท

การเกิดที่เป็นทุกข์

ปาฐกถาธรรม

โดย

พระราชนันทมุนี

ณ โรงเรียนพุทธธรรม วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปากเกร็ด นนทบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ อย่าเดินไปเดินมาให้วุ่นวาย ใครที่มีเด็กก็ให้อยู่ในความควบคุมของผู้ใหญ่ อย่าให้เที่ยววิ่งเล่นเป็นที่รำคาญแก่บุคคลอื่นที่เขาตั้งใจจะฟังธรรม แล้วก็อยู่ในอาการสงบ อย่าวิพากษ์วิจารณ์อะไรในขณะที่พระกำลังพูด ให้ใช้หูเพื่อฟัง ปากไม่ต้องใช้ ปากกับหูนี่ใช้พร้อมกันไม่ค่อยได้ มันขัดกัน เราต้องรู้จักใช้ จะได้เกิดประโยชน์ คือมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ควรจะรู้ ควรจะเข้าใจ ตามสมควรแก่เวลา

วันนี้อากาศแจ่มใสดี ฝนไม่ตกก็นับว่าสะดวกแก่พวกเราทั้งหลาย ที่จะได้ทำกิจในทางพระศาสนาได้เต็มที่หน่อย

เวลานี้น้ำกำลังท่วมบางจังหวัด เช่นจังหวัดสุพรรณบุรี น้ำกำลังท่วม ประชาชนก็เดือดร้อนบ้างตามสมควร ความจริงมันก็เป็นเรื่องของธรรมชาติ เมืองไทยเรานี้ ด้านตะวันตกก็เป็นภูเขา น้ำไหลลงมา ลงมาสู่ที่ราบ มันก็ต้องท่วมบ้างเป็นธรรมดา

แต่ว่าน้ำที่ไหลท่วมทุ่งนี่ไม่รุนแรงเท่าไร น้ำที่ท่วมใจนี่มันรุนแรง 'น้ำที่ท่วมใจคน' ก็คือ 'น้ำกิเลส' มันท่วมใจคนแล้วทำให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน สร้างปัญหาแก่ชีวิตด้วยประการต่าง ๆ

เรามาวัด มาศึกษาธรรมะก็เพื่อจะหาทางป้องกัน ไม่ให้น้ำกิเลสท่วมจิตท่วมใจ เราจะได้มีใจเป็นอิสระ เป็นไทแก่ตัว ไม่ต้องเป็นทาสของกิเลสประเภทต่าง ๆ ที่ปรุงแต่งใจให้เป็นไปในรูปในเรื่องที่เป็นความทุกข์ เป็นความเดือดร้อนใจ เพราะเรื่องความทุกข์นี้เป็นเรื่องสำคัญที่เราต้องศึกษา ต้องทำความเข้าใจกัน

ในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าท่านสอนย้ำนักหนาในเรื่องความทุกข์และการดับทุกข์ได้ เคยตรัสกับภิกษุทั้งหลายบ่อย ๆ ว่า "ตถาคตสอนเรื่องเดียวที่สำคัญ คือเรื่องความทุกข์ และการดับทุกข์ได้" ทำไมพระองค์จึงย้ำในเรื่องนี้?..ก็เพราะว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ เป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่เราควรจะศึกษาทำความเข้าใจ ให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรถูกต้องแล้วจะได้ไม่ให้ความทุกข์เกิดขึ้นในใจของเราต่อไป

ในหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน ใน "ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร" ก็พูดถึงเรื่องอริยสัจจ์ **อริยสัจจ์** ก็คือ **เรื่องความจริงแท้ของธรรมชาติ** มีอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. เรื่องความทุกข์

๒. เรื่องเหตุให้เกิดทุกข์

๓. เรื่องทุกข์เป็นของดับได้ และ

๔. เรื่องแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ถึงซึ่งความดับทุกข์

๔ อย่างนี้เป็นเรื่องที่ควรศึกษา ควรทำความเข้าใจแล้วใน "อริยมรรคมีองค์แปด" ที่ได้กล่าวเมื่อวันก่อนนี้ ขึ้นต้นด้วยตัวสัมมาทิฏฐิ **สัมมาทิฏฐิ** แปลว่า **ความเห็นชอบ**

ในวันก่อนนี้ได้พูดถึงเรื่อง 'ความเห็นชอบขั้นศีลธรรม' คือ เช่นเห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว อะไรเป็นต้นนั้น มันเป็นความเห็นชั้นพื้นฐาน เป็นความเห็นชอบในด้านศีลธรรม คนเราถ้ามีความเห็นชอบในด้านศีลธรรม คือมีความเชื่อ มีความเข้าใจ ว่าความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของเรานั้น เกิดจาก 'กรรม' คือการกระทำของเราเอง เราเป็นผู้สร้างชีวิตของเราให้เป็นอะไรก็ได้ ให้เป็นคนมีความทุกข์ก็ได้ ให้เป็นคนมีความสุขก็ได้ ให้ยากจน ให้มั่งมี ให้เป็นที่รักเป็นที่เกลียดของใคร ๆ ก็ได้

อะไรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของเรานั้น ไม่ได้เกิดจากอำนาจอะไรมาดลบันดาลให้เป็นไป แต่เป็นไปด้วยการกระทำของตนเอง "ความบริสุทธิ์ ความไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตัว ไม่มีใครจะหลีกหนีจากผลที่ตนกระทำไว้ได้" อันนี้เป็นหลักตายตัวในทางศีลธรรม ที่เราควรจะได้เข้าใจไว้ เพื่อเป็นฐานสำหรับความก้าวหน้าในชีวิต เพราะความก้าวหน้าในชีวิตนั้น มันจะไม่เกิด ถ้าเราไม่เชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง เกิด

จากการกระทำของตัวเราเอง เราก็มัวแต่ไปเสี่ยงโชค วิงวอน ขอร้อง บนบานศาลกล่าวให้สิ่งนั้นสิ่งนี้มาช่วยตน ซึ่งมันไม่มีทางจะสำเร็จได้

ทางที่จะสำเร็จได้นั้น เราจะต้องลงมือทำด้วยตัวของเราเองในเรื่องที่เราเห็นแล้วว่ามันเป็นเรื่องถูก เรื่องชอบ เป็นเรื่องที่จะให้เกิดประโยชน์ เกิดความสุขแก่ตัวเรา แล้วเราก็ต้องลงมือทำ ถ้าเราไม่ทำเราก็จะไม่ได้รับผลที่เราต้องการ ไม่ว่าจะเป็นผลอะไร เมื่อเราต้องการก็ต้องศึกษาว่าทางที่จะสำเร็จให้เกิดผลนั้นอยู่ที่อะไร เมื่อเราเห็นเหตุของการกระทำว่าจะเกิดผลดังที่เราต้องการ เราก็ลงมือทำ เมื่อทำไปมันก็เกิดผลขึ้นแก่ตัวของเรา เราจะได้รับผลนั้น อันนี้เป็นฐานเบื้องต้น เป็นสัมมาทิฏฐิชั้นมูลฐานที่เราควรจะมีไว้ในใจ

แต่ว่ามีคนไม่ใช่น้อย ที่ไม่มีฐานที่ถูกต้องในเรื่องนี้ เช่นไปเชื่อดวงบ้าง เชื่อโชคบ้าง เชื่อว่าอะไรๆจะมาดลบันดาลให้เป็นไปอย่างนั้นอย่างนี้บ้าง แม้เราไปกราบไหว้พระพุทธรูปก็ไปไหว้เพื่อเสี่ยงทาย เพื่อขอร้อง วิงวอนด้วยประการต่าง ๆ ส่วนมากก็เป็นพระเก่า ๆ โบราณ ๆ ที่เขาสร้างไว้นาน ๆ คนในสมัยก่อนได้ทำมาอย่างนั้น เชื่อมาอย่างนั้น แล้วคนที่เกิดมาใหม่ก็ทำตามกันมา โดยไม่มีการศึกษาให้เข้าใจ ว่าเนื้อแท้ของพระธรรมนั้นเป็นอย่างไร เราปฏิบัติตามกันมาโดยปราศจากเหตุผล ปราศจากความคิดให้เข้าใจในเรื่องนั้นถูกต้อง เลยก็ทำกันในรูปอย่างนั้น

เราจึงมีหลวงพ่อ มีพระพุทธรูป ที่สมมติว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หลายองค์ด้วยกัน มีอยู่ในที่ต่าง ๆ คนมากขึ้น ก็มีความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างนั้น ไปไหว้ ไปบูชากันมาก ๆ ได้เงินเข้าวัดปีหนึ่งมากมาย เช่นหลวงพ่อโสธรนี่ ได้วันละ ๑๕,๐๐๐–๑๖,๐๐๐ ทุกวัน หลวงพ่อวัดไร่ขิง ก็ได้วันหนึ่ง ๑๐,๐๐๐ กว่าเหมือนกัน หลวงพ่อพระร่วงโรจนฤทธิ์ที่ยืนอยู่หน้าองค์พระปฐมเจดีย์ ก็ให้ได้เงินเข้าวัดเป็น ๑,๐๐๐ ขึ้นไปเหมือนกัน คือที่ไหนไปสะดวกก็ได้มาก ที่ไหนไม่สะดวกก็ได้น้อย

อาตมาไปเที่ยวสืบถามลูกศิษย์หลวงพ่อทุก ๆ แห่ง ว่าเดือนหนึ่งได้สักเท่าไร ก็ได้มาก ที่สมุทรสงครามก็ได้มาก หลวงพ่อบ้านแหลม สมุทรสงครามก็ได้มาก หลวงพ่อพุทธชินราช ได้มากเหมือนกัน แต่ยังน้อยกว่าหลวงพ่อแถวภาคกลาง เพราะอยู่ใกล้กรุงเทพฯ คนกรุงเทพฯ มาก ก็ไปไหว้ไปบูชา ไปเสี่ยงทาย

โดยเฉพาะเวลาปีใหม่ ตรุษจีน คนจีนจะไปไหว้กันมาก ไหว้จนไม่มีที่จะไหว้ ยืนเต็มกันไปหมด จุดธูปจุดเทียนจนควันโขมง ใครไม่คุ้นกับควันธูปก็สำลัก ดิ้นไปแถวนั้นเลย ถ้าสำลักเขาก็ว่าหลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์อีกแหละ แล้วเอาน้ำมนต์ของหลวงพ่อมาพรม มาล้างหน้า เมื่อล้างหน้า ตามันก็สว่าง ก็ลุกขึ้นได้ เลยบอกว่าหลวงพ่อมีน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ คนขายน้ำมนต์ก็นั่งขายต่อไป มีขวดเล็ก ๆ ขายน้ำมนต์ แล้วก็มีเส้นด้ายผูกข้อมือสีแดง แจกคนละเส้น ๆ แต่ว่าต้องทำบุญ บริจาค

ทรัพย์ ถ้าไม่บริจาคทรัพย์ก็ไม่ให้เหมือนกัน มันก็เป็นทางหากิน พอได้อะไรต่าง ๆ กันอยู่ทั่ว ๆ ไป คนส่วนมากก็ไปอย่างนั้น

มีส่วนหนึ่งซึ่งไม่มากเท่าใด มีความเข้าใจถูก ตรงตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็ไม่ไปทำอย่างนั้น แต่ว่าพิจารณาตัวเอง ตักเตือนตัวเอง แก้ไขตัวเอง เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นก็ไม่เที่ยวไปโทษใคร แต่ต้องโทษตัวเองว่าคงจะทำผิด มีความคิดผิด มีการพูดผิด มีการทำผิด มีการคบคนผิด มีการไปสู่สถานที่ผิด จึงได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อน ก็หันหน้ามาปรับปรุงตัวเอง ทำตัวเองให้ดีขึ้น ชีวิตก็เรียบร้อยก้าวหน้า เพราะเราได้ประพฤติธรรม เมื่อคนประพฤติธรรม ธรรมะก็คุ้มครองบุคคลนั้น ให้คนนั้นปลอดภัย

พระธรรมนี่แหละเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิเศษจริง ๆ เพราะว่าผู้ใดประพฤติธรรมแล้ว ย่อมได้รับประโยชน์จากธรรมะนั้น ไม่ว่าเราจะประพฤติธรรมข้อใด แง่ใด เราก็ได้รับประโยชน์จากธรรมที่เราประพฤติทุกเวลานาที จึงเรียกว่าเป็น 'สิ่งศักดิ์สิทธิ์' คือมีอำนาจที่จะให้เราเกิดความสำเร็จในสิ่งที่เราต้องการ ด้วยการประพฤติธรรม ให้เราเข้าใจอย่างนี้ ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวสัมมาทิฏฐิ ที่เป็นขั้นพื้นฐานในทางการปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน

วันนี้ก็จะพูดต่อไปในเรื่องสัมมาทิฏฐิที่สูงขึ้นไปที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์อย่างแท้จริง ตามหลักการณ์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อเรามาทำวัตรตอนเช้า เราก็ได้สวดมนต์ว่า

ชาติปิ ทุกขา, ชะราปิ ทุกขา....

ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจเป็นทุกข์ ต้องการสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์

เรื่องของความทุกข์นั้นเรามาสวด มาร้องกันอยู่ อันความทุกข์ที่เราสวดอยู่นั้น มันก็มีฐานของความทุกข์อยู่อีกประการหนึ่ง แต่ว่าเราไม่ได้เข้าใจในเรื่องนั้นถูกต้อง เข้าใจแต่เพียงเรื่องที่เราเอามาสวด แต่ว่าถ้าสวดโดยไม่เอาไปคิด มันก็ไม่เข้าใจเหมือนกัน

หนังสือสวดมนต์นี้ควรจะมีไว้ที่บ้าน ว่าง ๆ ต้องหยิบมานั่งอ่าน นั่งพิจารณา เช่นเราสวดไปถึงบทว่า *ชาติปิ ทุกขา.... ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากของรัก ของชอบใจ เป็นทุกข์* ก็ต้องมานั่งพิจารณา ให้เข้าใจลึกลงไปสักหน่อยว่า มันเป็นทุกข์เพราะอะไร ชาติ คืออะไร เป็นทุกข์อย่างไร ต้องพิจารณาให้เข้าใจ วันนี้จะอธิบายให้ชัดขึ้นไปอีกสักหน่อยว่า ชาติปิ ทุกขา... **ความเกิดเป็นทุกข์ นี่มันทุกข์อย่างไร? ทุกข์ที่ตรงไหน?**

ตามที่อธิบายไว้ก่อน ๆ ในหนังสือแสดงธรรมเทศนาเก่า ๆ ก็พูดถึงเรื่องว่า *ความเกิดในท้องของมารดา* ว่าทรมานตนอยู่ในท้องของมารดา *นั่งคุดคู้เหมือนกับลิงหลบฝนเข้าไปอยู่ในโพรงไม้* ท่านเปรียบไว้ว่าอย่างนั้น

อันนี้เมื่อเราอ่านดูแล้ว ถ้าคิดด้วยปัญญา ก็จะพอมองเห็นได้ว่า เด็กที่อยู่ในท้องนี่คงจะไม่รู้สึกเป็นทุกข์อะไร ยังไม่มีความทุกข์อะไร นั่งอยู่ตามธรรมชาติ อยู่กับเรื่องอย่างนั้นเกิดมาตั้งขึ้น ๆ ค่อยเติบโตขึ้นตามธรรมชาติ ก็คงจะไม่มีความทุกข์อะไร

เหมือนกับตัวหนอนบางชนิดที่มันเกิดในเม็ดพริก มันไม่ร้อน แต่ว่าถ้าคนเราเอาพริกตำเป็นผงแล้วเอามาทาตัวนี่มันก็ร้อน ร้อนแล้วมันก็เป็นทุกข์เพราะเม็ดพริกนั้น แต่ว่าตัวหนอนนั้นมันเกิดในเม็ดพริก เคยเห็นไหม? พริกที่เราเก็บไว้ จะเม็ดโต ๆ ก็ตาม เล็กก็ตาม มันก็เป็นหนอน มีตัวเชื้อแล้วมันก็เจริญขึ้น เป็นตัวหนอนได้ เราเห็นว่าหนอนมันอยู่ในพริก มันก็ไม่เป็นอะไร มันไม่ตาย มันก็อยู่ได้ อยู่ได้ด้วยความเคยชิน มันจึงไม่รู้สึกเดือดร้อนอะไร

เราเมื่อเป็นเด็กน้อย ๆ อยู่ในท้องมารดา ก็คงจะไม่รู้สึกเป็นทุกข์อะไร ยังไม่รู้สึกเป็นทุกข์อะไรเท่าใด แม้เกิดออกมาใหม่ ยังไม่ลืมตา เด็กเกิดใหม่นี่ตายังไม่ลืม ยังปิดอยู่ตลอดเวลา แล้วก็นอนอยู่ในท่าที่เขาให้นอน ให้คว่ำก็คู้อยู่เหมือนกับลูกกบ นอนคู้อยู่อย่างนั้น ถ้าจะต้องการอะไรก็ร้องขึ้น ร้องก็ให้กินนม พอกินนมแล้วก็หลับไป ตื่นขึ้นก็ไม่มีอะไร นอนโอ๊ะแอ๊ะ ๆ ไปตามเรื่อง แต่ว่าพอหิวก็ร้องแอ๊ะขึ้นมา เอาขวดนมใส่เข้าไปในปากให้ดูด ดูดแล้วก็หลับต่อไป ทำงานเพียง ๒ เรื่อง คือ *กิน* กับ *นอน* แล้วก็แถมเรื่อง *ถ่าย* อีกเรื่องหนึ่ง ถ่ายออกมา

ตามเรื่องของเด็ก ถ่ายไม่มากเพราะว่ายังกินไม่มาก ก็ถ่ายออกมาตามปกติ เพราะฉะนั้นการอยู่ในท้องมารดานี่ไม่ใช่เรื่องความทุกข์ ชาติ...ความเกิด...ในรูปอย่างนั้นไม่ใช่เรื่องของความทุกข์อันแท้จริง

ความทุกข์อันแท้จริงนั้นเป็นอย่างไร? ท่านเจ้าคุณพุทธทาสท่านศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้มาก และพูดอธิบายเรื่องชาติปิ ทุกขา ไม่เหมือนกับที่เขาอธิบายกันมาก่อน เรียกว่าพูดแบบแหวกแนวให้คนได้คิด ท่านบอกว่า "ชาติปิ ทุกขา นี้มันหมายถึงความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกว่าเป็นตัวเป็นตน รู้สึกยึดมั่นถือมั่นในเรื่องอะไรขึ้นมา แล้วมันก็จะเกิดความทุกข์"

ในบทสวดมนต์ตอนท้าย เราสวดว่า *สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา* ว่าโดยย่นย่อ *อุปาทานขันธ์เป็นตัวทุกข์* อุปาทานขันธ์นั้น คือขันธ์ที่เราเข้าไปยึดถือว่าเป็นตัวเรา เป็นของเรา ยึดถือว่าเป็นตัวเป็นตน นั่นแหละเป็นตัวให้เกิดความทุกข์ เพราะยึดถือว่าฉันมี ฉันเป็น หรือว่าฉันเป็นอะไรขึ้นมานั่นแหละคือความเกิดในทางอริยสัจจ์ของพระพุทธเจ้า คือทุกครั้งที่เราเกิดความยึดถือขึ้นในตัวตน ยึดถือในทรัพย์สมบัติ ในข้าวของอะไรของเราขึ้นมา เราจะเป็นทุกข์เพราะเรื่องนั้น

เรามีกระเป๋าหิ้วอยู่กับตัวของเรา เราหิ้วอยู่ เราไปนั่งตรงไหนนี่ วางกระเป๋าไว้ข้างตัว มือก็ต้องคลำๆ ไว้ตลอดเวลา กลัวมันจะหาย ทีนี้มือที่ไปคลำไว้นั้นเพราะความรู้สึก

อย่างไร ? เพราะความรู้สึกว่า "กระเป๋าของฉัน" มันไม่ใช่มีแต่กระเป๋าเฉยๆ แต่ในกระเป๋านี้มันมีอะไรของฉันเข้าไปอีกชั้นหนึ่ง คือมีสตางค์อยู่ในกระเป๋า หรือมีเอกสารบางอย่างอยู่ในกระเป๋า หรือมีอะไรอยู่ในกระเป๋า ก็นั่งด้วยความกังวลเป็นทุกข์ ทุกข์ตัวนี้ก็เกิดจากชาติ..ความเกิด คือเกิดความยึดถือในกระเป๋าใบนั้นอยู่ตลอดเวลา

ครั้งหนึ่งเดินทางมาจากปักษ์ใต้ มารถไฟ มาถึงนครปฐม เขาประกาศว่า "รถไฟไปต่อไปไม่ได้ เพราะมีรถตกรางขวางหน้าอยู่ที่สถานีข้างหน้า คนโดยสารไม่ต้องตกใจทางรถไฟจะจัดรถบัสรับคนโดยสารเดินทางต่อไป" ทีนี้ก็ลงมาจากรถ ก็พบโยมคนหนึ่งเป็นชาวพัทลุง หิ้วกระเป๋าเก่าๆ หลายใบ กระเป๋ามีหลายใบ พอแกเห็นอาตมาก็ปร๊าดเข้ามาทีเดียว "ท่านจะไปไหน ?"

บอกว่า "นี่แหละจะไปกรุงเทพฯ"

"ท่านจะขึ้นรถคันไหน ดิฉันจะขึ้นไปด้วย" หิ้วกระเป๋าหลายใบ

ถามว่า "ทำไมหิ้วกระเป๋าหลายใบ ?"

"ฉันเอาเงินมาซื้อที่" กระซิบบอกว่าเอาเงินมาซื้อที่

ถามว่า "เอามาเท่าไร ?" "เอามา ๒ ล้าน"

เอาเงินมาตั้ง ๒ ล้าน ใส่กระเป๋าเก่าๆ คร่ำคร่าใครดูแล้วก็ไม่อยากจะเอาอย่างนั้นแหละ เรียกว่าพรางตาเสียหน่อย กระเป๋าหลายใบ แล้วหิ้วรุงรัง มือหนึ่งหิ้วชะลอม อีก

มือหนึ่งก็หิ้วกระเป๋า แต่งตัวเป็นยายปลาร้าอะไรอย่างนั้นแหละ ไม่หรูหราพู่ฟ่าอะไร ทองหยองไม่มี สายสร้อยอะไรก็ไม่มี หิ้วชะลอมเก่า ๆ ใบหนึ่ง แล้วก็หิ้วกระเป๋า แต่ก็ยังมีความกลัว

คนอื่นเขาไม่รู้ แต่ว่าแกรู้ว่าในกระเป๋านี้มีเงินอยู่ตั้ง ๒ ล้าน แกก็กลัว ทีนี้กลัว พอเห็นอาตมาก็นึกอุ่นใจ เพราะว่ารู้จักกันมาเก่าแก่ เลยถามว่าขึ้นรถคันไหน บอกว่า "เอ้า! มาไปด้วยกัน"

พอบอกอย่างนั้น ว่าไปด้วยกัน ก็เลยขึ้นไปนั่งในแนวเดียวกัน แต่คนละเก้าอี้ อาตมาก็นั่งคอยชำเลืองดูแกไว้ตลอดเวลา คือดูว่าสภาพจิตใจของแกเป็นอย่างไร ดูแกรู้สึกว่ากระวนกระวาย ไม่ค่อยจะปกตินัก มีความทุกข์อยู่ ทุกข์เพราะอะไร? เพราะความยึดถือในกระเป๋านั่นเอง ไม่ใช่เรื่องอะไร

ทีนี้มาถึงที่บางแค แกก็ลง อาตมาถามว่า "น้าลงตรงนี้หรือ? บ้านอยู่ไกลไหม?"

"เดินเข้าไปนิดหน่อย"

"อาตมาไปส่งเอาไหม?" "ไม่ต้อง ๆ ไม่เป็นไร เคยไปเคยมาอยู่แถวนี้" แกก็ลงไป ก็ไม่มีอะไรหรอก เรียกว่าไปถึงบ้านเรียบร้อย

วันหลังไปพบกันเข้า ถามว่า "ธุรกิจที่ไปทำนั้นเรียบร้อยดีไหมน้า?" "เรียบร้อยค่ะ เรียบร้อย"

นี่เขาเรียกว่า ถ้าเรารู้สึกว่ามีอะไรอยู่แล้วเราจะเป็นทุกข์เพราะเรื่องนั้น เป็นทุกข์เพราะเรายึดถือนั่นเอง ตัวชาติปี

ทุกขา ก็คือความรู้สึกว่า 'สิ่งนี้เป็นของฉัน' ขึ้นมาเมื่อใด นั่นแหละ...*ชาติ*...*ความเกิด* มันเกิดขึ้นในใจของเรา หรือความยึดถือว่าตัวฉันเกิดขึ้นเมื่อใด ความรู้สึกนั่นแหละจะเป็นความทุกข์ขึ้นมาทันที

บรรดาความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง ที่เกิดขึ้นในจิตใจของเรานั้น มันก็เกิดจากความยึดมั่นถือมั่น ในตัวฉันก่อน เรียกว่า 'ตัวกู ของกู' ที่ท่านพุทธทาสท่านเรียกง่าย ๆ ว่าตัวกูของกู มีตัวกู ก็มีของกูขึ้นมา อันนี้คำบาลีเรียกว่า อหังการะ, มมังการะ

อหังการะ ก็คือการสำคัญว่า ตัวมี

มมังการะ ก็สำคัญว่าของฉันมี

มีตัวฉัน มีของฉัน หรือมีตัวกู มีของกูขึ้นมาในขณะใด เราก็จะเป็นทุกข์ในขณะนั้น มีความกังวล มีความห่วงใยในสิ่งที่เราเข้าไปเกี่ยวข้อง ว่าเป็นตัวเรา เป็นของเรา ถ้าหากว่าเรามีอะไรอยู่กับเนื้อกับตัว เราก็เกิดความทุกข์ กังวลด้วยเรื่องสิ่งนั้น ด้วยเรื่องปัญหาว่าเราเข้าไปติดอยู่ในสิ่งนั้น มันจึงได้เป็นทุกข์ ให้สังเกตในเรื่องนี้ให้ดี ว่าคนเราที่มีความทุกข์นี่เพราะเรื่องนี้ เพราะความยึดถือ

ความยึดถืออันแรกก็คือ ยึดถือว่า 'ฉัน' มี, 'ฉัน' เป็นนี่อันนี้เป็นฐานแรก แล้วต่อไปก็ว่า 'ของฉัน' ขึ้นมา ของฉันขึ้นมา เมื่อมี 'ของฉัน' ก็เป็นทุกข์ ทุกข์เกิดจากฐานว่า เรายึดมั่นว่ามีตัว มีตน พอยึดว่าตัวตนมี ก็มีของฉันขึ้นมา แล้วก็มี

'เป็น' ขึ้นมา ฉันเป็นอย่างนั้นฉันเป็นอย่างนี้ ความยึดถือใน 'ความเป็น' มันก็เกิดขึ้น พอเราได้เป็นอะไรขึ้น ก็ยึดถือในความเป็นนั้น

คนที่เป็นอยู่ปกติ ๆ พอเขาให้เป็นอะไรขึ้นมา ความรู้สึกมันเปลี่ยนแปลงไป เกิดความยึดใน 'ความเป็น' นั้นขึ้นมาทันที เขาให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ก็ยึดถือในความเป็นผู้ใหญ่ ความเป็นกำนัน เป็นผู้แทนราษฎร เป็นรัฐมนตรี เป็นนายกรัฐมนตรี ก็มีความยึดถือติดพันขึ้นในตำแหน่งนั้น แล้วก็มีเรื่องอะไรแตกรากออกไปอีกมากมาย แตกกิ่งก้านในความยึดถือออกไปอีกมากมายหลายเรื่องหลายประการ เพราะมีความยึดถือในตัวตนขึ้นมา

ในทางปฏิบัติ ท่านจึงให้ **ทำลายความยึดมั่นในตัวตน** ทีนี้การทำลายความยึดมั่นในตัวตนนี้ ท่านก็ให้หลักซึ่งเป็นสัจจะให้เราพิจารณา เช่นเราเรียนเรื่องหลักสามัญญลักษณะ ๓ ประการ

สามัญญลักษณะ ๓ ประการก็คือว่า....*สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง..สิ่งทั้งหลายเป็นทุกข์โดยสภาพ..สิ่งทั้งหลาย ไม่มีอะไรที่เรียกว่าเป็นเนื้อแท้ เป็นอนัตตา อนัตตา คือไม่ใช่ตัวตน* ดังที่เราสวดว่า..

รูปัง อนิจจัง..รูปไม่เที่ยง, เวทนา อนิจจา..เวทนาไม่เที่ยง
สัญญา อนิจจา..สัญญาไม่เที่ยง,
สังขารา อนิจจา..สังขารไม่เที่ยง
วิญญาณัง อนิจจัง..วิญญาณไม่เที่ยง
แล้วก็สวดต่อไปว่า...

รูปัง อนัตตา..รูปไม่ใช่ตัวตน,
เวทนา อนัตตา..เวทนาไม่ใช่ตัวตน
สัญญา อนัตตา..สัญญาไม่ใช่ตัวตน,
สังขารา อนัตตา... สังขารไม่ใช่ตัวตน,
วิญญาณัง อนัตตา..วิญญาณไม่ใช่ตัวตน

นี่ก็คือการปฏิเสธความมี ความเป็น ปฏิเสธออกไปว่า ไม่ใช่ตัวตน รูปไม่ใช่ตัวตน เวทนาไม่ใช่ตัวตน สัญญาไม่ใช่ตัวตน สังขารไม่ใช่ตัวตน วิญญาณไม่ใช่ตัวตน มันเป็นอะไร?..ไม่ใช่ตัวใช่ตนนี้มันเป็นอะไร? **มันเป็นเพียงสักว่าธรรมชาติ ธรรมชาติที่มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป** ธรรมชาติมันก็มีเรื่องเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เมื่อธรรมชาติปรุงแต่งให้เกิด มันก็เกิดตามธรรมชาติ เป็นอยู่ตามกฎของธรรมชาติ แล้วก็ต้องแตกดับตามกฎของธรรมชาติอีกเหมือนกัน

ร่างกายที่เราสมมติว่าเป็นตัวตนนี้ มันไม่เที่ยง ไม่ถาวร มันเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา เราดูที่ตัวเราก็เห็นว่า เราเปลี่ยนมาโดยลำดับ จนกระทั่งบัดนี้แล้ว เราเปลี่ยนมาจนกระทั่งผมเราหงอกไป ฟันเราหลุดไป หนังเหี่ยวหนังแห้ง ร่างกายเปลี่ยนแปลงไป ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งบัดนี้ แล้วยังไม่หยุดโน่นแหละ..หยุดก็ตายกัน พอตายก็หยุด เรียกว่าหยุดความมีชีวิตไปตอนหนึ่ง

แต่ศพก็ยังเปลี่ยนแปลงอีกเหมือนกัน แม้เป็นศพแล้วมันก็ยังเปลี่ยนแปลง ยังไม่ได้หยุดความเปลี่ยนแปลง จนกระทั่ง

ว่าเขาเอาไปเผาเป็นขี้เถ้าไป มันก็เป็นไปอย่างนั้น มันก็เปลี่ยนไป กระดูกที่เหลือจากเผาไฟ มันก็ยังเปลี่ยนแปลงไปอีกตามธรรมชาติ จนกระทั่งสลายหายไป สูญไป ไม่มีอะไรที่เป็นแก่นเป็นสาร

หลักอันนี้ท่านสอนให้เราพิจารณา เพื่อให้รู้ว่าอะไรๆ นั้นมันไม่คงที่ ไม่ถาวร อย่าไปยึดมั่น ถือมั่นว่าเป็น 'ตัว' อะไรขึ้นมา ว่าเป็น 'ตน' ขึ้นมา ให้รู้กฎของธรรมชาติ ว่ามันเป็นเรื่องของธรรมชาติที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตามหลักของธรรมชาติเราจะไปจับเอาตอนใดตอนหนึ่ง ว่าเป็นตัวเราก็ไม่ได้ เป็นของเราก็ไม่ได้ มันไม่ยอมรับกับเรา มันก็เป็นไปตามเรื่อง.. มันแก่ไปตามเรื่อง.. มันจะเจ็บขึ้นบ้างในบางครั้งบางคราว.. แล้วมันก็จะต้องแตกสลายไปในที่สุด

อันนี้เป็นหลักให้พิจารณาเพื่อแก้ปัญหาชีวิต มีอะไรเกิดขึ้น เราก็เอาหลักนี้เข้าไปจับ เอาไปพิจารณาว่ามันไม่เที่ยง สวดมนต์บ่อย ๆ มันต้องใช้ คำที่เราสวดนั้น ต้องเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน เอาไปแก้ปัญหา ความเศร้าโศก ความเสียใจก็ค่อยเบาไป จางไป แต่ว่าที่เรามีความเศร้าโศกเสียใจนั้น ก็เพราะเราไม่เคยคิดไว้ก่อนในเรื่องอย่างนี้

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้พิจารณาไว้ล่วงหน้า ในเรื่อง ๕ ประการ เรียกว่า **อภิณหปัจจเวกขณ์** ให้พิจารณาบ่อย ๆ อย่างน้อยวันหนึ่งก็พิจารณาสักครั้งหนึ่ง ให้พิจารณาว่า..

ชะราธัมโมม์หิ ชะรัง อะนะตีโต..เราต้องมีความแก่เป็นธรรมดา เราหนีความแก่ไปไม่ได้

พ์ยาธิธัมโมม์หิ พ์ยาธิง อะนะตีโต..เรามีความเจ็บไข้บ้างเป็นธรรมดา เราหนีความเจ็บไข้ไปไม่ได้

มะระณะธัมโมม์หิ มะระณัง อะนะตีโต..เราต้องมีความตายเป็นธรรมดา เราหนีความตายไปไม่พ้น

กัมมัสสะโกม์หิ กัมมะทายาโท กัมมะโยนิ กัมมะพันธุ..เรามีกรรมเป็นของตัว ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เราจะหนีจากผลที่เรากระทำไว้ไม่ได้

สัพเพหิ เม ปิเยหิ นานาภาโว วินาภาโว..เราจะต้องพลัดพรากจากสิ่งที่เรารักเราชอบใจ เป็นธรรมดา

๕ อย่างนี้เป็นเครื่องประเล้าประโลมใจ ให้เราได้คิดได้พิจารณา ให้รู้ว่าวันหนึ่งมันจะต้องเป็นอย่างนั้น คิดไว้บ่อยๆ เตรียมใจไว้บ่อยๆ เพื่อพบกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิต ความจริงมันก็เปลี่ยนแปลงอยู่แล้ว แต่ว่าเราไม่ได้นึกให้มันลึกซึ้งถึงความเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นแก่เราเมื่อใดก็ได้ เช่น ความตายเกิดขึ้นกับคนในครอบครัวเรา..

สามีตายจากไป เราก็เป็นทุกข์ ภรรยาตายจากไป สามีก็เป็นทุกข์ แต่ว่าสามีตายจากไปนี่ แม่บ้านเป็นทุกข์มากกว่าภรรยาตายจากนี่ พ่อบ้านเป็นทุกข์เหมือนกัน แต่คงไม่เท่าไรเพราะนึกว่ายังจะหาใหม่ได้ เลยก็ไปคลายเสียที่ตรงนั้น ไม่ค่อยทุกข์เท่าใด แต่แม่บ้านนี่ทุกข์มาก เพราะว่าอายุก็มากแล้ว จะ

ไปหาใหม่มันก็ใช่ที่ มันก็ลำบาก แต่ว่าผู้ชายนี่ไม่ค่อยยอมแก่ ยังจะหนุ่มเสียเรื่อยไปทีเดียว ยังจะไปหาต่อไป เรื่องมันเป็น อย่างนั้น เขามีทางปลอบโยนอยู่ ผู้หญิงเราก็ลำบาก เลยก็ต้อง เป็นทุกข์ คิดทีไรก็นั่งเป็นทุกข์เศร้าโศกเสียใจ ไม่ได้คิดโดย ธรรมะ แต่ไปคิดโดยอวิชชา คือความไม่รู้ไม่เข้าใจ แล้วเรา ก็เป็นทุกข์เพราะเรื่องนั้น

หรือว่าลูกตายจากไป เป็นทุกข์มาก เพราะลูกตาย เราไม่เคยคิดว่าลูกจะตายจากเราไป เราอุ้มมัน อุ้มแล้วก็ชมมัน ชอบมัน แต่ไม่เคยคิดว่า "แหม! ฉันอุ้มๆ อยู่นี่ ไม่รู้ว่าวันไหน มันจะจากฉันไป" ไม่มีแม่คนไหนอยากจะคิดอย่างนั้น พ่อก็ไม่อยากจะคิดอย่างนั้น เพราะเราถือว่ามันไม่ค่อยเป็น มงคล คิดอย่างนั้นไม่เป็นมงคล อันนี้คือความคิดที่ไม่ถูกต้อง ..ไม่ได้เสียหายอะไร ไม่ได้เป็นอัปมงคล หรือว่าอัปรีย์อะไร..

อัปมงคลคือสิ่งที่ไม่ดี อัปรีย์คือสิ่งที่ไม่น่ารัก ความจริงมัน ก็เป็นคำเพราะ อัปปิยะคือคำบาลี แต่เรามาเขียนแบบสันสกฤตว่า อัปรีย์ หมายความว่าไม่น่ารัก การกระทำที่ไม่น่ารัก ไม่น่าชม ไม่น่าพอใจ เรียกว่าเป็นเรื่องอัปรีย์

...เราคิดว่าเป็นอย่างนั้น ความจริงมันไม่มีอะไร แต่ว่ามันจะช่วยเรา ช่วยให้เราไม่ต้องเป็นทุกข์เมื่อเรื่องนั้น เกิดขึ้น มีอะไรเกิดขึ้น เราก็ไม่ต้องเป็นทุกข์ เช่นเรามีข้าว มีของ เวลามันหายไป เราก็ไม่ต้องเป็นทุกข์ ถ้าเราคิดไว้ล่วง หน้า

เมื่อพูดถึงเรื่องข้าวของแล้ว ได้เห็นคนแต่งตัว เช่น สายสร้อยคอเส้นใหญ่ บางคนแขวนไว้นอกเสื้อ ก็เคยทักบ้าง "แหม! ทำไมจึงต้องแขวนเส้นใหญ่ ๆ อย่างนั้น"

"ของปลอมเจ้าค่ะ" ยิ่งหนักเข้าไปอีก..ของปลอม ของปลอมมันจะหนักกว่าของจริงเข้าไปอีก พอมันกระชากเอาไปได้ "อ้าว! ตายแล้วของปลอม" ถ้าเรายังไม่ไปจากที่นั่นมันจะวกกลับมา มาถึงมันจะตบซ้าย ตบขวา "ทำให้กูเสียเวลาไปได้" มันโกรธ หาว่าใช้ของปลอม มันจะทุบจะตีเอาด้วยซ้ำไป มันเป็นอย่างนั้น

ทางที่ดี อย่าไปเที่ยวแขวนเลย มันรุงรัง เอาแต่ว่าเรา แต่งอย่างปกติ ข้าวของทองหยองเพชรนิลจินดา เขาเรียกว่าเป็นหลักทรัพย์ของครอบครัว เรามีไว้เป็นหลักทรัพย์ เก็บไว้ในตู้นิรภัยที่บ้าน แต่ว่าที่บ้านบางทีอาจจะไม่ปลอดภัย ไปเช่าตู้ในธนาคารไว้สักตู้ แล้วเอาไปบรรจุไว้ที่นั่น ถือแต่กุญแจไว้ ถึงคราวก็ไปเปิดได้ ออกงานออกการอะไรก็เอาไปแต่ง ความจริงไม่ต้องแต่งก็ได้ ออกงานไม่ต้องแต่งอะไรก็ได้ ไม่ได้..ต้องอวดกันเสียหน่อย มีงานมีการ

วันหนึ่งคณะสุภาพสตรีเขามา มาชั้นแรกก็ไม่มีอะไร พอมาถึงเปิดกระเป๋า เอาไอ้นั่นมาใส่ เอาไอ้นี่มาใส่ นั่งรถมาไม่กล้าใส่ ใส่กระเป๋ามา มาถึงใส่กัน คือจะอวดกันว่า "ฉันก็มีเหมือนกัน" คนโน้นก็ว่า "ฉันก็มีเหมือนกัน"

แล้วยกนิ้ว "กี่กะรัตล่ะของคุณ" ถ้ากะรัตมันน้อยก็เสียเปรียบคนอื่น คนอื่นกะรัตมันมาก มันต้องแข่งกัน แข่งกันมี

แข่งกันใช้ มันเรื่องกิเลสทั้งนั้น ที่เอามาแต่งๆ ไม่แต่งก็ได้ ไม่จำเป็นอะไร เรียกว่า เราเรียบๆร้อยๆ ของเราก็มี แต่ว่าไม่ต้องแต่งก็ได้

ทีนี้ของจริงมีแต่ว่าเก็บไว้ เอาของปลอมมาใช้ นั่นแหละอันตรายหนักเข้าไปอีก จึงไม่จำเป็นจะต้องแต่งอะไร เช่นเรามาวัดไม่ต้องแต่งอะไรก็ได้ มาเรียบๆง่ายๆ ในกระเป๋าก็ไม่ต้องมีอะไรมาก มีแต่ปัจจัยมาอนุโมทนาทำบุญพอสมควร มันก็ไม่เป็นทุกข์เป็นร้อนอะไรมากเกินไป เรื่องก็เท่านั้น อันนี้มันก็เป็นเรื่องที่น่าคิดอยู่เหมือนกัน

เห็นญาติโยมก็พลอย..คือพลอยวิตกกังวลไปด้วย นี่ก็คือความยึดถือเหมือนกัน เรียกว่าเป็นทุกข์อันหนึ่งเหมือนกัน พอเห็นโยมแต่งอะไรก็พลอยไม่สบายใจ กลัวว่าจะถูกขโมยรังแก ก็เป็น 'ชาติปิ ทุกขา' เหมือนกัน เป็นทุกข์เพราะไปยึดถือว่า 'โยมวัดเรา' ขึ้นมา ก็เลยพลอยเป็นทุกข์ขึ้นมาด้วย แต่ว่ามันก็ทุกข์ไม่นาน แผล็บเดียว พอรู้เท่ารู้ทัน

อันนี้เป็นตัวอย่าง ที่เราเป็นทุกข์เรื่องในชีวิตเราประจำวันนั้นแหละ เรามีความทุกข์ด้วยเรื่องนั้นด้วยเรื่องนี้ร้อยแปดพันประการ ฐานมันก็อยู่ที่ว่า มีความยึดมั่นในตัวตนแล้วก็เลยยึดสิ่งภายนอกที่เป็นเครื่องประกอบของชีวิต ของตนมากขึ้น เลยเกิดเป็นปัญหาแก่ชีวิต เพราะฉะนั้นต้องคิดตามหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไว้เสมอ พิจารณาให้เห็นว่า มันไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์โดยสภาพในสิ่งนั้น คือว่าเป็นทุกข์

คำว่า "**ทุกข์**" นี่ แปลว่า **น่าเกลียด น่าชัง ไม่น่าดู** เนื้อแท้มันเป็นอย่างนั้น

"อนัตตา" ก็คือว่าไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน มันเป็นแต่เพียงประกอบกันเข้าถูกส่วน ไหลไปตามอำนาจของการปรุงแต่ง วันหนึ่งมันก็ต้องแตกสลาย

ฉะนั้นถ้าเราได้พิจารณาเป็นเครื่องเตือนใจไว้ว่าต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย ต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบใจ มีอะไรก็ไม่ใช่เป็นของเราอย่างแท้จริง ให้รู้ไว้ด้วยปัญญา มีใช้ไปตามหน้าที่ แต่ว่าใจจะไม่เป็นทุกข์กับสิ่งนั้น เหมือนที่ท่านกล่าวว่า 'มี' ไม่ต้องเป็นทุกข์ 'ได้' ไม่ต้องเป็นทุกข์ นั่นแหละถูกต้อง เราอยู่อย่างไม่ต้องเป็นทุกข์ เรียกว่าอยู่ชอบ ตามหลักเกณฑ์ในทางพระพุทธศาสนา 'ชาติปิ ทุกขา' เป็นตัวต้นของความทุกข์ มันเกิดจากความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวฉัน ของฉัน แล้วจึงเกิด ชาติปิ ทุกขา ขึ้นในเรื่องอะไร ๆ ต่าง ๆ เป็นเหตุให้มีความทุกข์ใจ

ในระยะนี้ใกล้วันเฉลิมพระชนมพรรษา เขาก็มีการแต่งตั้งสมณศักดิ์ อะไรต่ออะไรกัน พระที่ขอมานี่..ขอสมณศักดิ์มา บางองค์ก็มาสืบมาถาม "เป็นไง ผมจะได้เป็นกับเขาไหม" บอกว่า "ไม่รู้ ไม่รู้เรื่อง"

อาตมาบอกว่า "ไม่รู้ ส่งเข้าไปแล้ว เขาจะให้ไม่ให้ก็เป็นเรื่องของผู้ใหญ่ ไม่ต้องเป็นห่วงหรอก เขาบอกไปเอง นอนให้มันสบายเถอะ"

นี่คือความกังวลว่าจะได้หรือไม่ได้ พอได้ขึ้นมาก็ดีใจ ดีใจ ดีใจไปไม่กี่ปี..แหม! มันควรจะเลื่อนสักทีได้แล้ว ขออีก เป็นทุกข์ต่อไปอีก ก็ทำกันอยู่อย่างนั้นแหละ เรียกว่ามีความยึดถืออยู่ในเรื่องนั้นก็เป็นอย่างนั้น มีความทุกข์ มีความไม่สบายใจ ด้วยประการต่าง ๆ

ถ้าเราไม่ต้องให้เป็นทุกข์ ก็คือว่าถอนความยึดมั่นถือมั่นเสีย ให้พิจารณาเห็นแต่ว่า มันเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดขึ้น เป็นอยู่ ดับไป, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ๓ ขณะ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป อย่าไปจับเอาตอนใดตอนหนึ่ง ว่าเป็นตัวเราเป็นของเรา สภาพจิตก็จะดีขึ้น

ทีนี้อันต่อไปที่ว่า **ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจ เป็นทุกข์** ไอ้นี่มันเป็นส่วนประกอบแตกกิ่งแตกก้านออกไป ลำต้นมันก็อยู่ที่ 'ชาติปิ ทุกขา' มีรากอยู่ที่ความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวฉัน เป็นของฉัน หยั่งลึก รากนี้มันหยั่งลึก แล้วก็แตกเป็นลำต้น..เรื่องชาติปิ ทุกขา ความคิดที่ว่าฉันมี ฉันเป็น ต่าง ๆ นั่นแหละเป็นลำต้น แล้วแตกแขนงออกไป แตกกิ่งเป็น..ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจ เป็นทุกข์ ความไม่สมหวังเป็นทุกข์ การอยู่ร่วมกับสิ่งที่เราไม่ชอบใจ ก็เป็นความทุกข์ มันแตกกิ่งออกไปอย่างนั้น เยอะแยะ ในเรื่องต่าง ๆ นานา ที่ไหลเข้ามาสู่ชีวิตของเรา เราก็ได้รับปัญหาเหล่านี้ มาจากต้นราก คือความยึดมั่นในตัวตน แล้วก็มีชาติ.. ความเกิด สิ่งนั้นจึงเกิดตามมา

"ความแก่" นี่มันทำให้เราเป็นทุกข์เพราะอะไร?... เพราะเราไม่อยากแก่ เราไม่อยากจะให้ผมหงอก ไม่อยากจะให้ฟันหลุด แต่มันก็ต้องหลุด เมื่อถึงเวลามันก็ต้องหลุด ไม่ให้มันหลุดก็นอนไม่หลับ มันเจ็บจริงๆ ไอ้ปวดฟันนี่ ปวดเหงือกนี่ปวดจริงๆ อาตมาปวดมาหลายครั้งก็เลยไปบอกหมอ "นี่ยังอยู่เท่านี้ ทำอย่างไรดีล่ะหมอ?"

หมอบอกว่า "ถอนให้หมดซิ หลวงพ่อ" "ตามใจหมอ" หมอก็ถอนเกลี้ยงไปเลย ...สบาย ตอนนี้สบายมาก ใช้ฟันปลอมแล้วก็สบาย มันไม่ต้องเจ็บต่อไป ไม่มีเรื่องไม่มีปัญหา แต่มันก็อาจจะมีบางครั้งบางคราว เคี้ยวๆ มันก็ไปกัดลิ้นเข้าบ้าง กัดแก้มเข้าไปบ้าง เผลอๆ..ไม่ได้

คนใส่ฟันปลอมนี่ต้องกินอาหารอย่างมีสติตลอดเวลา เผลอไม่ได้ เคี้ยวๆ ไป พูดอะไร 'กริ๊บ' เข้าให้..ลงโทษๆ พูดมากต้องลงโทษเสียหน่อย บางทีก็ 'ยับ' ลิ้นเข้าให้..ลงโทษ ถูกลงโทษ นี่..มันผิดธรรมชาติเมื่อใดแล้วมันก็ถูกลงโทษเมื่อนั้น ธรรมชาติลงโทษเสมอ เมื่อเราทำผิด แต่ถ้าเราทำถูกธรรมชาติก็ไม่ลงโทษเรา

อันนี้เห็นง่ายๆ มันก็ต้องเปลี่ยนไป ฟันก็ต้องหลุดไป ผิวหนังก็ต้องเหี่ยวแห้งไป เปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามสภาพของมัน อย่าไปเป็นทุกข์กับความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น อย่าไปเป็นทุกข์กับความแก่ แต่ให้นึกว่านี่มันเรื่องธรรมดา เพราะคุณแม่ของเราก็แก่ คุณพ่อก็แก่ คุณปู่ คุณตา คุณย่า คุณยายก็แก่ คุณทวดยิ่งแก่หนักเข้าไปอีก

เราเกิดมาเห็นคุณทวดนี่แก่แล้ว ไม่มีใครเห็นคุณทวดเป็นสาวสักคนเดียว หรือเป็นหนุ่มเลย พอเห็นคุณทวดแก่ทั้งนั้น เพราะท่านแก่แล้ว เห็นคุณปู่ คุณตายังไม่แก่เท่าใด แต่ทวดนี่ต้องแก่แน่ ๆ อาตมาเกิดมาก็เห็นทวดเหมือนกัน เห็นก็แก่ นั่งตำข้าวเปลือก เอาข้าวเปลือกใส่ครก แล้วก็นั่งตำครก ก๊กแก๊ก ๆ ๆ ถาม "ทำอะไรทวด ?" "ตำข้าว" คือไม่รู้จะทำอะไร ก็นั่งตำข้าวไป ตำให้เป็นข้าวสาร แล้วเอาไปหุงท่านนุ่งขาวห่มขาว เหมือนกับเป็นชีอย่างนั้นแหละ ก็ถือศีลเหมือนกัน แต่ว่านั่งตำข้าวกุ๊กกิ๊ก ๆ ไปตามเรื่อง คนแก่บางคนเมื่อสมัยยังไม่แก่ ทำอะไร แก่ตัวลง ก็ทำอย่างนั้น

มีคุณแม่ของเจ้าคุณคนหนึ่ง ข้างวัดสามพระยา คุณแม่ก็อยู่บ้านหลังเล็ก ๆ .. หลังบ้านใหญ่ คือบ้านใหญ่ท่านอยู่ไม่สบาย ขึ้นลงลำบาก ก็สร้างบ้านหลังเล็กให้อยู่ ท่านทำอะไรตลอดเวลา.. ตัดผ้าตลอดเวลา ลูก ๆ ต้องหาผ้ามาให้คุณแม่นั่งตัด มีกรรไกรนั่งตัด ๆ ตัดเรื่อย ถ้าไม่ได้ตัดผ้าก็ไม่เป็นสุขหงุดหงิดงุ่นง่าน เลยต้องเอาผ้ามาให้ตัด สืบถามได้ความว่าเมื่อยังไม่แก่นี้ เย็บผ้า ตัดผ้า เย็บเสื้อ เย็บผ้า เย็บจีวร ทำอะไรต่ออะไร ส่งลูกให้เรียนหนังสือ ลูกเป็น 'พระยา' ตั้งหลายคนคุณแม่แก่ลงก็นั่งตัดผ้า ตัด ๆ อยู่นั่นแหละ ตัดอยู่จนกระทั่งหมดลมหายใจในสมัยสงคราม.. ญี่ปุ่นมาบุกประเทศไทย ฝรั่งมาทิ้งระเบิด คุณโยมแกก็คงจะกลัวอะไรขึ้นมา ก็เลยสิ้นบุญไป ไม่ต้องตัดผ้าต่อไป นี่เรียกว่าอยู่อย่างนั้น

สมเด็จพระพันวษาอัยยิกาเจ้า คนเขาเล่าให้ฟังว่าท่านนั่งเช็ดตลับ..ตลับสีผึ้ง ทำด้วยไม้..บุ่มไม้ เช็ดๆๆอยู่อย่างนั้นแหละ เช็ดทุกวันๆ เช็ดจนกระทั่งทะลุ พอทะลุหาลูกใหม่มาให้ท่านนั่งเช็ดต่อ เรียกว่าไม่รู้จะทำอะไรก็นั่งเช็ดตลับอยู่นั่นแหละ เช็ดอยู่นั่น เช็ดด้วยผ้าจนทะลุ นั่งถูทุกวัน เช็ดอยู่อย่างนี้แหละ นี่..งานของท่าน ไม่รู้จะทำอะไร แก่แล้วก็อย่างนั้นแหละ เรียกว่าไม่รู้จะทำอะไร แต่ว่าจิตมันต้องการทำงาน ก็ให้ท่านทำไป ตามเรื่องตามราว

ท่านทำบุญสุนทาน บางทีไปตักบาตร แทนที่จะตักข้าวในขันใส่บาตร ตักข้าวในบาตรมาใส่ขัน มหาดเล็กต้องบอกว่า "ไม่ใช่เพคะเอาในนี้ใส่ในนั้น" "อ้อ!" ตักในขันไปใส่บาตร คือท่านแก่มากจนกระทั่งว่า ไม่รู้อะไร..ลืมๆไปแล้ว

เวลาในหลวงเข้าไปเฝ้า ถามว่า "ทำมาหากินอะไร?" ถามหลานชายนั่นแหละ..ถามในหลวงว่าทำมาหากินอะไร

ในหลวงรับสั่งว่า "รับจ้างเซ็นชื่อ" เพราะว่าคอยแต่ลงพระปรมาภิไธย ในหลวงก็เลยบอกว่ารับจ้างเซ็นชื่อ ก็ "อ้อ! พอกินพอใช้หรือ" ยังถามต่อไปอีก เป็นอย่างนั้น คือท่านอายุมากเข้า ก็ฟั่นเฟือนเป็นคนแก่

คนแก่มากนี่น่าขำไป..เป็นคนน่าขำสำหรับคนยังไม่แก่ ลูกหลานก็คอยหัวเราะเรื่อยไป เห็นคนแก่เป็นอย่างนั้น เราวันหนึ่งก็ต้องเป็นอย่างนั้น ถ้าอายุมากเข้า ยืนเข้า มันก็ต้องเป็นอย่างนั้น แก่ลงไป ความแก่มันเป็นทุกข์ตรงที่ว่า เราไม่

ชอบความแก่ แล้วเมื่อยังไม่ตายมันก็ต้องแก่เรื่อยไป คนที่ส่วนประกอบดีมันก็ต้องอยู่นาน ๘๐..๙๐ ก็อยู่ต่อไป

วันก่อนไปเทศน์ให้คนแก่ฟัง หัวหน้าเป็นอุบาสกอายุเท่าไหร่?..๘๘ ยังยืนพนมมืออาราธนาศีลเสียงดัง ถามว่า "โยมอายุเท่าไร?" "๘๘ แล้ว" ยังแข็งแรง ยังไม่แก่มาก เรียกว่ายังไม่ถึงกับแก่ ชรามากเกินไป ยังพอไปไหนได้ แต่ว่าเมื่อถึงเวลามันก็ลำบาก

ทีนี้ เมื่อถึงเวลาเราแก่ เราจะทำใจอย่างไร? ก็ต้องคิดว่าธรรมชาติมันเป็นอย่างนี้แหละ มันก็ต้องเป็นอย่างนี้ ผมมันก็ต้องหงอกอย่างนี้ ไม่ต้องไปยุ่งกับมันหรอก หงอกไปตามเรื่อง อะไรๆ มันก็ต้องเป็นไปตามเรื่องของธรรมชาติ ปล่อยให้ธรรมชาติมันเป็นไปตามเรื่องของมัน อย่าไปทำความรู้สึกฝืนใจกับธรรมชาติ ที่เราฝืนใจไม่ได้ เพราะเราบังคับไม่ได้ เราห้ามมันก็ไม่ได้

ให้นึกพอใจก็แล้วกัน พอใจในสิ่งที่มันกำลังเป็นอยู่ พอใจในความแก่ ที่เรากำลังเป็นอยู่ แล้วก็นึกว่าแก่เพียงเท่านี้ยังดี เห็นคนอื่นเขาแก่กว่าเรา เขาลำบากมากกว่าเรา เรายังไม่ถึงขั้นนั้น แต่ก็บอกไว้กับตัวเองว่า มันอาจจะถึงขั้นนั้นก็ได้ ใจมันก็สบาย เพราะไม่ได้คิดวิตกกังวลในเรื่องที่เรียกว่าเราแก่ เพราะไม่ใช่แก่แต่เราคนเดียว คนอื่นเขาก็แก่เหมือนกัน

คนแก่นี้ก็มีโรคหลายอย่างเกิดขึ้นในร่างกาย เป็นทุกข์เพราะโรค พบคนแก่ทีไรก็บ่นว่าปวดเข่า ปวดขา ทุกคน

ปวดแข้ง ปวดขา นอนไม่หลับ มีทุกคน เลยบอกว่า "โยมอย่าเป็นทุกข์กับเรื่องนอนไม่หลับเลย มันเป็นธรรมชาติของคนแก่ คนแก่นอนน้อยทั้งนั้น"

อาตมานี่อายุ ๗๖ ก็นอนน้อยแล้วเวลานี้ นอนไม่มาก นอนหลับสนิทดีไม่นานเท่าไหร่ ๒ – ๓ ชั่วโมงเท่านั้น แล้วมันก็ตื่น ตื่นเรื่อย ได้ยินเสียงนาฬิกาดังต๊อกแต๊ก ๆ มันก็อยู่อย่างนั้น แต่ก็ไม่ได้เป็นทุกข์อะไร ไม่ได้เป็นทุกข์ว่านอนไม่หลับ เพราะได้ทำไว้ในใจว่า คนแก่นี้มันนอนน้อย เด็กมันนอนมาก เด็กนอนมากเพื่อความเติบโต

คนแก่ถึงหลับมากมันก็ไม่เติบโตอะไรแล้ว มันหลับเท่าที่ร่างกายต้องการ เมื่อพอแก่ความต้องการแล้วมันก็ลุกขึ้นตามธรรมชาติ เราก็อย่าไปเป็นทุกข์กับมัน นอนต่อไป ทำใจให้ดี ทำใจอย่ากังวลห่วงใยกับเรื่องนอนไม่หลับ อย่าไปคิดว่าฉันเป็นคนนอนไม่หลับ แต่ให้บอกตัวเองว่าคนแก่ทั้งโลกนอนไม่หลับทั้งนั้นแหละ เหมือนกัน แล้วอย่าไปเที่ยวกินยาเข้า อย่าไปกินยานอนหลับ ยาระงับประสาท ยาอะไร อย่าไปกินเข้า ให้ธรรมชาติเยียวยาของมันเอง เพราะธรรมชาติมันเยียวยาของมันได้ มันรักษาของมันได้

ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ ว่า มีดบาด เลือดต้องพุ่งออกมา ไอ้เลือดที่ออกมานั้นเดี๋ยวมันก็แห้ง พอแห้งมันก็ปิดไม่ให้เลือดอื่นออกมา มันรักษาของมันแล้ว มันแห้งเป็นสะเก็ดอยู่อย่างนั้น เอาผ้าพันไว้หน่อย เวลาเอาผ้าออก แผลก็หาย มันรักษาของมันตามธรรมชาติ

ร่างกายของเรามีอะไรเกิดขึ้นมันก็รักษาของมันตามธรรมชาติ สิ่งไรที่เราใส่ลงไปในท้อง ถ้าร่างกายไม่ต้องการมันก็ต้องให้ออกมา ออกข้างบนบ้าง ออกไปข้างล่างบ้าง อย่าไปตกใจ เรียกว่าอย่าไปนึกว่าท้องเสีย แต่นึกว่า อ้อ! บางอย่างที่เรากินเข้าไป ร่างกายไม่ต้องการ เมื่อมันไม่ต้องการมันก็ต้องส่งออก ถ้าอยู่ข้างบนก็ออกข้างบน อยู่ข้างล่างก็ออกข้างล่าง มันออกจนหมด ถ้าไม่หมด มันก็ไม่หยุด แล้วจะดื่มน้ำ กินยาก็ไม่ได้

อาตมาเคยเป็น...ไปเทศน์ที่โน้น...จังหวัดตราด อำเภอคลองใหญ่ ฝั่งโน้นของแม่น้ำตราด ทีนี้ก่อนไปนี่ ไปที่ไพริน ไปฉันอะไรก็ไม่รู้ ก็อาหารธรรมดาๆ ที่เขาทานกัน เราก็ฉัน แต่ไม่ได้ฉันมากมายอะไร พอกลับมาถึงเมืองตราด จะไปเทศน์กลางคืนที่งานศพ มันพะอืดพะอมพิกล มันทำท่าจะอาเจียน ทำท่าจะถ่าย "ทำไมมันเป็นอย่างนี้" นึกในใจ เลยเรียกเจ้าภาพออกมาบอกว่า "โยม คืนนี้ฉันคงเทศน์ไม่ได้ มันอย่างไรๆ พิกล ท้องไส้มันพิกล เอารถพาฉันกลับไปวัดไผ่ล้อมเถอะ"

เขาเอารถมาส่งวัดไผ่ล้อม พอมาถึงวัดไผ่ล้อม ท่านเจ้าคุณท่านก็ใจดี จัดที่พักให้ นับว่าสะดวก เพราะห้องพักกับห้องน้ำมันติดกัน ก็ดีมาก นั่นถ้าว่าห้องน้ำกับห้องพักไกลกัน เกิดเรื่องกันใหญ่ สบงคงจะเปื้อนกันเป็นการใหญ่ อันนี้พอรู้สึกปั๊บ เปิดประตูเข้าไปเลย เพราะอยู่ติดกัน แล้วมันก็ทั้งขึ้นทั้งลงเลย ไอ้ข้างบนก็ออก ข้างล่างก็ออก

เจ้าคุณเห็นเข้าก็ตกใจ ให้คนไปบอกหมอ หมอไม่มา แต่ส่งยามาให้ ยามาถึงก็ให้ฉัน พอให้ฉันยาลงไป มันก็อาเจียนออกมาทั้งเม็ดเลย ก็บอกพระว่า "ยังๆ..ร่างกายยังไม่ต้องการยา ยังล้างไม่หมด ของข้างในมันยังล้างไม่หมด ไม่เป็นไร เอาไปก่อน" แล้วก็ไปนอน

เวลานอนมันหนาว...สั่น อย่างนี้เลย พระเอาผ้ามาคลุม...ขึ้นนั่งทับ...อะไรต่ออะไร ก็ช่วยกันใหญ่ บอกว่า "นี่แหละธรรมชาติของร่างกาย มันเป็นอย่างนี้แหละ นี่มันคงจะขาดอะไรสักอย่างหนึ่ง มันออกมาก ความร้อนมันน้อยมันก็เย็น ไม่เป็นไรๆ มีน้ำอุ่นๆ ไหม?"

ก็เอาน้ำอุ่นมาให้ ฉัน..ยังออกอีก ฉันน้ำ มันออกมันยังไม่ต้องการ ถ่ายจนหมด..ออกหมด เพลีย เลยก็กระหายน้ำแล้วทีนี้ ร่างกายต้องการแล้ว "น้ำมีไหม?" น้ำอุ่นมี ฉัน..ไม่ออกแล้ว เรียบร้อย เลยนอนหลับไปได้ ตื่นเช้าพอดีโยมเอาข้าวต้มมาให้ ข้าวต้ม..ขาว กุ้งแห้ง ปลาเค็ม อะไรต่ออะไรมันของเหมาะกับท้องแหละ เลยฉันเสีย ๒-๓ จานเลย แต่ว่าไปเทศน์วันนั้นก็ไม่ค่อยออกรสเท่าใด เสียงมันแห้ง คอแห้งไปเทศน์ แล้วก็อ่อนเพลีย เทศน์เสร็จแล้วก็เดินทางกลับมาวัด

นี่คือตัวอย่างว่าร่างกายเรามันไม่ต้องการ อย่าฝืนเข้าไป คนป่วยไม่อยากข้าว อย่าให้กินข้าว ไม่อยากน้ำก็บอกว่ายังก่อน ร่างกายมันไม่ต้องการ ถ้าเมื่อใดอยากแล้วแสดงว่าร่างกายต้องการ เพราะฉะนั้นคนพอหายป่วยอยากกินส้ม อยากกิน

ผลไม้ อยากกินแกงหน่อไม้ อยากกินนั่นกินนี่ จัดมาเถอะ แสดงว่าร่างกายต้องการแล้ว แต่ว่าอย่าทานให้มากเกินไปเท่านั้นเอง ให้มันพอดี ๆ นี่มันเป็นอย่างนี้

ฉะนั้น เราต้องรู้เรื่องธรรมชาติของร่างกาย ว่ามันจะต้องเจ็บไข้ได้ป่วยบ้าง ไอ้ที่จะไม่เจ็บไม่ไข้เลย ก็นับว่าเป็นบุญเหลือหลาย มีเหมือนกัน คนบางคนไม่เคยเจ็บป่วย ตลอดชีวิตไม่เคยไปโรงพยาบาลเลย ตานี่ก็ไม่เคยใส่แว่น อ่านหนังสือไทยรัฐ เดลินิวส์ ตัวเล็ก ๆ ยังอ่านได้ เรายังต้องใส่แว่น แต่คุณโยมนั้นไม่ต้องใส่แว่น ถามว่า “โยม ไม่เคยใส่แว่นหรือ ?” “ดิฉันไม่เคยใส่”

“โยมเคยไปหาหมอไหม ?” “ไม่เคย” ไม่เคยไปโรงพยาบาล จนหมอบอกว่าถ้าคนทุกคนเป็นอย่างนี้ โรงพยาบาลตั้งไม่ได้ แต่ไม่ต้องกลัวหรอก คนป่วยเยอะแยะ มันยังตั้งได้อยู่ มันมีเป็นบางราย ที่ส่วนประกอบดี แต่ว่าผลที่สุดมันก็ตายเหมือนกัน แต่ตายก็ไม่ทรมาน ไม่มีความเจ็บปวดอะไรมาก นอน ๆ ก็หลับไปเฉย ๆ ตายไปเลย ตายง่าย ตายอย่างนั้นตายง่าย

ไอ้ตายแบบที่นอนพลิกไม่ได้ ลุกขึ้นไม่ได้ กว่าจะตาย ลูกหลานก็ลำบาก ทรมาน แต่ว่าเราอย่าไปเป็นทุกข์กับคนไข้อย่างนั้น เพราะมันเลือกเอาตามความต้องการไม่ได้ *เลือกเจ็บก็ไม่ได้ เลือกโรคก็ไม่ได้ เลือกเวลาตายก็ไม่ได้ เลือกสถานที่ก็ไม่ได้* จะไปตายที่นั่นที่นี่ มันก็ไม่ได้

ก็มีอยู่แต่พระพุทธเจ้าเท่านั้น ที่ท่านเลือกที่ได้ ท่านบอกล่วงหน้า ๓ เดือนว่า "๓ เดือนต่อจากนี้ไป ตถาคตจะปรินิพพาน" บอกไว้เลย แล้วก็จะไปปรินิพพานที่เมืองกุสินารา

พระอานนท์ก็คัดค้านว่า "โอย! เมืองใหญ่ ๆ เยอะแยะ เมืองราชคฤห์ เมืองสาวัตถี เมืองสาเกต เมืองใหญ่ ๆ พระองค์ก็เป็นพระบรมครูของโลก ทำไมไปตายเมืองเล็ก ๆ ทำไมไม่ไปตายเมืองใหญ่"

พระองค์ก็บอกว่า "กุสินาราไม่ใช่เมืองเล็ก ครั้งสมัยโน้นเคยเป็นเมืองใหญ่" นี่..พูดให้เห็นในเรื่องเก่าว่าเป็นเมืองใหญ่

ความจริงนั้น พระผู้มีพระภาคท่านทรงเห็นการณ์ไกล ตัดปัญหาไม่ให้มันยุ่ง คือถ้าไปตายเมืองใหญ่ กษัตริย์ผู้ใหญ่มีอำนาจ ก็ไม่แบ่งอะไรให้ใคร เช่นใครต้องการอะไรก็ไม่ให้ "ฉันใหญ่ ฉันไม่ยอม" มันก็ยุ่ง แต่ไปตายเมืองเล็ก มันไม่ลำบาก เขามาพร้อมกัน กษัตริย์เมืองเล็กก็ไม่ว่าอะไร ต้องจัดการไป เช่น พระธาตุนี่เป็นตัวอย่าง...กระดูกนะ คนนั้นก็ต้องการ คนนี้ก็ต้องการกระดูกของพระพุทธเจ้า ถ้าไปเมืองใหญ่เขาก็ไม่ให้ เดี๋ยวเดียวรบกัน เป็นปัญหาแก่สังคม เลยไปนิพพานเมืองเล็ก

เมืองเล็กนี่ไม่มีกำลัง เมื่อพวกมาขอก็ต้องให้ไป ๆ แล้วให้อย่างถูกต้อง ชั้นแรกไม่รู้จะให้กันอย่างไร ต่างคนต่างมากันมาก ลำบาก ก็เลย เอ้า! รอให้พร้อมกันก่อน พอพร้อม

กันแล้วก็ให้โทณพราหมณ์จัดการแบ่งให้ไป ตามสมควร เรื่องมันก็ไม่ยุ่ง

เป็นเรื่องที่พระองค์ทรงทราบแล้วก็ทำไว้ป้องกันไว้ไม่ให้ยุ่ง จึงไปนิพพานที่นั่น..เลือกที่ได้ ไปนิพพานที่*สวนสาละ* ของพวก*มัลละกษัตริย์* ที่เมือง*กุสินารา* เดินไป ไปนิพพานจากเมืองเวสาลีไปกุสินารา ก็ไกลพอสมควร เดินไปตั้ง ๒ – ๓ เดือน วันเพ็ญเดือน ๓ จนถึงวันเพ็ญเดือน ๖ มัน ๓ เดือนนี่...เลือกได้

นอกนั้นเลือกไม่ได้ เลือกโรคไม่ได้ เลือกที่ไม่ได้ เลือกเวลาไม่ได้ เพราะธรรมชาติมันเป็นอย่างนั้นให้เราเอาคำนี้เป็นเครื่องเตือนใจไว้ มีอะไรเกิดขึ้นก็ว่า **"ธรรมดามันเป็นเช่นนั้น" "ธรรมชาติมันเป็นเช่นนั้น"** อย่าไปเป็นทุกข์กับเรื่องนั้น ทุกข์มันก็ไม่หาย

เช่นป่วยแล้วเรานอนทุกข์มันก็ไม่ได้ช่วยให้หาย แต่ถ้าใจดีมันก็หายเร็วขึ้น หรือว่าคนตายแล้ว เราร้องให้ คนตายก็ไม่ได้ยิน แล้วก็ไม่มีโอกาสจะฟื้นกลับมา ลุกขึ้นมาคุยกับเราได้ เราจะไปเสียใจทำไม มันเป็นอย่างนี้ ถ้าเราได้คิดธรรมะไว้แล้วมันก็ช่วยในเวลาที่มีปัญหา ปลอบจิตสะกิดใจไม่ให้กระวนกระวายในเรื่องอะไรมากเกินไป แม้เรื่องอื่นๆก็เหมือนกัน เรานึกว่า เออ! ธรรมชาติมันเป็นอย่างนั้น เราอย่าไปผ่าผืนอะไรเขาเลย เรื่องของเขา เราทำใจเย็นๆไว้ มันก็สบายใจ

พอสมควรแก่เวลาสำหรับวันนี้

ชาติ–ปี่–ทุกฺขา

การ เกิดจากท้องแม่ ธรรมดา
เกิด ยึดเป็นตนนา ทุกข์ให้
เป็น อยู่ชอบนั้นหนา อย่าเกิด
ทุกข์ จักดับสิ้นได้ หากสิ้นเกิดตน

นพ อนัตตา

ความคิดที่ถูกต้อง

ปาฐกถาธรรม

โดย

พระราชนันทมุนี

ณ โรงเรียนพุทธธรรม วัดชลประทานรังสฤษฏ์ ปากเกร็ด นนทบุรี
วันอาทิตย์ที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้เป็นเวลาที่จะได้ฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ตามที่เราได้ฟังกันมาทุกวันอาทิตย์ แม้ว่าจะออกพรรษาแล้ว เราก็ไม่ออก ออกพรรษาแล้วเราก็ยังไม่ออกจากการฟังธรรม ไม่ออกจากการทำความดี

ถ้าออกจากการกระทำความดี ก็ถอยหลัง เข้าสู่ป่ารกป่าพง เราออกมาถึงที่โล่งแจ้งแล้ว ก็เดินทางต่อไป เมื่อยังไม่ถึงจุดหมายปลายทางเราก็ต้องเดินต่อไป สิ่งใดที่ได้เคยประพฤติปฏิบัติ ในฤดูกาลเข้าพรรษา แม้ออกพรรษาแล้วก็ทำต่อไป การทำต่อไปนั้นเป็นการก้าวหน้า ถ้าเราหยุดก็เป็นการถอยหลัง ถ้าเมื่อออกพรรษาก็หยุดเสียทีหนึ่ง เข้าพรรษาก็ต้องตั้งต้นใหม่ตั้งต้นกันใหม่เรื่อยไป ไม่มีการก้าวหน้า เพราะฉะนั้นจึงต้องศึกษาปฏิบัติธรรมะให้ก้าวหน้าต่อเนื่องกันไป

วันนี้ญาติโยมร่อยหรอไปหน่อย คงจะไปงานกฐินกันนั่นเอง เพราะว่าเป็นวันอาทิตย์แรกของการออกพรรษา ก็มีการทอดกฐินกัน วัดธรรมกายเขาทอดกันวันนี้ วัดอื่นก็คงทอด บางคนก็ไปทอดกฐินหัวบ้านหัวเมืองตามเรื่องตามประเพณีที่เคยกระทำกันมา ถ้าไม่ไปไหนก็มาวัดตามปกติ การเทศน์ก็เทศน์กันไปตามปกติ

เมื่อเช้านี้มีพระลาสิกขาไปหลายรูป เพราะว่าครบกำหนดลา ลาไป ๑๙ รูป ก็แนะนำว่า ผ้าจีวรบาตรอะไรนี่เอาไปบ้านบ้างก็ได้ เอาไปเก็บไว้เป็นอนุสรณ์ เป็นเครื่องเตือนใจ จะได้เตือนใจว่าเราได้บวชในพระศาสนาแล้ว จะได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตามวิสัยของคนที่ได้บวชได้เรียนแล้ว

แต่ว่าผู้ปกครองบางท่านกลัวไป บอกลูกชายว่าอย่าเอาไป ไม่ได้ เขาบอกว่าเอาบาตรพระไปไว้ในบ้านนี่บ้านจะแตก ลูกชายเลยมาอุทธรณ์ บอกว่าคุณแม่ท่านไม่เข้าใจ ไม่อยากให้เอาบาตรเอาจีวรไปไว้ที่บ้าน กลัวบ้านจะแตก

อาตมาเลยบอกว่า เอาบาตรเอาจีวรไปไว้ในบ้านนี่บ้านมันไม่แตก แต่ถ้าเอาเหล้าไปไว้ในบ้านนี่ บ้านจะแตก เอาการพนันไปไว้ในบ้านนี่บ้านจะแตก เอาการเที่ยวกลางคืนของพ่อบ้านไปไว้ในบ้านนี่บ้านแตก ไอ้นี่แตกร้อยเปอร์เซ็นต์ พ่อบ้านไปเที่ยวนี่บ้านแตก พอกลับมาแม่บ้านก็แหวเข้าใส่ก็บ้านแตกเท่านั้นเอง

ของชั่วเอาไปไว้ในบ้านไม่ได้ ของดีไม่เป็นไร เอาไปไว้ได้ แต่ว่าที่เชื่ออย่างนั้นก็เพราะเชื่อตามเขาว่า คนนั้นว่าอย่างนั้น คนนี้ว่าอย่างนี้ ไอ้คนว่านี่มันมากเหลือเกิน แล้วว่าตามกันทั้งนั้น ถือตาม ๆ กันมา ว่าอย่างนั้นไม่ได้อย่างนี้ไม่ได้

ถ้าเราไปเชื่อตามเขาว่านี่ เราจะเป็นบ้าตาย เพราะมันว่าหลายคน คนนั้นอย่างนั้นคนนั้นอย่างนี้ เราก็ทำอะไรไม่ได้ บอกว่าอย่าเชื่ออย่างนั้น เชื่อพระพุทธเจ้าดีกว่า เพราะพระพุทธเจ้าว่าอะไรดีมันก็ดีจริง ๆ ว่าอะไรชั่วมันก็ชั่วจริง ๆ เราเชื่อพระพุทธเจ้าแล้วก็สบายใจ ไม่มีอะไร ในครอบครัวไม่มีการแตกร้าวเพราะสิ่งเหล่านี้ แต่แตกร้าวก็เพราะว่าเราไม่ประพฤติธรรม

การเอาบาตรเอาผ้าไปไว้ที่บ้านนี่เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจ เหมือนกับเราเอาพระพุทธรูปไปไว้ในบ้าน บางคนก็ถืออีกเหมือนกัน มีรายหนึ่งเอาพระพุทธรูปมาไว้ที่วัด พระนั้นสีดำ เรียกว่าหลวงพ่อดำ บอกว่าตั้งแต่เอาหลวงพ่อดำเข้ามาไว้ในบ้านนี่ มันมีอะไรแปลก ๆ เจ็บไข้ได้ป่วยบ้างทะเลาะเบาะแว้งกันบ้าง อะไรบ้าง

อาตมาบอกว่า ทำไมไปโทษหลวงพ่อดำ หลวงพ่อดำท่านนั่งเฉย ๆ ท่านไม่ได้ยุแหย่อะไรใครให้ทำอะไร เราทำกันเองทั้งนั้น มีอะไรบ้างไหนเล่าให้ฟังซิ พอเล่าเรื่องให้ฟังมันเรื่องกันเองทั้งนั้น เรื่องพ่อบ้านบ้าง เรื่องแม่บ้านบ้าง

เรื่องลูกบ้าง เรื่องที่ได้ยุ่งมันเรื่องคนทั้งนั้น ไม่ใช่เรื่องพระเลยแม้แต่น้อย แต่กลับไปโทษพระ ซึ่งนั่งอยู่เฉยๆบนหิ้ง กลับไปโทษท่านแล้วก็จะไม่เอาไว้ในบ้านแล้ว อธิบายให้ฟังกันเสียนาน ผลที่สุดยกกลับไปบ้านอีก พอเข้าใจก็แบกกลับไปบ้านอีก เอาไปไว้ที่บ้านต่อไป เพราะเข้าใจว่าไม่ใช่พระยุ่ง

ความจริงพระอยู่ในบ้านนี่ ช่วยให้เราดีขึ้น ถ้าเรารู้จักพระ แต่ถ้าเราไม่รู้จักพระ อะไรมันก็ไม่ดีขึ้น คือเราไม่รู้ว่าพระคืออะไร แล้วก็ไม่รู้ว่าพระสอนอะไร เราก็ดีขึ้นไม่ได้ เลยต้องเทศน์ให้เขาฟัง พอเทศน์จบแล้ว ถ้าอย่างนั้นหนูขอคืนไป ขอพาไปไว้ที่บ้านต่อไป เรื่องมันอย่างนั้นแหละ

มีแปลกๆ เดี๋ยวนี้มันมีเรื่องอะไรแปลกๆ นี่เนื่องจากว่าไม่ค่อยเข้าวัดนั่นเอง ไม่ฟังธรรม ไม่ศึกษาเรื่องพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เชื่ออะไรก็ตามเขาว่าทั้งนั้น คนนั้นว่าอย่างนั้นคนนั้นว่าอย่างนี้ ว่ากันไปเรื่อยๆ เลยก็เสียหายมีเยอะไอ้เรื่องเขาว่านี่ ทำให้เกิดปัญหามากมาย แล้วเราก็ไปเชื่อตามเขาว่ามันก็เกิดเป็นปัญหา

สร้างบ้านสร้างเรือนก็ว่าอย่างนั้นอย่างนี้ เขาว่า แล้วอยู่เป็นทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร?... ทุกข์เพราะไปยึดถือในคำที่เขาว่านั่น ว่าเป็นจริงเป็นจัง เชื่อผิดนั่นเอง *พอเกิดความเชื่อผิดแล้วมันก็เป็นทุกข์ ใจไม่สบาย เรียกว่าอุปาทาน การยึดถือในสิ่งผิดทำให้เราเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใจ*

ถ้าหากว่าเรามาไต่ถามผู้รู้เสียบ้าง เช่นมาวัดก็มาถามเสียบ้าง ว่าอย่างนั้นถูกไหม อย่างนั้นดีไหม อะไรต่ออะไร พระท่านก็อธิบายให้ฟัง เราก็ได้ปัญญา ได้ความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อเหลวไหลต่าง ๆ มันก็หายไป เรากลายเป็นสัมมาทิฏฐิบุคคล คือผู้มีความเห็นชอบเห็นตรง ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เหมือนที่พูดให้ฟังมา ๒–๓ อาทิตย์ เรื่องสัมมาทิฏฐิ ต้องเข้าใจเสียให้ถูกต้อง เอาเทปไปฟังซ้ำ หรือเอาหนังสือไปอ่าน เราก็จะได้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร แล้วไม่ต้องกลัวใครว่าอีกต่อไป

ใครมาถึง มาพูดว่า เออ! ทำไมคุณทำอย่างนี้ล่ะ เราอย่าไปสนใจกับไอ้คำของคนเหล่านั้น นึกว่าเป็นคนปากพล่อยก็แล้วกัน ชอบพูดชอบจาไม่เป็นเรื่องเป็นรส อย่าไปเอามาเป็นอารมณ์ จะเกิดความเสียหาย

เราเชื่อพระพุทธเจ้า สิ่งใดพระพุทธเจ้าสอนไว้ถือว่าสิ่งนั้นเป็นเรื่องถูกต้อง เพราะพระองค์สอนแต่เรื่องถูกต้องให้เราเข้าใจ ให้เรานำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อันนี้ขอให้ทำความเข้าใจไว้เรื่องหนึ่ง

อีกเรื่องหนึ่ง คือพ่อแม่อีกนั่นแหละ ลูกจะสึก เช้า ๆ ก็สึกให้ทุกวัน ใครจะสึกก็สึกให้เช้า ๆ ตี ๓ ครึ่งลุกขึ้น ไปสวดมนต์ทำวัตร ฟังคำสอนเสร็จแล้วก็นั่งสงบใจ ทำสมาธิภาวนาทำทุกวันเป็นประจำ วันไหนจะมีใครสึกก็สึกในเวลาต่อจากนั้นไป คือทำวัตรเสร็จ ฟังอบรมเสร็จ นั่งสมาธิเสร็จ อ้าวใครจะสึกก็อยู่ก่อน พวกไม่สึกก็ไปก่อน ก็สึกให้

เอาอีกแล้ว พ่อแม่อีก ไม่รู้ว่าพ่อหรือแม่ คนใดคนหนึ่งไปหาหมอ ไปหาหมอไหนก็ไม่รู้ ไปหาหมอบอกว่าให้หาฤกษ์ให้ลูกชาย กลัวสึกไปแล้วจะลำบาก จะอย่างไร ๆ มันจะไม่เจริญไม่ก้าวหน้า นี่ก็เรื่องไม่เชื่อพระอีกแหละ ไปเชื่อหมอดูอีก หมอดูก็ต้องบอกมาตามเวลาของหมอ บอกว่าวันนั้นต้องสึกเวลานั้น เช่นว่า...

ให้สึก ๙ โมงเช้า พรุ่งนี้จะมีสึกองค์หนึ่ง มาขออนุญาตว่าผมจะสึก ๙ โมงเช้า หลวงพ่อก็บอกว่าไม่ได้ มันต้องสึกเวลานี้แหละ ๙ โมงนี่ไม่อยู่ สึกไม่ได้ ถามว่าทำไมต้องสึก ๙ โมงเช้า คุณโยมพ่อบอกให้สึก ๙ โมงเช้า บอกพ่อให้มาพบหลวงพ่อสักหน่อยซิ

วันนี้พ่อของพระมาฟังเทศน์หรือเปล่าก็ไม่รู้ พ่อของพระที่พระลูกชายจะสึกวันพรุ่งนี้ ถ้ามาฟังเทศน์ก็ฟังไปเสียด้วยเลยทีเดียว ว่าเราไม่ถือ ลูกศิษย์พระพุทธเจ้าไม่ได้ถืออย่างนั้น คือไม่ได้ถือว่าเวลานั้นดี เวลานั้นไม่ดี **เราถือว่าทำดีเวลาไหนมันก็ดีเวลานั้น ทำชั่วเวลาไหนมันก็ชั่วเวลานั้น ดีชั่วมันอยู่ที่การกระทำ ไม่ได้อยู่ที่เวลา**

พระพุทธเจ้าตรัสชัดเจนมาก ตรัสว่า

นักขัตตัง ปะฏิมาเนนตัง อัตโถ พาลัง อุปัจจะคา
อัตโถ อัตถัสสะ นักขัตตัง กิง กะริสสันติ ตาระกา

คนปัญญาอ่อน มัวไปนั่งดูดาวดูเดือนอยู่ ประโยชน์มันก็เลยไปเสียพ้นไปเสีย ประโยชน์มันเป็นฤกษ์อยู่ในตัวแล้ว ดวงดาวในท้องฟ้าจะจะช่วยอะไรได้

บอกว่า มัวแต่ไปนั่งดูดาวดูเดือนอยู่ งานไม่ได้ทำ แล้วถ้าจะทำก็ต้องรอให้มันได้ฤกษ์อยู่ มันก็เสียเวลา เสียประโยชน์ไปเสียเปล่า ๆ พระองค์บอกว่า **ประโยชน์นั้นแหละเป็นฤกษ์อยู่ในตัวแล้ว เราจะทำอะไรก็รีบทำเสีย อย่าชักช้า**

ยิ่งในสังคมยุคปัจจุบันนี้แล้ว ใครจะทำอะไรต้องรีบทำ ไม่รีบทำเพื่อนเอาไปทำเสียก่อน เราก็ขาดทุนแล้ว จะค้า-ขายอะไร จะไปประมูลข้าราชการอะไร หรือจะไปลงทุนอะไร มันต้องรีบทำ ต้องไปก่อนเพื่อน **ต้องตื่นแต่เช้าก้าวไปข้างหน้า ทำงานแข่งเวลามันจึงจะเจริญ** แต่นี่มัวแต่ไปนั่งดูฤกษ์ดูยามอยู่ คนอื่นเขาเอาไปกินเสียแล้ว เขาเอาไปทำเสียแล้ว แล้วก็เสียเปรียบคนอื่นตลอดเวลา

ชาวพุทธเราถือว่า **ประโยชน์นั้นแหละ คือสิ่งที่ควรกระทำ เป็นฤกษ์** หมายความว่า เป็นเรื่องที่เราจะต้องกระทำ อย่าไปมัวนั่งดูดาวดูเดือนอยู่ ประโยชน์มันจะผ่านพ้นไปเสีย พระองค์ตรัสไว้ชัดในเรื่องนี้

ยกบาลีมาอ้างให้ฟังนั้นว่า มันเสียประโยชน์เปล่า ๆ ถ้าเรามัวไปดูสิ่งนั้นสิ่งนี้ เช่นเราจะสร้างบ้านนี่ ถ้าไปหาหมอก็อาจเกิดเรื่อง คือถ้าหมอบอกว่าเดือนนี้ทั้งเดือนสร้างไม่ได้ ต้องรออีกเดือน เสียเวลาเท่าไหร่ ของมันก็ขึ้น ยิ่งเดี๋ยวนี้มันขึ้นทุกวัน ของขึ้นราคา ช้าไปของขึ้น แล้วถ้าไปฤดูที่มีฝนด้วย เช่นว่าเดือน ๕ ทั้งเดือนสร้างบ้านไม่ได้ ต้องไปสร้างเดือน ๖ เดือน ๖ ฝนตกแล้ว ขุดหลุมก็เฉอะแฉะต้องหาเครื่องมาสูบน้ำ

จะลงเข็มลงรากอะไรมันก็ลำบาก เพราะมันเป็นหน้าฝน มันก็ยุ่ง

สร้างบ้านนี่มันต้องสร้างในเดือนกุมภา หน้าหนาว ดินมันก็แห้งขุดมันก็สะดวก ทำงานได้ทุกวัน ไม่ต้องกลัวเปียกกลัวชื้น ถ้าไปทำเดือน ๘ เดือน ๙ มันก็ยุ่งกันใหญ่ ฝนตกฟ้าร้อง เสียเวลา แต่ตำราเขาเขียนไว้อย่างนั้นแหละ มันไม่เหมาะแก่ภูมิประเทศอย่างบ้านเราแล้ว ตำรานั้น มัวไปดูอยู่มันก็ไม่ได้ ต้องรีบทำ เอาไม้มาทิ้งไว้ปลวกกินเสีย เอาเหล็กมาทิ้งไว้ก็ขึ้นสนิม สั่งมาใหม่ๆเหล็กยังไม่มีสนิม เอามาทิ้งไว้นานๆเหล็กมันขึ้นสนิม พอขึ้นสนิม ผูกเหล็กเทปูนมันก็ไม่เกาะเหล็ก ที่หลังมันก็แตกร้าวไม่แข็งแรง นี่โทษจากมัวไปนั่งดูดาวอยู่นั่นแหละมันถึงเสียหาย เมื่อเราจะทำอะไรก็ไม่ต้องไปดูหมอ รีบทำเลย ลูกชายจะสึกก็สึกให้เช้าๆก็เรียบร้อยแล้ว

คนที่บวชวัดนี้ ที่สึกออกไปเช้าๆนี่ ยังไม่มีอะไร ยังไม่มีใครถูกรถสิบล้อชนตาย ยังเรียบร้อยกันอยู่ทั้งนั้น มีคนเดียวที่เรียกว่ามีเรื่อง แต่ว่าเป็นเรื่องเพราะไปเพื่อชาติ เขาเป็นนายทหาร ไปทำงานเพื่อชาติ เดินไปกับท่านผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับการเป็นพันเอก เดินนำหน้า พันเอกเดินหน้าถูกลูกระเบิดตาย ลูกศิษย์ของวัดนี้ไม่ตายแต่ขาขาด ต้องตัดขา ถูกระเบิดขาหายไปข้างหนึ่ง ไปนอนอยู่โรงพยาบาลพระมงกุฎ อาตมาก็ไปเยี่ยม ไปถึงบอกว่า หลวงพ่อมาเยี่ยมด้วยความดีใจ ดีใจที่เธอได้เสียสละขาไปข้างหนึ่งเพื่อประเทศชาติ เพราะลูกระเบิดนั้นเป็นลูกระเบิดของพวกผู้ก่อการที่ไม่หวังดีแก่ชาติแก่

บ้านเมือง เธอไปทำงานเพื่อชาติจึงขาขาดไป เป็นเครื่องแสดงถึงความเสียสละ เรายังมีขาอยู่ข้างหนึ่งก็ยังใช้ได้ ข้างหนึ่งใส่ขาเทียมก็ได้ แล้วก็หายเป็นปกติต่อมา เดี๋ยวนี้ก็ยังทำราชการอยู่ เลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งขึ้นไปแล้ว เจริญขึ้นไปแล้วนั้นก็สึกให้ตอนเช้าเหมือนกัน ไม่มีใครเสียหาย

มีอีกคนหนึ่ง มันไม่ทำตามคำสั่งสอน เพราะไปดื่มเหล้า สั่งแล้วสั่งอีกว่าเธออย่าไปดื่มเหล้านะ อย่าไปเล่นการพนันนะ อย่าไปเที่ยวกลางคืนนะ อย่าไปคบเพื่อนชั่วนะ อบายมุขให้งดเว้น เขาไปทำงานชั้นแรกก็ดี ก้าวหน้า อยู่ธนาคาร ธนาคารก็ส่งไปต่างประเทศ ให้ไปดูงาน เพิ่มเติมวิชา คงจะไปดื่มเหล้าต่างประเทศเข้า เพราะไปอยู่เมืองนอก เขาถือว่าอยู่เมืองนอกอากาศหนาว หาเรื่องกินเหล้ากัน

คนเมืองนอกที่ไม่ดื่มเหล้ามันเยอะแยะ โยมรู้ไหม ฝรั่งที่เขาไม่ดื่มเหล้ามีมากมาย อาตมาเคยไปร่วมอยู่ในสมาคมของพวกฝรั่งที่ส่งเสริมศีลธรรม ไม่มีใครสูบบุหรี่ ไม่มีใครดื่มเหล้า ไม่มีใครไปเที่ยวกลางคืน ทุกคนเรียบร้อย เขาก็มีสุขภาพดี อนามัยดี มีความเจริญทุกคน ไม่ได้เสียหาย ไม่ดื่มก็ได้ เมืองนอกไม่ดื่มเหล้าก็ได้ เพราะว่าความอบอุ่นนั้นไม่ต้องดื่มเหล้าก็ได้ เพราะในบ้านเขามีฮิตเตอร์เครื่องทำความอุ่นแล้ว อยู่ในบ้านมันก็อุ่น ออกไปข้างนอกก็ใส่อะไรต่อมิอะไรเต็มตัวไปหมดมันก็ไม่เย็นอะไร ไม่ต้องดื่มก็ได้ แต่ว่าคนไทยเราไปอยู่เมืองนอก พอกลับมา เอามาอ้าง "ผมไปติดเหล้ามา

จากนอกเพราะมันหนาว" สันดานมันไม่ดีเองไม่ใช่เรื่องอะไร ที่ได้ไปติดมาไม่ใช่เพราะอากาศหนาวอะไร

ไปอยู่เมืองนอกก็คงจะไปติดมา วันนั้นก็เอารถของแฟน ยังไม่ได้แต่งกันหรอก เป็นเพียงคู่หมั้น เมาแล้วขับรถมาตามถนนสายวิภาวดี เวลานั้นเขากำลังซ่อมถนนอยู่ตอนหนึ่ง อาตมาก็เคยนั่งผ่านตรงนั้น แล้วก็นึกในใจว่า แหม ไอ้ตรงนี้มันน่าจะมีเรื่อง เพราะไม่เอาไฟติดไว้ มันอาจจะมาชนเสาอะไรเข้าก็ได้ แต่นั้นเกิดอุบัติเหตุ รถชนกัน รถ ๑๐ ล้อ แล้วก็ถึงแก่กรรม เขาก็เอาศพมานี่แหละ อาตมาก็ไปเยี่ยมศพ ถามว่าชื่ออะไร เขาบอกชื่อ อ้าว! บวชที่นี่ บอกว่าบวชกับหลวงพ่อนั่นแหละ แล้วทำไมจึงตาย มันเมา มันไม่เป็นศิษย์หลวงพ่อมันถึงตายไป

อย่างนี้มันไม่ใช่ฤกษ์ มันไม่ใช่สึกฤกษ์ไม่ดี แต่เพราะไปทำไม่ดี เลยก็ถึงแก่กรรมไป นั่นแหละมีรายเดียวเพราะกินเหล้า มันไม่ใช่เรื่องอะไร แต่ถ้าประพฤติดีประพฤติชอบ ตามคำแนะนำที่ให้ไว้ในวันลาสิกขา ก็จะปลอดภัย เพราะลาสิกขาตอนเช้านี่ต้องเทศน์กันก่อน สอนกันก่อน แนะนำย้ำแล้วย้ำอีก ในเรื่องควรประพฤติไม่ควรประพฤติ เพื่อให้ออกไปเป็นคนเรียบร้อย

ถ้าเขาตั้งใจประพฤติดีประพฤติชอบอยู่ มันก็ไม่มีอะไร เรียบร้อยหมดทั้งนั้น บวชมาตั้งเท่าไหร่แล้ว ถึงพันคน ๒,๐๐๐ คน ๓,๐๐๐ คนด้วยซ้ำไป ก็เรียบร้อยอยู่ ไม่มีอะไรเสียหายทั้ง ๆ ที่สึกในตอนเช้าทั้งนั้นแหละ

ทีนี้จะไปสึกเวลาอื่นตามที่หมอว่ามันก็ไม่ใช่จะดีขึ้น หรือไม่ได้เลวลงเพราะสึกเวลาไม่ใช่ตามหมอว่า มันอยู่ที่เราทำดี ถ้าเราทำดีแล้วก็เป็นอันว่าใช้ได้ เรื่องอย่างนี้แหละ อยู่ที่ทำดี

แต่งงานก็เหมือนกัน ถ้าเจ้าบ่าวเจ้าสาวมันรักกันจริง ๆ เสียสละกันจริง ๆ อยู่กันโดยธรรมะแล้วแต่งวันไหนก็ได้ มันไม่แตกแยกกันหรอก ที่แตกแยกกันแม้แต่งวันฤกษ์ดี มันก็แตก เพราะนิสัยมันไม่ดี มันไม่เสียสละ บางทีก็แม่บ้านไม่ดี บางทีก็พ่อบ้านไม่ดี มันมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ดีขึ้นมา มันก็อยู่ไม่ได้ คือไม่ประพฤติธรรม มีความเชื่อไม่ตรงกัน มีศีลไม่เหมือนกัน มีปัญญาไม่เท่าเทียมกัน มีความเสียสละไม่เท่าเทียมกัน มันก็เกิดอยู่กันไม่ได้ อยู่กันได้ด้วยมีศรัทธาตรงกัน มีศีลเท่าเทียมกัน มีปัญญาเท่าเทียมกัน มีความเสียสละเท่าเทียมกัน มันก็อยู่กันได้ พระพุทธเจ้าว่าไว้อย่างนั้น

ถ้าประพฤติตามหลักธรรมเหล่านี้ ก็อยู่กันด้วยความสุข ไม่มีปัญหายุ่งยากอะไร แต่ถ้าไม่ประพฤติธรรมแล้วมันก็ยุ่ง เราลองสังเกตลูกหลานของเราที่มันหย่า ๆ ลองศึกษาให้ดีว่าใครผิด มันต้องผิดข้างหนึ่ง หรือผิดกันทั้ง ๒ ข้าง แปลว่าไม่เป็นธรรมทั้งคู่ก็อยู่กันไม่ได้

แต่บางทีมันอยู่กันได้ เพราะมันประพฤติเหมือน ๆ กันเหมือนกัน เช่น กินเหล้าด้วยกัน เล่นการพนันด้วยกัน เที่ยวด้วยกัน ไม่เท่าใดก็หมดเนื้อหมดตัวร่วมกัน มันก็อยู่กัน

ได้ เรียกว่าผีกับผีมันก็อยู่กันได้ พระกับพระมันก็อยู่กันได้ เทวดากับเทวดาแต่งงานกันมันก็อยู่กันได้ แต่ฝ่ายหนึ่งเป็นผี ฝ่ายหนึ่งเป็นเทวดาอยู่กันไม่ได้ ถ้าเป็นผีทั้งคู่มันอยู่กันได้ แต่อยู่เพื่อความเสื่อม ไม่ได้อยู่เพื่อความเจริญ เทวดากับเทวดาแต่งงานกัน มันก็อยู่กันได้ อยู่จนแก่จนเฒ่าถือไม้เท้ายอดทองกระบองยอดเพชร เขาเจริญก้าวหน้า เพราะเขาประพฤติธรรมให้สังเกตอย่างนั้น

ครอบครัวใด มีพระพุทธเจ้าเป็นผู้นำ มีพระธรรมเป็นแนวทางชีวิต มีพระสงฆ์เป็นผู้เตือนจิตสะกิดใจ ครอบครัวนั้นเจริญมั่งคั่ง มีลูกดี มีหลานดี เพราะประพฤติธรรมดี

แต่ถ้าไม่ประพฤติธรรมแล้วมันก็ยุ่งทุกครอบครัว มันไม่ใช่ดวงมันไม่ตรงกัน ไม่ใช่ หรือว่าวันคืนเดือนปี มันไม่เข้ากัน เอามาทำอะไรแล้วมันไม่เข้ากัน เขาเรียกว่าทำพิธีโบราณนี่เขาต้องถามวันเดือนปีของฝ่ายหญิงฝ่ายชาย เพื่อเอามาดูว่ามันเข้ากันได้ไหม ถ้าเข้ากันไม่ได้อีกฝ่ายหนึ่งก็ไม่ยอมแต่งงานด้วย มันเข้ากันไม่ได้

เมื่อก่อนนี้เขาไม่ได้พบกันหรอก ชายหนุ่มหญิงสาวไม่ได้พบกัน ไม่ได้รู้จักกัน พ่อแม่เขาไปจัดการสู่ขอให้ มารู้เห็นหน้ากันก็วันแต่งงาน หรืออาจจะเห็นแต่ไม่ได้พูดกันเวลาอื่น ไปเห็นเวลาไปวัด วันชักพระ ถ้าเป็นปักษ์ใต้ มีมโนราห์แข่งขันกัน เขาแต่งตัวไปเที่ยวงานไปเห็นกันก็หมายมั่นปั้นตาไว้สืบดูว่าลูกใครหลานใคร แล้วก็เป็นเรื่องผู้ใหญ่ที่เขาไปสู่ขอให้

แต่งงานกันแต่ก็อยู่กันเรียบร้อย ไม่ค่อยจะยุ่งยาก สังคมชาวนาชาวสวน แต่งงานแล้วก็อยู่กันเรียบร้อย ไม่ค่อยมีปัญหาอะไร เขาไม่ฟุ้งซ่าน ต่างคนต่างช่วยกันทำมาหากิน อยู่กันจนแก่เฒ่าถือไม้เท้ายอดทองดังว่าแล้ว แต่ก็อาศัยธรรมะเป็นพื้นฐาน

เรื่องอย่างนี้ ไม่ต้องไปยุ่งไอ้เรื่องอะไรก็ได้ แต่ว่าเพื่อความสบายใจสำหรับผู้ที่มีความเชื่อเพื่อให้สบายใจ มีหนุ่มสาวคู่หนึ่งมาหา บอกว่า "หลวงพ่อช่วยดูฤกษ์ให้หน่อย" ถามว่า "ดูอย่างไร" "ดูว่าหนูจะแต่งงานกันวันไหนดีก็แล้วกัน" "ทำไมต้องดู" "คุณพ่อคุณแม่ท่านเชื่ออย่างนั้น จะไปหาหมอดูหนูก็ไม่ค่อยเชื่อเลยมาหาหลวงพ่อ หลวงพ่อว่าแล้วมันก็ใช้ได้ทั้งนั้น" ก็ไม่ต้องเปิดตำราหรอก ไม่ต้องเปิดตำราว่าเธอวันอะไรก็บอกมา เพียงถามอีกหน่อยหนึ่งว่า "เอาเร็วหรือเอาช้า" ว่าอย่างนั้น บอกว่า "เอาเร็ว" "ภายในกี่วัน? ภายใน ๑๕ วันนี้หรือ?" "ภายใน ๑๕ วัน"

ก็เลยบอกให้ วันเสาร์ก็แล้วกัน วันเสาร์วันที่เท่านั้นแต่งงาน แต่งกันตอนเช้า แล้วเขาก็จะได้ไปบอกคุณพ่อคุณแม่บอกว่าหลวงพ่อปัญญาดูให้แล้ว ว่าวันเสาร์นี้ เขาก็ว่าดี ท่านปัญญาดูให้ ความจริงไม่ใช่ดูหมออะไร ดูว่าวันมันเหมาะวันไหน ให้เขาแต่งกัน แล้วก็อยู่กันเรียบร้อย มีลูก ๓ คนแล้วเวลานี้ เพราะนานมาแล้ว ตั้งแต่มาอยู่วัดชลประทานใหม่ ๆ มีลูกตั้ง ๒–๓ คน แล้วเวลานี้ เขาก็อยู่กันเรียบร้อย ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ดูฤกษ์ยามอะไร แต่ว่าแนะวันให้ ว่าควรจะวันนั้นมันพอ

เหมาะพอดี หยุดงานหยุดการ คนมาช่วยเหลือก็มาสะดวก ก็เท่านั้นแหละ ไม่ลำบากอะไร

คราวหนึ่งไปนั่งอยู่ที่วัดแจ้งสงขลา มี ๒ คนมาถึง ถามหาสมภารเพื่อนกัน ชื่อเจ้าคุณวิเชียร ท่านสมภารถามว่า "มาธุระอะไร?" "อยากให้ท่านเจ้าคุณช่วยดูให้หน่อยเด็กมันจะแต่งงาน" เจ้าคุณลุกขึ้นเข้าห้อง ถามว่า "ไปทำไม?" "เอาตำรา" คือท่านมีตำราพรหมชาติอยู่เล่มหนึ่ง อาตมาบอกว่า "โอ้ย! ไม่ต้องหรอก เรื่องเล็กน้อยจะไปดูตำราทำไม ผมดูให้เอง" เลยก็บอกว่า "โยมพร้อมแล้วหรือ ลูกชายลูกสาวพร้อมที่จะแต่งงานแล้วนะ จะเอาเร็ว ๆ ไหม อาทิตย์นี้สัปดาห์นี้หรือสัปดาห์ไหน?" "เอาอาทิตย์นี้แหละ วันไหนดีเจ้าค่ะ" ก็แนะให้วันดี "อ้าว แต่งวันพฤหัส" เพราะว่าไม่ใช่ข้าราชการคนทำมาหากิน บอกว่า "วันพฤหัสดี ฉันนี่มันเกิดวันพฤหัสเหมือนกัน จึงดีมาจนถึงบัดนี้แหละ" คือให้มันแต่งกันวันพฤหัส

เขาก็อยู่กันเรียบร้อย เวลานี้ก็ยังอยู่ คือมันรักมันชอบกันแล้วมันก็อยู่กันได้ แต่ถ้ามันไม่รักไม่ชอบให้วันวิเศษอย่างไรมันก็อยู่กันไม่ได้ ก้นหม้อไม่ทันดำ คนโบราณเขาพูดไว้เพราะว่าหุงข้าวด้วยหม้อดิน ก้นหม้อไม่ทันดำก็หย่ากันแล้วนี่ก็เพราะว่ามันไม่รักไม่ชอบกัน เรื่องมันเป็นอย่างนั้น เรื่องอย่างนี้มันก็แปลก ๆ แหละ

เหมือนคนจะเดินทางไกลนี่ ก็ต้องดูฤกษ์ ซื้อตั๋วเรือบินแล้ว อะไรเรียบร้อยแล้ว เรือบินจะออกพรุ่งนี้ กลางคืน

แต่ว่าพรุ่งนี้ไม่มีฤกษ์ออกจากบ้านเลย ไปหาหมอ หมอเขาบอกว่า แหม วันพรุ่งนี้ออกจากบ้านไม่ได้ทั้งวัน เอ ออกจากบ้านไม่ได้แล้วจะไปทำมาหากินได้อย่างไร มันก็ต้องอยู่บ้านวันยังค่ำ เลยก็ต้องออกเสียวันนี้ ไปนอนไหน โรงแรม นอนโรงแรม เรือบินยังไม่ออกเลยไปนอนโรงแรม เสียค่าโรงแรมเสียอะไรต่ออะไร เข้าไปนอนคนเดียวก็ไม่ได้ ต้องเอาแม่บ้านไปนอนด้วยที่โรงแรม เสียค่าโรงแรม ๒ คน นอนวันกับคืนหนึ่ง แล้วไปขึ้นกลางคืน เรือบินออกกลางคืน ออก ๒๓.๐๐ น.

ต้องดูวันออกจากบ้าน แล้วเราออกจากบ้านอยู่ทุกวัน ๆ เช้าก็ออกไปทำงานเย็นก็เข้าบ้าน ก็ไม่ได้ดูฤกษ์ดูยามอะไร นี่จะไปเรือบินไปนอกต้องดูหน่อย กลัวเรือบินจะไปตก ไม่ใช่เรื่องอะไรหรอก มันก็หนีไม่พ้นถ้าเครื่องมันเสียมันก็ตก

ไอ้เรือบินตกนี่โยมไม่ต้องเป็นทุกข์ คือตายสบายมาก ตายเรียบร้อย เรือบินตก ไม่เจ็บไม่ดิ้นอะไร ฮุบโบ๋งลงไปเลยเรียบร้อยดี ถ้าลงในทะเลยิ่งเรียบร้อยใหญ่ ลงไปทั้งลำเลยลงไปในทะเล เรียกว่าฝังเสร็จเรียบร้อย ลงบนบกมันก็แตกกระจายไปตามเรื่องตามราว เนื้อที่กว้างมันก็กระเด็นไกลหน่อย ถ้าเนื้อที่แคบมันก็ลงเหว อยู่ในนั้นไม่ไปไหนหรอก อยู่ในเหวนั้นแหละ มันไม่ลำบาก

เวลาขึ้นเรือบินแล้ว เขามาอธิบาย ต้องทำอย่างนั้น เอาออกซิเจนมาใส่ มันไม่มีโอกาสจะทำสักที พอเกิดอุบัติเหตุ

มันทำไม่ทัน เขาว่าเบาะใต้ที่นั่งของท่านนั้นแหละ คือชูชีพ ให้เอามาถือไว้อย่างนี้ แล้วก็ลงไป มันไม่ได้ลงสักรายเดียว ไม่ทัน แต่เขาก็สอนตามหน้าที่ เรียกว่าพอเรือจะออกก็สอน ทำให้ดูอย่างนั้นอย่างนี้ อาตมาไปทีไรก็นั่งยิ้ม ๆ อยู่ในใจว่าไม่ได้ทำหรอก เวลามันเกิดอุบัติเหตุมันหยิบไม่ทัน เรือมันหนักเหลือเกิน พอเครื่องเสียมันก็บึ้มลงไปแล้ว เร็วมากมันก็เรียบร้อย ไม่ได้ใช้สักรายหนึ่ง มันเป็นอย่างนั้น ไม่ต้องกลัวเวลาไป

อาตมาไปเรือบินไม่ได้นึกกลัวอะไร นึกว่าถ้าเรือมันเสียหายมันก็ตาย เราไม่ต้องเป็นห่วงอะไร วัดวาอารามก็ไม่ห่วงคนอื่นเขาอยู่กันต่อไป เราไม่มีอะไรที่จะไปแบกภาระ ไปให้มันสบาย นั่งไปสบาย ๆ มีอะไรก็ไม่เป็นไร แต่เรือบินไปนอกมันไม่มีอะไร มันไปเรื่อย ๆ เรียบไปอย่างนั้นแหละ เรือบินไปเชียงใหม่ไปหาดใหญ่ยังมีบ้าง เรือเล็ก ๆ สมัยก่อนดาโกต้า ฮิปโร่ บางทีถูกพายุ พรึ๊บ ๆ ๆ ไป

คราวหนึ่ง ออกจากภูเก็ตไปสงขลา ทั้งลมทั้งฝนเรือบินบุ๊บบั๊บ ๆ ๆ บาทหลวงนั่งอยู่ใกล้ ๆ อาตมาล้วงลูกประคำมาจิ้มขวาจิ้มซ้าย ชักใหญ่เลย นึกในใจว่า เอ บาทหลวงนี่กลัวตายหรือ หลวงพ่อนั่งเฉย นั่งเฉย ๆ นั่งนึกยิ้ม ๆ บาทหลวงไปในตัว บอกว่า เอ ไปกลัวตายอะไร มันจะตายก็ตายซี่จะไปทุกข์ร้อนอะไร ก็ไม่เป็นไรมันก็ไปถึงสงขลา

ลงไม่ได้ สนามมืดไปหมด นึกสงสัยว่าทำไมไม่ลงเดี๋ยวออกไปทะเล ๆ เอ ทำไมวนทะเลบ่อย ๆ ลงไม่ได้สนามบินไม่ให้ลง แต่นักบินดื้อ เวียนไปเวียนมาพอเจาะช่อง

ได้หน่อยก็พื้บลงไปได้ พอลงไปถึงสนามบินนายท่ามาถึง 'คุณนี่ดื้อมาก' ชี้หน้าเลย 'เขาบอกไม่ให้ลงให้กลับไปภูเก็ตดื้อลงมา' นักบินบอกว่า "มือชั้นนี้" ยังคุยโตเสียอีก เพราะเรือไม่ตกมันยังคุยโตได้ ถ้าตกแล้วไม่ได้คุยต่อ "มือชั้นนี้ มันต้องลงไปซิน่า" เวลาลงก็น้ำกระจาย ลงได้ ก็โล่งใจกันไป แล้วลงมาที่สนามบินก็เปียกหมด หลังคาสนามบินทำแบนๆ ไอ้ทะเลสงขลาลมมันสาดอย่างนี้ เปียกหมด เดี๋ยวนี้ก็ต้องรื้อทำใหม่ ทำอย่างนั้นไม่ได้

นี่ไม่ต้องตกใจ ทำใจดีๆไว้ มีเหตุการณ์อะไรก็คือว่ายอมมันเสียก็แล้วกัน ถ้ามีอะไร อ้าว เป็นอะไรก็เป็นกันยอมมันเสีย พอยอมแล้วก็หมดเรื่อง ไม่กลัวแล้ว คนเราถ้ายอมแล้วมันไม่กลัว ไม่ว่าอะไรแหละ อ้าวเป็นอะไรก็เป็นกัน เสร็จหมดเรื่อง อย่าไปวิตกกังวลให้มันเกิดปัญหา จิตใจจะเศร้าหมอง ยอมเสียแล้วก็นั่งเฉยๆ ภาวนาไปในใจก็ได้ นึกว่าเออ มันไม่เที่ยง ถ้ามันจะตายก็ตาย ถ้ามันไม่ตายก็อยู่ต่อไปนึกอย่างนั้นแหละ

สมัยสงครามนี่ หลบภัย ชั้นแรกอยู่วัดสามพระยา มันมาระเบิดเทเวศน์ วังกรมหลวงปราจีนหลังใหญ่ มันทิ้งราบไปเลย พอเรือบินกลับแล้ว อาตมามาดู อย่างนี้ ฤทธิ์มันอย่างนี้เชียวหรือ วังใหญ่ตึกใหญ่ไม่ใช่เล็กๆ วังกรมหลวงปราจีนญาติโยมคงเคยเห็นที่เทเวศน์ ตรงกันข้ามกับวังกรมหลวงราชบุรี เรียบไปเลย หายไปเลย นึกว่า โอ้ มันหนักขนาดนี้

นึกในใจว่าไม่ได้การแล้ว อยู่แถวนี้เห็นจะไม่ได้ หลบไปอยู่วัดวิเศษการ มีเพื่อนอยู่ที่นั่นองค์หนึ่ง หลบไปอยู่ที่นั่น เจอดีหนักไปกว่าทางนี้อีก คืนนั้นมันมาทิ้งบางกอกน้อย ทิ้งหลังโรงพยาบาลศิริราช บ้านเล็กบ้านน้อยเรียบไปหมดเลย ระเบิดทำลาย ไฟไหม้โกดังเก็บของที่บางกอกน้อย

พักอยู่ที่วัดวิเศษฯ ลงจากกุฏิก็นึกว่า เอ! จะไปไหนดีไปสามแยกไฟฉายเถอะ ไม่ได้ ไฟฉายอยู่ตรงนั้นเดี๋ยวมันทิ้งไฟฉาย ออกไปสามแยกไฟฉายไม่ได้ นึกไปนึกมานอนในคูนี้ดีกว่า ลงไปในคูมันแห้งหน่อยไม่ใช่หน้าฝน ลงไปนอนอยู่ในคู พระองค์หนึ่งลงไปในบ่อ เอามือจับขอบบ่อห้อยต่องแต่งๆ แกบอกว่า แหม! บ่อสั่น บ่อกระเทือน พอปึ๊งแล้วบ่อกระเทือนทุกที แกชื่อมหาแช่มลงไปอยู่ในบ่อ

อีกองค์หนึ่งออกจากวัดเตลิดหายไป ไปออกบางกอก-น้อย จากวัดวิเศษการวิ่งไปออกบางกอกน้อย ไปเจอโยม "โยมช่วยด้วยๆ" โยมบอกว่า "มันผิดธรรมเนียม พระซิต้องช่วยชาวบ้าน นี่ชาวบ้านจะไปช่วยพระได้อย่างไร" พอโยมว่าอย่างนั้น แกนึกได้ว่า แหม! กูเป็นพระนี่ ยังตกใจ เลยนึกได้ว่ากูเป็นพระกลับวัดเลย เดินกลับวัด พอเช้าขึ้นเปิดขาดูนี่ลายพร้อยเลย หญ้าบาด เที่ยวบุกไปตามร่องสวน หญ้าคาบาดหนามตำเลอะเทอะไปหมดทั้งตัว แล้วเล่าให้ฟังว่า แหม! ตกใจไปขอให้โยมช่วย ขายหน้าโยมจริงๆ มันเป็นอย่างนี้ นี่คือความตกใจ

อาตมาก็นึกว่า เอ! ไม่ไหวแล้ว เรามาวัดวิเศษฯมัน ยังมีการมาทิ้งระเบิดเลย กลับบ้านดีกว่า ขึ้นรถกลับบ้านไป สงขลา นึกว่าไปอยู่สงขลาจะปลอดภัย เข้าไปอยู่ที่วัดเขาเรียกว่า วัดอุทัย อยู่ชายทะเลฝั่งทะเลสาบ ที่วัดมีถึงทะเลสาบ เอ้า, มา ทิ้งอีกแล้ว ไปอยู่สงขลากลัวหนักกว่ากรุงเทพฯมันแคบ เนื้อที่ มันแคบ เวียนไปเวียนมาอยู่ เอาปืนกลยิงอยู่ตลอดเวลา มัน เสียวศีรษะ ที่วัดมันเคยมาทิ้งแล้ว กุฏิพังไปเลยที่อาตมาเคย อยู่ ญี่ปุ่นมันมาอยู่ มันทิ้งระเบิดพังหมดเลย

พอมาได้ก็ชวนเพื่อนเจ้าคุณวิเชียร ๒ คน "ไปๆไป ชายทะเล" เอ้า เดินลงไป อาตมาเดินหน้า แกเดินหลัง เดินไปๆ เอ หายไปไหนแล้ว เจ้าคุณวิเชียรเพื่อนกันหายไป ไหนเสียแล้ว เอ หายไปไหน เหลือคนเดียวลงไปชายทะเล เจอพระองค์หนึ่ง บอกว่ามาจากเกาะยอยังไม่ทันถึงตลาดเลย เครื่องบินมาเลยหยุดอยู่ตรงนี้ แล้วขึ้นมานั่งอยู่นี่

เวลามันบินมาก็นอนหงาย บอกว่า เอ้า มึงยิงถูกกูตาย ถ้ายิงไม่ถูกกูอยู่เว้ย เลยก็นอนมันเฉยๆ เอ้า มันบินผ่านไป มันก็ไม่ยิงหรอก พรึบๆๆ พอมาถึงตรงนั้นมันก็ผ่านไป เดี๋ยว มันไปยิงทางเน้นอีก ตรงนั้นมันไม่มีทหารญี่ปุ่นเลยก็ไม่ยิง นอนหงายดูอยู่อย่างนั้นแหละ พอบินมาผ่านมา เออ ถ้ามึงยิง กูตาย ถ้ายิงไม่ถูกกูอยู่ต่อไป ไม่ตาย ไม่ตายโยม

กลับมาวัด เอ เจ้าคุณวิเชียรหายไปไหน นึกในใจ พอเย็นมา เดินโขยกเขยกมา หนามตำเท้ารุงรังไปหมด ถามว่า

"ไปไหน นี่แหละเขาเรียกว่าไม่ใช่เพื่อนตาย" "อึ ตายอะไร บินอยู่บนหัว อยู่ไม่ได้แล้ว" "ไปไหนล่ะ" "โน่นไปถึงบางกระดาน" ใครอยู่สงขลารู้ว่ามันไกลขนาดไหน ไปบางกระดาน วิ่งไปตามชายทะเล แล้วก็หนามต้นเบิ้งหนามเล็ก ๆ ตำเต็มเท้าเลย วิ่งไม่คิดชีวิตชีวา ไปขึ้นเอาบางกระดาน บอกว่า "อย่างนี้ร่างใหญ่เสียเปล่า ๆ ใจนิดเดียว" "อึ ขึ้นอยู่เดี๋ยวก็ตายน่ะซิ" "แล้ววิ่งไม่ตายหรือ" "ก็ไม่ตายน่ะซิยังได้มาคุยกันได้" แกเป็นคนชอบพูดตลก แต่ว่าเวลาเอาจริงขี้ขลาดเต็มที่ ต้องมาเขี่ยหนามกันละทีนี้ เขี่ยหนามที่ตำเท้า เออ น่ากลัวจริง ๆ ก็ไม่เป็นไร

เราต้องใจดีสู้เสือ เมื่อมีเหตุการณ์เช่นนั้น ชั้นแรกมันอาจจะตกใจนิดหน่อย แต่นึกได้ว่า มันจะเป็นอะไรหนักหนา อย่างมากก็ตายเท่านั้นเอง ถ้าเรายอมเสียมันก็หมดเรื่อง หมดเรื่องมันก็สบายใจ นี่เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ก็อาศัยธรรมะนั่นแหละช่วย คือนึกได้มีสตินึกได้ ว่ามันธรรมชาติธรรมดามันเป็นอย่างนั้น จะไปกลัวให้ใจเสียทำไม เรายอมมันเสียก็แล้วกัน เอ้า ถ้ามึงยิงถูกกูตาย ยิงไม่ถูกก็อยู่ต่อไป ก็นอนเฉยทีนี้ อย่าไปเที่ยวดิ้นรนมัน มันก็ไม่ยิง เรามันไม่มีเกณฑ์ชะตาตายอย่างนั้น มันก็ไม่เป็นไร อยู่มาได้ ได้มาเทศน์ให้โยมฟังอยู่ได้หลายปีแล้ว สงครามเลิกมาตั้ง ๔๐ ปีแล้ว ก็ไม่เป็นไร มันเป็นอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นเวลาไปไหนไม่เคยตกใจอย่างนั้น ไม่เคยคิด นั่งเรือบินก็นั่งเฉย ๆ อ่านหนังสืออะไรต่ออะไรไปตามเรื่อง

ไม่ได้ไปคิดวิตกกังวลอะไร ใจมันก็สบาย เราอย่าคิดให้มันเป็นทุกข์ คิดให้มันถูกต้อง

ทีนี้ความคิดที่ถูกต้องนี่เขาเรียกว่า *สัมมาสังกัปปะ* คือ *ความคิดชอบ* หรือ *ดำริชอบ* ดำริก็คือคิด คิดในเรื่องอะไร?... คิดในเรื่อง ๓ ประการ เขาเรียกว่า *คิดในอันออกจากกาม* *คิดในอันไม่พยาบาท* *คิดในอันไม่เบียดเบียน* สามเรื่องนี้คิดหรือดำริในทางถูกต้อง

ถ้าคิดหรือดำริในทางผิดก็มี ๓ เรื่องตรงกันข้ามเรียกว่า **กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก** *กามวิตก* นี่หมายความว่า *คิดในทางกาม ในทางอยากมีอยากได้ อยากเป็นอะไรต่าง ๆ* เรียกว่าเป็นเรื่องกามทั้งนั้น *วิหิงสาวิตก* คือ *คิดวางแผนจะทำร้ายผู้นั้น* เบียดเบียนผู้อื่น *พยาบาทวิตก* หมายความว่า *ครุ่นคิดในเรื่องโกรธในเรื่องเกลียดคนอื่น* เรียกว่าพยาบาท สามอย่างนี้เป็นมิจฉาสังกัปปะ เรียกว่าเป็นความคิดผิด

ถ้าใครมีความคิดผิด จิตใจเศร้าหมอง หน้าตาก็ไม่ผ่องใส จะทำอะไรก็ไม่ถูกไม่ชอบ ไม่ควร เพราะพื้นฐานทางจิตใจไม่ดี ครุ่นคิดในเรื่องไม่ดี ท่านไม่ให้คิดอย่างนั้น ท่านให้คิดออกจากกาม ไม่เบียดเบียนใคร ไม่พยาบาทใคร ๆ ให้คิดในรูปอย่างนั้น

ความคิดที่จะออกจากกามนี่ เขาเรียกว่า เนกขัมมวิตก **เนกขัมมะ** หมายถึง **การออกไป พรากจิตออกจากอารมณ์ที่รักที่ใคร่ ที่พอออกพึงใจด้วยประการต่าง ๆ**

เรื่องของกามนี้หมายถึงอะไร?...หมายถึงสิ่งที่เราอยากจะมีจะได้ ก็มี ๕ เรื่องที่เราเกี่ยวอยู่ทุกวัน เรื่องรูป เรื่องเสียง เรื่องกลิ่น เรื่องรส เรื่องสัมผัส รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันนี้เรียกว่ากามคุณ *กามคุณ* คือ*สิ่งที่น่าเพลิดเพลินเจริญใจ* ยินดีเพลิดเพลินอยู่ในสิ่งนั้น ๆ เป็นลักษณะของตัณหา *ตัณหา*ก็คือ*ความยินดีเพลิดเพลิน เพลินนักในสิ่งนั้น ๆ* สิ่งที่ชวนให้เพลินก็คือรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส รูปที่เราเห็นได้ด้วยตา เสียงที่ฟังด้วยหู กลิ่นที่รู้ได้ด้วยจมูก รสที่รู้ได้ด้วยลิ้น สิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกายประสาท เช่นไปจับต้องได้ นี่เรียกว่าโผฏฐัพพะ พูดตามภาษาธรรมะเรียกว่าโผฏฐัพพะ ห้าอย่างนี้เป็นเครื่องล่อใจจูงใจให้คนหลงเพลิดเพลินมัวเมา

ทีนี้คนเราถ้าว่าคิดครุ่นอยู่ในเรื่องกาม อย่างนี้ก็หมายความว่าคิดถึงรูปที่เราอยากจะได้ คิดถึงเสียงที่เราอยากจะฟัง คิดถึงกลิ่น คิดถึงรสของอาหาร คิดถึงการจับต้องเพลิดเพลินในเรื่องเหล่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องของร่างกาย นี่กามารมณ์ เรียกว่าเป็นเรื่องอยู่ในกาม

คนหมกมุ่นในเรื่องกาม จะมีใจเศร้าหมองไม่ผ่องใส หน้าตาก็ไม่ผ่องใส ที่เรียกว่าหมกมุ่นมากนี่ไม่ผ่องใส ดูสัตว์เดรัจฉานในฤดูที่มันหมกมุ่นมัวเมาอยู่นี่ มันไม่ฟังเสียงใคร ไอ้เจ้าใหม่พระสมชายเลี้ยงเอาไว้ เดิมทีอาตมาเลี้ยงไว้เอง เขาเอามาให้ตัวเท่ากำปั้น เอามาเลี้ยงไว้ในห้องเลย นอนด้วยกัน เวลานอนมันก็เข้ามานอนในระหว่างรักแร้ นอนด้วยกัน นอนด้วยกันไม่เป็นไร แต่มันเยี่ยวรดที่นอนทำให้ยุ่งใหญ่ มันอยู่

อย่างนั้นแหละ ทีหลังพอโตขึ้นหน่อยก็ให้พระสมชายไป เอาไปเลี้ยง ถ้าวันไหนพระสมชายไม่อยู่มันมาแล้ว ด๊อกแด๊กมาทำท่าประจบประแจง รู้แล้วว่าวันนั้นพระสมชายไม่อยู่ มันต้องรีบมาหาที่เก่า แต่ถ้าพระสมชายอยู่แล้วก็ไม่มา

ฤดูปกติเขาจะอยู่ ไม่ไปไหน แต่ฤดูนี้นี่ต้องวิ่งให้ว่อนในเวลากลางค่ำกลางคืน ถูกกัดหูขาดมาบ้าง อะไรต่ออะไรมาบ้าง เพราะเรื่องอะไร ?... เรื่องตัวเมีย เรื่องกามนั่นแหละ คือว่าหลงในกาม ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนด้วยประการต่าง ๆ ถ้าเขาพุ่งเขาวิ่งไปแล้ว ปกติถ้าพระสมชายเรียก "ใหม่" หันควับมาทันที หันมาทันที เดี๋ยวนี้ "ใหม่" หูไม่มี ไปแล้วไป นี่ตัวอย่างเห็นง่าย ๆ ในเรื่องความเพลิดเพลินในเรื่องเกี่ยวกับรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส สัตว์เดรัจฉานก็เพลินไปอย่างนั้น เรียกว่าลืมเจ้าของลืมอะไรหมดทุกสิ่งทุกประการ จิตมุ่งแต่เรื่องอย่างนั้น นั่นแหละคือกามวิตก หมกมุ่นอยู่แต่ในเรื่องอย่า งนั้น

คนเรานี้ก็เหมือนกัน โดยเฉพาะคนวัยหนุ่ม วัยฉกรรจ์ทั้งหญิงทั้งชาย เริ่มรู้สึก เรียกว่ารักแรกพบ *รักแรกพบ*นั่นแหละคือ*ตัวยุ่ง* เขาไปรักกันเข้า ชอบคนนั้นชอบคนนี้ จิตใจก็อยู่กับสิ่งที่ตนชอบ ไม่ได้พบแล้วก็ไม่สบายใจ ไม่ได้เห็นหน้าก็ไม่สบาย เดี๋ยวนี้มันมีสื่อคือโทรศัพท์ โทรแล้วยาวเชียวตั้งชั่วโมงก็ไม่จบ คุยกันอยู่นั่นแหละ โทรคุยกันไป ถ้าเป็นโทรศัพท์สาธารณะก็คอยหยอดเหรียญเรื่อยไป พอสัญญาณ

เดือนก็หยอด ๆ หยอดบ่อย ๆ โทรศัพท์ที่หน้ากุฏิอาตมาเขามาโทรกันอย่างนั้นบ่อย ๆ ว่าง ๆ อาตมาก็มายืนดูเห็นเดี๋ยวหยอด ๆ

อย่างนี้แล้วไม่มีเรื่องอะไร เรื่องรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ไม่มีเรื่องอื่น ถ้าเรื่องธุระกิจมันไม่นาน พูดประเดี๋ยวประด๋าวก็จบเรื่องแล้ว แต่ถ้าเป็นหนุ่มก็ตามสาวก็ตาม ถ้าโทรแล้วเดี๋ยวหยอดเหรียญ ๆ ไม่ใช่ธุระกิจแล้ว มันเรื่องธุระกามารมณ์ นี่หมกมุ่นแล้ว แล้วก็เดี๋ยวมาโทรอีกแล้ว มาเช้าเดี๋ยวสายมาอีกแล้ว โทรบ่อย บางทีกลางคืนค่ำแล้ว ๒ ทุ่มแล้วมาโทร จำหน้าได้ว่าคนนี้มาโทรเมื่อเช้าทีหนึ่งแล้ว กลางคืนมาโทรอีก แล้วโทรยาว ใครจะมาโทรก็ต้องยืนคอย ยืนคอยอยู่นั่นแหละไม่ได้เข้าไปโทรหรอก ไม่ได้โทร

บางทีก็ต้องลงไปช่วยเหลือหน่อย บอกว่าหนูยังไม่จบเรื่องหรือ ให้คนอื่นเขาใช้บ้างซิ มันวางหูออกไปยืนพอคนนั้นโทรเสร็จมันเข้าไปโทรใหม่อีกแหละ นี่แหละเขาเรียกว่ามันมัวเมาแล้ว นี่มัวเมาในเรื่องนั้น ทำให้หมกมุ่นอ่านหนังสือไม่ได้ เรียนหนังสือไม่ได้แล้ว พอจิตมันไปหมกมุ่นด้วยเรื่องความใคร่ความรัก เรียนหนังสือไม่ได้ ทำอะไรไม่ได้ จิตใจก็ตกต่ำ จะไม่เกิดความก้าวหน้าในการเรียนอะไรๆ เสียหายหมดเพราะมัวเมาในเรื่องอย่างนั้น

สัตว์ป่าที่ถูกจับได้นี่ เขาเอาอะไรไปล่อ ?..เอาตัวเมียไปล่อทั้งนั้นแหละ ตัวอย่างเช่นนก เขาไปต่อนก ตัวเมียทั้งนั้นที่เขาเอาไปต่อนี่ เอาไปผูกไว้ โปรยอาหารไว้ ทีนี้นกตัวผู้ก็มา

จะมาหานกตัวเมีย แล้วมันก็มาติดแร้ว ติดกับที่เขาเอาไปดักไว้ ววัวป่า ช้างป่า เขาก็เอาตัวเมียไปล่อ

พวกไปจับช้างนี่เอาช้างพังทั้งนั้น ไม่เอาช้างพลาย หรอก เอาช้างพัง เพื่อเอาไปล่อช้างที่เขาต้องการจะจับ เอา เดินเข้าไปในป่า แล้วก็ไปล่อ พอช้างโน้นเห็นก็เดินตาม ก็เดินตามมาเรื่อย ๆ ที่มันค่อยแคบเข้า ๆ ๆ จนเข้ามาอยู่ในคอก ความจริงเสาที่เป็นคอกถ้าว่าช้างมันกระแทก มันก็หักเท่านั้น เอง ทีเดียวมันก็หัก แต่มันไม่มีความคิดที่จะกระแทกอะไร ปัญญามันไม่เกิด มันคิดแต่ตัวที่เดินไปข้างหน้าตัวเดียว มันคิด ถึงตัวนั้น ผลที่สุดก็ถูกคล้องจับได้ จูงไปเข้าหลัก ๔ หลักมัด แข็งแรงเลย แล้วเอาไปฝึกไปซ้อม จนกระทั่งอยู่ในอำนาจ ของควาญได้

คนหัดช้างไทยนี่เก่ง ส่งไปอินโดนีเซีย อินโดนีเซีย ช้างมาก มาเที่ยวกินผักกินพืชไร่ของชาวนา ชาวสวนเสียหาย รัฐบาลอินโดนีเซียก็ติดต่อรัฐบาลไทย ขอควาญช้างไทยพร้อม ด้วยช้างให้ไปทำงานที่โน่น เพื่อช่วยป้องกันช้าง ควาญช้าง ไทยไปแสดงฝีมือ พวกอินโดนีเซียต้องยกนิ้วให้เลย เราเล่น ฟุตบอลไม่เก่ง เล่นอะไรไม่เก่ง แต่ว่าจับช้างเก่ง ฝึกช้างเก่ง เรียกว่าได้ถ้วยถ้ามีถ้วยให้ แล้วก็จ้างแพงเดือนหนึ่งหลายหมื่น นี่ต้องทำต่อไป กลับมาเยี่ยมบ้านแล้วก็ต้องกลับไปทำต่อ เพราะได้ผล ไม่ให้ช้างป่าเข้ามารังแก จับเสียบ้าง ตัวไหนเกเร ก็จับเอามาฝึกเสีย แล้วก็เอาไปล่อช้างตัวอื่นต่อไป ทำได้ ก็ใช้

เครื่องล่อ คือรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสนี่แหละเป็นเครื่องล่อ เครื่องจูงใจ

ข้าศึกมาโจมตีบ้านใด เมืองใด ถ้าหากว่าจะเอาชนะ ก็ใช้วัตถุเป็นเครื่องล่อ เช่นเขาเล่าเป็นเรื่องว่า นครนั้นเข้าไปตีไม่ได้ เพราะว่ากอไผ่มันล้อมรอบเต็มไปหมด เดินบุกเข้าไปไม่ได้ ยกทัพกลับ แต่ว่าก่อนจะกลับนี่เอาทองว่านเข้าไปไว้ในกอไผ่ ขว้างเข้าไปในกอไผ่ แล้วก็ยกทัพกลับเมือง กลับมาทีหลังกอไผ่เรียบร้อยหมด เพราะคนมันเห็นทองในกอไผ่เลยมันตัดกอไผ่เตียนหมดเพื่อจะเอาทอง ข้าศึกมาก็เข้าเมืองได้ง่ายเพราะเอาทองล่อ นี่เรียกว่าใช้อามิสเป็นเครื่องล่อ เป็นเครื่องจูงใจ

นักจิตวิทยาเขาศึกษารู้ว่าคนเราชอบอะไร ก็ชอบรูปบ้าง เสียง กลิ่น รส สัมผัส ซึ่งเป็นเครื่องล่อใจจูงใจ ก็เอาสิ่งนี้เข้าไปล่อ ในการเมืองก็ใช้สิ่งนี้เข้าไปล่อ ในการศึกก็ใช้สิ่งนี้เข้าไปล่อ เอาชนะได้ เขาใช้วิธีการอย่างนั้นเอาชนะ พระ-ราชาครองบ้านครองเมือง ถ้ามีประเทศราชเป็นเมืองขึ้นก็ใช้วิธีนี้เหมือนกัน เช่นว่าเอาพระราชธิดาของพระราชาที่ครองเมืองนั้นมาทำเป็นมเหสีเสีย พ่อตาก็ไม่คิดขบถแล้ว เพราะลูกสาวอยู่ที่โน่น ลูกสาวอยู่กับพระเจ้าแผ่นดินใหญ่แล้วนี่ จะไปคิดขบถอย่างไร นี่เป็นนโยบาย บัวไม่ช้ำน้ำไม่ขุ่น แล้วก็ได้กำไรด้วย เป็นอย่างนั้นวิธีการ ใช้วิธีเอาสิ่งล่อเข้าไปใช้เอาชนะได้ คือถ้าใช้เป็นมันก็เป็นคุณ ใช้ไม่เป็นก็เป็นโทษ

ทีนี้คนเราถ้าคิดยุ่งในเรื่องเกี่ยวกับรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส มันก็มัวเมาเพลิดเพลิน ไม่ต้องเมาของคนอื่น เมาของตัวนี้ก็เสียหาย เมาของตัวก็คือเมาร่างกาย เมาเครื่องแต่งตัวอะไรต่ออะไรนี่ ก็ต้องคอยตกคอยแต่ง คอยประคับประคองมันด้วยประการต่าง ๆ ต้องเสียเงินเสียทอง เพราะเรื่องเกี่ยวกับตัวเรานี้ก็ไม่ใช่น้อย ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในชีวิตได้ ท่านจึงสอนว่าให้พรากจิตออกไปเสียบ้าง คือออกมายืนดูเสียบ้าง

คล้ายกับว่าเป็นนักมวย ชกทุกวัน ๆ นี่ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร ลงมาข้างเวทีมานั่งริมเวที แล้วก็ดูเขาชกเสียบ้างก็จะจับเรื่องได้ว่า อ้อ มันชกอย่างนั้น ชกอย่างนี้ อ้ายอย่างนั้นไม่ดีอย่างนี้ไม่ดีจะได้ไปแก้ไขได้ หรือว่าตัวเองชกนั่นแหละแต่ว่าไม่ได้ดู จิตมันยุ่งแต่เรื่องจะชกเขา ทีนี้ถ่ายภาพวีดีโอเอาไว้แล้วเอามาฉายดูทีหลัง จะได้รู้ว่าเรามันบกพร่องตรงนี้ มันจึงเสียลูกคางได้ให้ล้มลงไป มันเป็นบทเรียน

ถ้าได้ดูตัวเองนี่ก็เป็นบทเรียนเหมือนกัน เพราะฉะนั้นในทางธรรมะท่านจึงสอนว่า มองดูตัวเองเสียบ้าง กรมพระ-นรา ฯ ท่านประพันธ์ว่า *ดูหนังดูละคร แล้วย้อนดูตัว เริงร่าน่าหัวเต้นยั่วเสมือนผ้น* คือดูหนังดูละครก็ดูไป แต่ว่าย้อนดูตัวเสียบ้าง พอย้อนดูตัวแล้วก็จะพบว่า โอ้ เรานี่มันคล้ายกับความฝัน เหมือนกับว่านั่งฝัน เดินฝัน นอนฝัน ไปในเรื่องอะไรต่าง ๆ แล้วก็น่าขันเสียด้วย ดูแล้วมันขำตัวเอง ขำตัวเองว่า แหม! เรานี่ทำไมจึงเต้นแร้งเต้นกาไปอย่างนี้ ทำไมจึงหมกมุ่นมัวเมากันไปในเรื่องอย่างนี้ มองดูตัวเอง พิจารณาสภาพชีวิตจิตใจ

ของเรา ก็จะเกิดความรู้สึกบางอย่าง คือเกิดนิพพิทา **นิพพิทา** แปลว่า**เบื่อหน่ายด้วยปัญญา** อีกคำหนึ่งเขาเรียกว่าอึดอัดใจ นั่นมันใช้ไม่ได้ เป็นกิเลส เช่นมองอะไรแล้วแหมอึดอัด หรือว่าขัดใจ คำพระเรียกว่า อัฏฐิยนา *อัฏฐิยนา* หมายความว่า *อึดอัดใจ ไม่พอใจ ใจร้อนใจเร็ว* นี่มันใช้ไม่ได้ แต่ว่านิพพิทานี่มองเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วเกิดความไม่พอใจในสิ่งนั้นด้วยปัญญา ถ้าไม่พอใจด้วยปัญญานี่เขาเรียกว่า เป็นนิพพิทา เป็นญาณชนิดหนึ่ง ท่านจึงเรียกว่านิพพิทาญาณ

พอเกิดนิพพิทาญาณก็เห็นชัดในเรื่องนั้นตามสภาพที่เป็นจริง เหนื่อยหน่ายในสิ่งนั้น ทำให้จิตพรากจากสิ่งนั้นได้ แม้เราจะอยู่กับสิ่งนั้นแต่ว่าใจไม่หมกมุ่น อยู่ด้วยปัญญา ใช้ด้วยปัญญา ใช้ข้าวใช้ของ ใช้อะไรทุกอย่างนี่เราใช้ด้วยปัญญา ใช้ด้วยความรู้ว่ามันเป็นของไม่แน่นอน มีความเปลี่ยนแปลง อาจจะเปลี่ยนสภาพไปเมื่อใดก็ได้ แล้ววันนี้อยู่กับฉัน พรุ่งนี้ก็ไม่แน่ ฉันจะจากมันหรือมันจะจากเราก็ไม่รู้

พระพุทธเจ้าจึงสอนให้เราพิจารณาในอภิณหปัจจเวกขณ์ ๕ อย่าง ข้อหนึ่งมีว่า *เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจเป็นธรรมดา ไม่มีอะไรที่จะอยู่กับเราตลอดไป* นี่เรียกว่าพรากจิตออกไปมองดูให้เห็นสภาพที่เป็นจริงเสียบ้าง แล้วก็จะมีความ-สุขใจขึ้น นี่เป็นความคิดชอบหรือดำริชอบประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง เรียกว่า**อวิหิงสาสังกัปปะ คิดในอันไม่เบียดเบียนใคร** ก็หมายความว่า อยู่ด้วยความเมตตาปรารถนาความสุขความเจริญแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย อย่าคิด

โกรธใคร อย่าคิดเกลียดใคร อย่าคิดริษยาใคร อย่าคิดในทางที่จะให้ใครเดือดร้อน เพราะทำให้คนอื่นเดือดร้อน เราก็ต้องเดือดร้อนเหมือนกัน จึงคิดไปในทางเมตตาปรานียินดีเอ็นดูต่อกัน ไปไหนก็ไปด้วยอารมณ์อย่างนั้น ไปด้วยน้ำใจเมตตา ไปเพื่อประโยชน์ ไปเพื่อความสุขแก่ชาวบ้านทั้งหลาย เราไปอย่างนั้น เรียกว่าไปด้วยความเมตตา จิตไม่ขุ่นมัว ไม่เศร้า-หมองด้วยเรื่องคิดวางแผนจะไปทำร้ายคนอื่น คนที่ไปฆ่าคนนี่มันต้องวางแผนหลายวัน ผู้ร้ายฆ่าคนต้องวางแผน ต้องคอยไปจ้องไปทำอยู่หลายวัน

เพื่อนคนหนึ่ง ท่านก็บวชพระมาจะครบ ๘๐ ปีแล้ว อายุท่าน เรียกว่าคุ้นเคยกันเหมือนกับพี่ชาย สมัยก่อนเป็นครูประชาบาล ก็เอาทุกอย่างแหละ เรียกว่าครูที่ดื่มเหล้าบ้างอะไรต่ออะไร ทำไปตามเรื่อง คนหนุ่ม แล้วก็เป็นคนมีความรู้มีความสามารถก็เก่งกาจเป็นหัวหน้าเพื่อน โกรธคนๆหนึ่ง เอาปืนไป ไปนั่งอยู่ในกอไผ่จะยิงเขา ยุงก็มากัดต้องค่อยๆลูบ ตบดังๆก็ไม่ได้ แล้วก็คอยจ้องอยู่นั่นแหละ เมื่อไรมันจะมาสักทีนะ อะไรต่อไร มันก็ไม่มาให้ยิง

ท่านมานึกได้ทีหลังว่า แหม มันเป็นบุญเหลือเกินที่ไม่ต้องฆ่าคน ทีหลังท่านก็มาบวช บวชแล้วเล่าให้ฟังว่าเรานี่นึกถึงเรื่องเก่าแล้วมันนึกว่า แหม บุญยังมากที่มันไม่ต้องฆ่าคน มันไม่เดินมาให้ฆ่าวันนั้น ถ้ามันเดินมาวันนั้นกดเปรี้ยงเข้าให้ ก็ตายแน่เลย กระสุนพร้อมอยู่แล้วนี่ คอยแต่จะง้างไกเท่านั้นเอง แล้วถามว่าเวลานั่งจะคิดฆ่าเขานี่ใจมันเป็น

อย่างไร ท่านบอกว่ามันว้าวุ่น มันร้อน มันกระวนกระวาย ร้อนว่าทำไมมันไม่มา ไม่สมใจ ไม่สมความตั้งใจ พึดพึดๆ ถ้าใครเดินเข้ามาตรงนั้นมันต้องกดเปรี้ยงไม่รู้ว่าใครเป็นใคร ก็ตายไปเท่านั้นเอง แต่ไม่มีโอกาสที่จะฆ่า นับว่าเป็นบุญแท้ๆ แล้วทีหลังก็บวชแล้วก็บวชมาจนกระทั่งจะครบ ๘๐ อยู่แล้วในปีหน้า เดือนธันวาคมหน้าโน้นก็จะครบ ๘๐ ปี

คนเราไปทำอย่างนั้นมันก็ไม่สบาย เดินไปทุกย่างก้าวที่จะไปฆ่าคน จะไปเบียดเบียนคน ไปลักของเขา ไปทำร้ายเขานี่ เดินด้วยความเป็นทุกข์ ไม่ใช่เดินด้วยความสบายอกสบายใจ เดินด้วยความเป็นทุกข์ ฆ่าเขาได้ก็ดีใจนิดหน่อยว่าเออ สมใจแล้วเท่านั้นแหละ แล้วกลับมานอนเป็นทุกข์อีก กลัวเขาจะจับได้ กลัวจะไล่ทัน ต้องเป็นคนแบกปืนอยู่ตลอดเวลา มันเป็นความทุกข์ในทางจิตใจ **คิดเบียดเบียนเขามันเป็นทุกข์ คิดเมตตาเขาเป็นสุข**

ที่กล่าวมานี้ เป็นความดำริในทางไม่เบียดเบียน ที่เรียกว่า อวิหิงสาสังกัปปะ

ทีนี้ความดำริถูกต้องอันที่ ๓ เรียกว่า **อพยาปาทสังกัปโป** คือ **คิดดำริในทางไม่พยาบาท** หมายความว่า **ใครทำอะไรแก่เรา ก็ให้อภัยเขา ไม่ถือโทษไม่โกรธตอบ ให้ถือว่าแล้วก็แล้วกันไป ล่วงไปแล้วอย่าเอามาเป็นอารมณ์เลย อย่าเอามาคิดให้วุ่นวายใจเลย** เพราะเมื่อใดเราคิดด้วยความพยาบาท ใจก็ไม่สบาย มีความกระวนกระวายมีความเจ็บ

เหมือนกับหนามยอกอก คล้ายกับหนามยอกอก หอกมันตำอก พยาบาทนี่เหมือนกับหอกตำอก พอนึกถึงทีไรแล้วมันแค้นใจ มันทำกูได้ กูจะต้องทำมันให้ได้ นี่คือความพยาบาทอาฆาตจองเวร เป็นพิษเป็นภัยนักหนา ทำให้ชีวิตเสียสุขภาพทั้งกายทั้งใจ

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้คิดตรงกันข้าม ให้คิดให้อภัยแก่กันและกัน ให้รู้สึกในทางดีต่อกัน มองกันในแง่ดีแง่งาม อย่ามองกันในแง่โกรธเคือง มุ่งร้ายหมายขวัญกัน จิตใจจะเป็นสุข

นี่ความคิดความดำริ ๓ ประการที่กล่าวมานี้คือความคิดชอบ เป็นประการหนึ่งในอริยมรรคมีองค์แปด เรียกว่า **สัมมาสังกัปปะ มีความดำริชอบ** คือดำริในอันออกจากกาม ในอันไม่พยาบาท ในอันไม่เบียดเบียน เป็นความคิดชอบตามหลักการในทางพระพุทธศาสนา

ดังที่แสดงมาก็พอสมควรแก่เวลา ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้

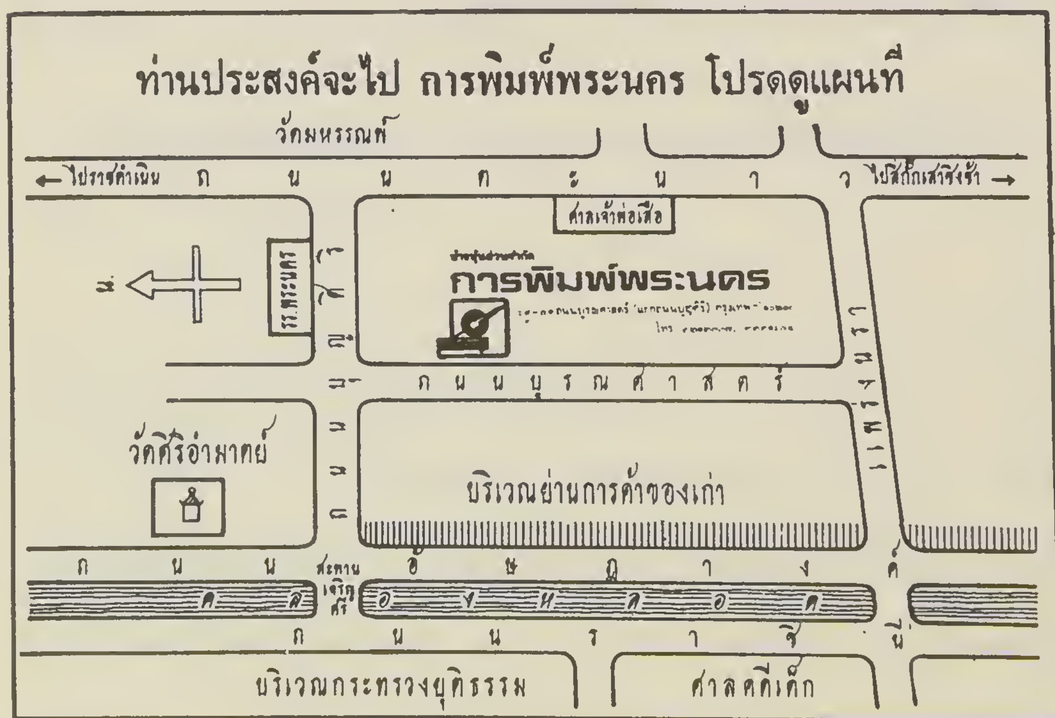

ติดต่อเทป – หนังสือปาฐกถาธรรม
ของพระราชนันทมุนี

ท่านประสงค์จะได้ หนังสือ และ เทปปาฐกถาธรรมของพระราชนันทมุนี (ปัญญานันทะภิกขุ) ขอเชิญติดต่อที่ วัดชลประทานรังสฤษฏ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี กุฏิพระมหาเผียน อนุจารี (กุฏิทรงไทย) โทร. ๕๘๓๖๐๕๐-๙ ต่อ ๒๕๒

ถ้าท่านไม่สามารถไปรับด้วยตนเอง สั่งทางไปรษณีย์ก็ได้ จ่าหน้าซองถึง พระมหาเผียน อนุจารี วัดชลประทานรังสฤษฏ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี รหัสไปรษณีย์ ๑๑๑๒๐ ธนาณัติสั่งจ่าย ป.ณ.ปากเกร็ด

เทปม้วนละ ๒๕ บาท
หนังสือปาฐกถาธรรมเล่มละ ๑.๕๐ บาท

มูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง

ปาฐกถาธรรม

โดย

พระราชนันทมุนี

ณ โรงเรียนพุทธธรรม วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปากเกร็ด นนทบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

ฤดูนี้เป็นฤดูกาลที่ออกพรรษามาใหม่ๆ เป็นเวลา ๑ เดือนเป็นฤดูแห่งการให้ทาน เขาเรียกว่า กาลทาน คือให้เฉพาะเวลา ๑ เดือนเท่านั้น เพราะฉะนั้นจะเห็นว่า มีการไปทำบุญทอดกฐินตามที่ต่าง ๆ ทั่วไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ก็ได้เสด็จไปพระราชทานพระกฐินแก่วัดนั้น ๆ หลายวัดด้วยกัน เป็นวัดหลวงชั้นเอก วรมหาวิหาร ส่วนที่เหลือนั้นก็พระราชทานให้แก่กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เป็นผู้รับไปทอดตามวัดนั้น ๆ ทั่ว ๆ ไป

"งานกฐิน" เมืองไทยนี้ได้ทำกันอย่างแพร่หลายมาก กว่าประเทศใด ที่นับถือพระพุทธศาสนา ในประเทศอื่นไม่ค่อยจะมีการทอดกฐินกัน แต่บ้านเรานั้นถือเป็นกิจประจำปีที่ทำกันทั่วไปทุกหนทุกแห่ง นับตั้งแต่พระมหากษัตริย์จนถึงประชาชนธรรมดาสามัญ ก็ได้ไปร่วมกันทั่ว ๆ ไป

นอกจากงานกฐินแล้วก็มี "การทอดผ้าป่า" ผ้าป่านี้ทำได้ทุกเวลา เดือนไหนก็ได้ แต่ว่าผ้าป่ากับกฐินถือว่าเป็นของคู่กันก็ว่าได้ ความจริงผ้าป่าเกิดก่อน กฐินเกิดทีหลัง คือผ้าป่านั้นเป็นเรื่องของคนที่ต้องการถวายผ้าแก่พระ

ในสมัยก่อนนั้นพระไม่รับผ้าจากชาวบ้าน แต่ให้ไปเที่ยวหาเศษผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามกองขยะมูลฝอย ตามซากศพหรือที่เขาทิ้งไว้ในป่า เวลาพระบวชแล้วก็มีการบอกอนุศาสน์ มีการบอกว่า...

บังสุกูละจีวรัง นิสสายะ ปัพพัชชา......การนุ่งห่ม "ผ้าบังสุกุล" เป็นเรื่องที่พระผู้บวชแล้วจะต้องกระทำ

"ผ้าบังสุกุล" นั้นก็คือผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามซากศพ ตามกองขยะมูลฝอย พระก็ไปเก็บเอามาซัก เย็บ ย้อมทำเป็นจีวร ไม่ได้รับผ้าจากชาวบ้าน เพราะฉะนั้นชาวบ้านก็เอาผ้าไปเที่ยวทิ้งไว้ เพื่อให้พระเก็บเอาไปใช้ เรียกว่า*ทอดผ้าป่า คือทิ้งผ้าไว้ในป่านั่นเอง แล้วพระก็ไปเก็บเอามาสำหรับใช้สอย* อันนี้เกิดมาตั้งแต่ยุคต้นพุทธกาล

ต่อมาได้มีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป อนุญาตให้พระรับผ้าจากชาวบ้านได้ แล้วพระก็ได้รับผ้ามาจนกระทั่งทุกวันนี้ การเก็บผ้าบังสุกุลมาใช้ก็น้อยไป หรือไม่มีเลยก็ว่าได้ เพราะไม่มีใครเอาไปทิ้งไว้แล้ว

การทอดผ้าป่านั้นเรียกว่าทำเลียนแบบ เอาผ้าไปพาดที่กิ่งไม้ แล้วก็มีอะไร ๆ ติดรุงรังไปหมด นิมนต์พระให้ไป "ชัก" จุดหมายโดยมากก็**เป็นการหาปัจจัยบำรุงวัดวาอาราม เพื่อให้วัดนั้นตั้งอยู่ได้**

ในสมัยนี้ไม่ใช่เฉพาะแต่ว่าบำรุงวัดเท่านั้น ได้บำรุงสถานที่ต่าง ๆ เช่นโรงพยาบาล สถานสาธารณกุศลก็มีการทอดผ้าป่าเหมือนกัน เช่น ผ้าป่าสร้างตึก อะไรต่ออะไรซึ่งเป็นตึกใหญ่ ๆ เวลานี้ตึกใหญ่ที่กำลังสร้างก็มี ๒ หลัง ที่โรงพยาบาล-ศิริราช ชื่อ*ตึกสยามมินทร์* แล้วก็ที่จุฬาลงกรณ์อีกหลังหนึ่ง เป็นตึกสูงใหญ่ถึง ๑๗ ชั้น เป็นตึกคนไข้นอกของสภากาชาดก็มีการรับอนุโมทนากันอยู่ แล้วดูเหมือนจะมีการทอดผ้าป่าด้วยเหมือนกัน ในวันใดวันหนึ่ง

ผ้าป่าจึงเป็นเรื่องการเสียสละเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่สาธารณชน นอกออกไปจากวัดก็มีเหมือนกัน ส่วนตามวัดนั้นก็มีการทอดกันทั่ว ๆ ไป

ที่วัดนี้ก็จะมีการทอดผ้าป่าในวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๙ ก่อนทอดกฐิน ๑ วัน วันที่ ๒ ก็ทอดกฐิน ผ้าป่าที่ทอดวันที่ ๑ พฤศจิกายนนี้ เป็นกิจกรรมบำรุงมูลนิธิ เรียกว่า "**มูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรม-**

แผ่นดินทอง" วันนี้ก็จะพูดเรื่องนี้ เพราะว่าจะได้จัดพิมพ์เป็นหนังสือสำหรับแจกในวันที่ ๑ **พ.ย.** นี้ได้ จึงพูดกับญาติโยมไม่ต้องไปนั่งเขียนอยู่ ให้ได้รู้ว่าผ้าบ้านเราทำอะไร

เรื่องของ "มูลนิธิ" นี่ ในเมืองไทยเราก็มีอยู่มากเหมือนกัน มูลนิธิที่มีชื่อโด่งดัง ก็**มูลนิธิปอเต๊กตึ๊ง** ซึ่งตั้งมานานแล้ว มูลนิธินี้เขาสงเคราะห์ในเรื่องอะไรต่าง ๆ เช่นเกิดไฟไหม้ มูลนิธิก็ไปถึงทันที ต้มข้าวเลี้ยงทันที เกิดน้ำท่วมเขาก็ไป เกิดรถยนต์ชนคนตาย มูลนิธิก็ไปเก็บศพ แต่เวลานี้เกิดมีมูลนิธิอีกมูลนิธิหนึ่ง คือ**มูลนิธิร่วมกตัญญู** เกิดมีการแข่งกันขึ้น แข่งกันเก็บศพ จนเกิดเรื่อง ทะเลาะวิวาทกัน

อาตมานึกในใจว่า "เอ! เก็บศพนี่ต้องทะเลาะกันทำไม มันเรื่องอะไรจึงได้ทะเลาะกัน เรื่องเก็บศพนี่ น่าจะ..ใครเก็บก็ได้ เพราะเรื่องของศพ"

แต่มันมีปัจจัยสนับสนุนเรื่องเก็บศพอยู่เหมือนกัน คือว่า...มูลนิธิร่วมกตัญญู นี่มีสมาชิก ๕,๐๐๐ คน สมาชิก ๕,๐๐๐ คนนี่ ถ้าว่าไปเก็บศพได้ ๑ ศพ สมาชิกทุกคนบริจาค ๑ บาท ในศพ ๑ ศพนี่ สมาชิกต้องบริจาคคนละ ๑ บาท ๑ บาทมัน ๕,๐๐๐ คนก็ตั้ง ๕,๐๐๐ บาทเข้าไปแล้ว เก็บศพทีหนึ่งได้ ๕,๐๐๐ บาท ฉะนั้นต้องไปรีบเก็บ อย่าให้มูลนิธิอื่นเอาไป เพราะว่าได้ ๑ ศพมันก็ ๕,๐๐๐ บาท กิจการบำรุงมูลนิธิ จึงต้องแย่งกันเก็บ

เรื่องการแก่งแย่งอะไรนี่ มันเรื่องผลประโยชน์ ถ้าไม่มีผลประโยชน์ก็จะไม่มีการแก่งแย่งอะไรกัน ทำอะไรที่ไม่ได้อะไรนี่ คนจะไม่แย่งกันเลย แต่พอมีอะไรเป็นผลประโยชน์ก็เกิดแย่งกัน ขั้นแรกนึกสงสัย ทีนี้ได้พบคนบางคนเขามีความเข้าใจในเรื่องนี้ เขาบอกว่ามันมีผลประโยชน์

ดังที่กล่าวมานี้ ก็เป็นมูลนิธิอันหนึ่ง แล้วก็มีมูลนิธิอะไรอีกมากมาย **มูลนิธิพระพุทธยอดฟ้า** ก็มี มูลนิธิพระพุทธ-ยอดฟ้านี้วัดโพธิ์ทอดผ้าป่าเหมือนกัน ได้เงินหลายสิบล้านทอดคราวนั้น เพราะว่าอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ แล้วก็ส่งฎีกาแจกทุกจังหวัด ทางผู้ว่าราชการจังหวัดก็ต้องหาเงินมาร่วมทอดผ้าป่า ทุน "มูลนิธิพระพุทธยอดฟ้า" เป็นทุนหาดอกผลเพื่อซ่อมแซมวัดโพธิ์ ใครเป็นสมภารวัดโพธิ์นี่หนักอึ้งเลย แบกเจดีย์หลายสิบองค์ไว้บนบ่า หนักมาก.. สมภารวัดโพธิ์อาตมาไปเห็นแล้วก็นึกว่า แหม! สมภารวัดโพธิ์นี่เหนื่อยมาก เพราะมันชำรุดทั้งนั้น ต้องหาเงินซ่อม

แล้วก็ **มูลนิธิอานันทมหิดล**.. ที่วัดสุทัศน์ เพราะว่าพระอัฏฐิ และพระอังคารเอาไปบรรจุไว้ที่พระวิหารวัดสุทัศน์ แล้วเขาก็ตั้งมูลนิธิ เรียกว่ามูลนิธิรัชกาลที่ ๘ *อัฏฐมหาราช-อนุสรณ์* หรือ *อานันทมหิดล* ก็มีทุนหลาย เวลานี้มีอยู่สัก ๔๐ ล้าน ฝากธนาคาร เอาดอกมาใช้จ่ายเพื่อผลประโยชน์ในการบำรุงกิจการพระศาสนา หรือสงเคราะห์ในเรื่องอะไรอื่นอีกมากมาย ตามหลักการที่ได้เขียนไว้ในตราสารของมูลนิธิ

รวมมูลนิธิในประเทศไทยนี่มีมาก ทีนี้กระทรวงคลัง เก็บภาษีจากมูลนิธิ ชั้นแรกก็นึกสงสัยว่า เอ! มูลนิธินี่เขาทำการเป็นกุศล ทำไมกระทรวงคลังจึงเก็บภาษี ได้รับทราบว่า *มูลนิธิบางแห่ง ไม่ค่อยจะได้ทำกุศลอะไร แต่เป็นการตั้งขึ้นเพื่อหาประโยชน์จากเงินเหล่านั้น แล้วไม่ค่อยจะได้ทำอะไร มีมากมาย* เพราะฉะนั้นกระทรวงคลังเห็นว่ามูลนิธิที่ไม่ทำประโยชน์ เอาเงินมารวมแล้วก็ไปใช้จ่ายอย่างนั้นอย่างนี้ ต้องเก็บภาษีเสียบ้าง เลยมูลนิธิต้องเสียภาษีเหมือนกัน

เวลานี้ที่ไม่ต้องเสียภาษีก็คือเงินวัดเท่านั้นเอง เงินวัดนี่ถ้าไปฝากธนาคารไม่เสียภาษี แต่ถ้าฝากในนามมูลนิธิก็ต้องเสียภาษีเหมือนกัน มันก็มีปัญหาอยู่ ทีนี้ถ้าว่าไม่ต้องเสียก็ต้องเลี่ยงว่าเป็นของวัดไป จะผิดกฎหมายหรือเปล่าก็ไม่รู้ เลี่ยงอย่างนั้น เลี่ยงภาษี ถ้าพูดทางพระวินัยก็ไม่ได้ เช่นว่าเราจะเลี่ยงว่าเป็นของวัดนี่ก็ไม่ได้ มันต้องบอกตรง ๆ ว่าเป็นของมูลนิธิ แล้วก็ต้องเสียภาษี แต่ว่าถ้ามีรายได้น้อย แล้วก็ใช้จ่ายหมดไป รัฐก็ไม่รู้จะเก็บอะไรเหมือนกัน ดูบัญชีแล้วมีแต่จ่าย ๆ ๆ ก็ไม่รู้จะเอาอะไรมาเสียภาษี เพราะทำแต่เรื่องที่เป็นประโยชน์

มูลนิธินี่มีมาก **ตั้งขึ้นเพื่ออะไร?** เพื่อรวบรวมทุนเอาไปใช้จ่ายในกิจการที่เป็นสาธารณกุศล นั่นคือจุดหมายความจริงนั้นเขาไม่ให้ฝากธนาคารเพื่อเอาดอกเอาผลหรอกมูลนิธินี่ แต่ว่าส่วนมากมักจะทำอย่างนั้น โดยจุดหมายของมูลนิธิ เท่ากับว่ามูลนิธิเป็นองค์การกลางที่รวบรวมเงินมา

แล้วเอาไปให้แก่คนที่ต้องการ เอาไปทำอะไรตามตราสารของมูลนิธิที่ได้เขียนไว้ ว่าช่วยกิจการอะไรบ้าง สาธารณกุศลประเภทใด นั่นแหละเป็นการถูกต้อง

เราก็คิดว่าต้องตั้งเป็นมูลนิธิ ชื่อ **มูลนิธิส่งเสริม แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง** มูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองนี้**มีจุดหมายในการพัฒนาบุคคล เพื่อให้เป็นคนมีความรู้ มีความสามารถ มีความประพฤติดี และให้มีอาชีพทำเป็นหลักเป็นฐานเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่** อันนี้คือจุดหมายสำคัญ คือต้องการอบรมคน

ทีนี้เมื่อตั้งเป็นมูลนิธิขึ้นแล้ว ก็ต้องมีที่ดินสำหรับเป็นสถานที่ฝึกคน เรียกว่า **ศูนย์ปฏิบัติแผ่นดินธรรม–แผ่นดินทอง** ศูนย์ปฏิบัติแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองนี้เราไปตั้งที่อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ไปตั้งที่นั่นก็เพราะมองเห็นว่าพื้นดินเหมาะ แล้วก็เป็นศูนย์กลางเข้ากรุงเทพฯ ไปดอนเมือง ไปสุพรรณ ไปนครปฐม ไปไหนมันสะดวก มีถนนหลายสายแยกออกไป เป็นสถานที่ ๆ จะสะดวกแก่การที่จะปฏิบัติงานต่อไป

แรกเริ่มเดิมทีก็ไปจัดซื้อที่ดินของชาวนาแถวนั้น ไร่ละ ๑ หมื่นบาทบ้าง หมื่นสองบ้าง ให้เขาเป็นราคาอย่างนั้น ซื้อไว้ได้แล้วประมาณ ๖๐๐ ไร่ เป็นสถานที่ที่เราจะใช้ฝึกเด็กต่อไป

เมื่อนายอำเภอประชา ลาภานันท์ มาเป็นนายอำเภอเสนา ก็ได้ทราบว่ามีที่ดินติดกับถนนอยู่แปลงหนึ่ง เป็นของ

สุขาภิบาลเจ้าเจ็ด เป็นที่ๆอยู่เฉยๆ ไม่ได้ใช้ทำอะไร นอกจากให้คนเช่าปลูกข้าว จึงได้เรียกประชุมกรรมการสุขาภิบาล แล้วก็เสนอเรื่องนี้ขึ้นเพื่อขอใช้สถานที่นี้ให้เป็นประโยชน์ ในการสร้างศูนย์ปฏิบัติตามโครงการแผ่นดินธรรม–แผ่นดินทอง

คณะกรรมการสุขาภิบาลก็มีใจเป็นกุศล เห็นด้วยกับเรื่องนี้ จึงได้ยกที่ดินนี้ให้ใช้ เรียกว่า "ให้ใช้" ไม่ใช่ให้เป็นสิทธิ์ขาด ให้ใช้กันตลอดไป แต่ว่าดินนี้เป็นของราชการก็ต้องทำเรื่องขออนุมัติไปจนถึงสำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทยก็เห็นว่าเป็นการทำที่เป็นประโยชน์ก็ไม่ขัดข้อง อนุญาตให้ใช้ได้ เนื้อที่ทั้งหมด ๑๐๐ ไร่ แต่ว่ามันไม่พอ ๑๐๐ ไร่นี่ เราก็ซื้อที่ติดต่อกับที่นั้นไปอีก ๑๒๔ ไร่ รวมเป็นที่ดิน ๒๒๔ ไร่

ในที่ดิน ๒๒๔ ไร่นี้จะต้องตั้งเป็นศูนย์ คือสำนักงาน บ้านพักเด็ก โรงเรียน โรงงาน แล้วก็บ้านพักเจ้าหน้าที่สำหรับปฏิบัติงานในศูนย์ต่อไป ได้วางแปลนแผนผังไว้เรียบร้อยแล้ว ว่าจะสร้างอะไรตรงไหน

ก่อนที่จะสร้างอะไรลงไปนั้น ต้องพัฒนาพื้นที่เสียก่อน เพราะที่มันเป็นทุ่งนา ปกติในฤดูน้ำ ก็น้ำท่วมเจิ่งไป น้ำท่วมสูงประมาณ ๑ เมตร ทุ่งนาแถวนั้นน้ำท่วมทั้งนั้น ต้องทำอย่างไร?...ต้องทำคันคูล้อมรอบเนื้อที่ ๒๐๐ กว่าไร่นี้ ไม่ให้น้ำเข้า เวลาฝนตก น้ำก็ลงไปในพื้นที่ เขามีเครื่องสูบออกให้น้ำแห้ง แล้วจะได้ปลูกอะไรต่อไป

เวลานี้การพัฒนาพื้นที่ดินสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์แล้ว ทำคันครอบ แล้วบนคันคูนี้กว้างหนาแน่น รถวิ่งบนนั้นได้ เพื่อใช้ให้เป็นทางรถวิ่ง แล้วก็ขุดดินส่วนหนึ่งเอามาถมเป็นสถานที่สำนักงาน ทำถนนเข้าไปถึงสำนักงาน ส่วนบ้านพักโรงเรียนอะไรนั้นไม่ต้องถมที่ สร้างลงบนพื้นดินตามปกตินั้น แล้วก็แบ่งที่ดินเป็นที่ทำการเพาะปลูกสำหรับเด็กที่จะได้ฝึกหัดในเรื่องการเพาะปลูก เพราะจุดหมาย **ต้องการฝึกเด็กให้รู้จักทำมาหากิน** ให้อยู่กับไร่กับนา ไม่ให้ทิ้งไร่นาเข้ามาหางานในกรุงเทพฯ ทำให้กรุงเทพฯ กลายเป็นสลัมใหญ่ เพราะคนบ้านนอกทิ้งไร่ทิ้งนามาหางานทำกัน

ที่เขาทิ้งไร่ทิ้งนานี้ก็เพราะว่าพืชผลที่ปลูกขึ้นมา ผลิตออกมามันขายได้ราคาน้อย ลงทุนมาก ทีนี้เราจะต้องฝึกกันใหม่ ฝึกให้ลงทุนน้อย แล้วก็ราคาพืชผลจะได้ไม่ตกต่ำ พอจะขายได้

ทีนี้จะทำอย่างไร ?... ต้องสอนเด็กให้รู้จักวิธีการเพาะปลูกแผนใหม่ ไม่ต้องใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ แต่ให้รู้จักใช้ปุ๋ยธรรมชาติ ใช้ปุ๋ยธรรมชาติมันไม่ต้องไปซื้อเขาที่ไหน เราสร้างเราทำขึ้นเองได้ตามกรรมวิธีของการทำปุ๋ยหมัก ซึ่งเวลานี้ก็มีการทำกันอยู่บ้างแล้วที่สุพรรณบุรี

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช หรือเจ้าฟ้าชายได้ทรงไปทำนาที่เมืองสุพรรณฯ นาเหล่านั้นใช้ปุ๋ยหมักทั้งนั้น ไม่ได้ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ปรากฏว่าข้าวงามดี ได้ผลผลิตมาก แล้วก็เก็บเกี่ยวกันไปเสร็จแล้ว มีคนรับซื้อเอาไป เงินนั้นก็เอาไปทำกิจการสาธารณกุศลต่อไป

แต่ว่าโรงงานที่ทำปุ๋ยหมักก็บ่นอยู่เหมือนกัน บอกว่าผลิตออกมาแล้ว ชาวนาไม่ค่อยเอา เพราะในเนื้อที่ ๑ ไร่ต้องใช้ปุ๋ยหมักตั้งมากมาย แต่ถ้าใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์มันน้อยกว่า ชาวนาก็เอาที่น้อยแต่ราคามาก ไอ้ที่มากราคาถูกเขากลับไม่เอา คือยังไม่เกิดความนิยม แต่ต่อไปก็ต้องส่งเสริมให้เกิดความนิยมในเรื่องนี้

ทีนี้พื้นที่ดินที่เราพัฒนานี่ก็ต้องสร้างบ้านพักเด็ก หน้าบ้านพักนั้นเป็นที่ทำการเพาะปลูก ปลูกผัก ปลูกพืชประเภทต่างๆ ให้เด็กเข้าไปทำงาน ปีแรกที่เด็กเข้าไปอยู่คงจะลำบากหน่อย ต้องหาอะไรไปเลี้ยง แต่ไม่เป็นไร อาตมาเป็นเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ญาติโยมมาทำบุญก็พอแบ่งไปได้ เช่นข้าวสารนี่ คนเอามาให้เหลือเฟือ ส่งไปเลี้ยงเด็ก เครื่องกระป๋อง..ญาติโยมเอามาใส่บาตรวันอาทิตย์ พระก็ไม่ค่อยได้ฉัน เวลานี้ก็แจกไปทั่วๆ ไป มีคนมาขอเรื่อย เอาไปตามวัดต่างๆ บ้าง

เด็กเข้าค่ายพักแรมรู้ว่าที่นี่มีเครื่องกระป๋อง ก็มาขอจะเอาไปอยู่ค่าย นักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบ ที่อยู่ใกล้วัดนี้มากัน ๔–๕ คน ถามว่า “มาทำอะไร?”

“พวกกระผมจะไปเข้าค่าย อาหารมันไม่ค่อยมีกิน งบประมาณก็ไม่มี อยากจะมาพึ่งหลวงพ่อ”

ถามว่า “เอ้า! จะมาพึ่งฉันอย่างไร? ฉันบิณฑบาตมาฉันนี่ เธอจะพึ่งอย่างไร?”

เขาก็หัวเราะแหะ ๆ แล้วบอกว่า "ได้ทราบว่ามีเครื่องกระป๋องเหลือเฟืออยู่ที่นี่ พวกกระผมอยากจะขอบ้าง"

เลยก็บอกพระว่า "เอ้า! จัดให้เด็กไป" แบ่งให้เด็กเหล่านี้ไปใช้ ก็แบ่งไปเรื่อย ๆ แหละ ญาติโยมเอาเครื่องกระป๋องมาทำบุญไว้น่ะ เป็นประโยชน์ ส่งไปทั่วไป

ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางแห่งก็เขียนจดหมายมายืดยาว บอกว่ามีความลำบากอย่างนั้นอย่างนี้ ขอของ ก็จัดส่งไปให้ทาง รสพ. ส่งไปช่วยเหลือเขา ทำอยู่เรื่อย ๆ แต่ไม่ได้ออกข่าวทางโทรทัศน์เท่านั้นเอง เพราะว่าไม่จำเป็นอะไร ก็ทำไปตามหน้าที่

ทีนี้ต่อไปถ้าเราเลี้ยงเด็กที่ 'ศูนย์ปฏิบัติธรรม' ของมูลนิธิ ก็ต้องเอาของเหล่านี้แหละไปเลี้ยง ข้าวสารบ้าง อะไรบ้าง เสื้อผ้าก็ต้องให้เด็กใช้ ต้องไปขออีกแหละ กลายเป็นคนขี้ขอไปแล้วเวลานี้ ก็ต้องไปที่โรงงานทอผ้า ไปหาหัวหน้าใหญ่ คุณประมาณ อดิเรกสาร บอกว่าเด็กเขาไม่มีผ้านุ่ง ขอให้ช่วยบริจาคผ้า เขาให้มาก็ต้องขอให้โรงเรียนช่างเย็บ โรงเรียนการช่างช่วยตัดเสื้อตัดผ้าให้เด็กใช้ ไปขอรองเท้าเขา เอามาให้เด็กใช้ แต่เวลาลงทำสวนนี่ไม่ต้องใช้รองเท้า ให้ใช้เท้าธรรมดา แต่ว่าไปไหนมาไหนก็ต้องมีรองเท้าใช้บ้าง แต่งเครื่องแบบของศูนย์ฯ เป็นเครื่องหมาย เด็กก็จะได้ทำงาน

ทีนี้ญาติโยมคงจะนึกว่า เด็กเหล่านี้เอามาจากไหน ?.. ก็เอามาจากเด็กทั่วไปในตำบลต่าง ๆ ที่เราต้องการ เด็กเหล่า-

นั้นเรียนจบชั้น ป. ๖ แล้วไม่ได้ไปเรียนต่อ เมื่อไม่ได้ไปเรียนต่อ ก็อยู่กับวัวกับควายในทุ่งในนา ความคิดมันไม่งอกงาม ไม่เจริญทางปัญญา เพราะเห็นจำเจอยู่กับเรื่องวัว เรื่องควายตลอดเวลา ความคิดไม่เกิด ความริเริ่มก็ไม่เกิด จะทำอะไร จะพัฒนาอะไร เขามีความคิดไม่ได้ เราก็เอาเด็กเหล่านั้นมาให้มาพักกับเรา พัก ๒ ปี ๒ ปีนี่เรียกว่าเรียนด้วย

เรียนวิชาอะไรบ้าง?.. วิชาที่เราจะอบรมให้แก่เด็กเหล่านั้นก็มีหลายเรื่องด้วยกัน เป็นวิชาที่จะทำให้มีความรู้สำหรับติดตัวต่อไปในกาลข้างหน้า เพื่อเอาไปปฏิบัติงานในชีวิตต่อไป

วิชาที่จะให้เรียนนั้น หลักสูตรสำหรับเยาวชนนี่มีเรื่อง **วิชาหน้าที่ศีลธรรม** เรื่องนี้สำคัญมาก พระไปอยู่ด้วยเพราะในบริเวณเนื้อที่ ๒๐๐ กว่าไร่นี่ ๖ ไร่ทำเป็น'ธรรมสถาน' มีกุฏิเล็ก ๆ สำหรับพระไปอยู่ปฏิบัติงานกับเด็ก แล้วก็มีศาลาสักหลังหนึ่งง่าย ๆ ไม่ให้หรูหราฟู่ฟ่าอะไร เป็นที่ประชุมญาติโยมชาวบ้านจะมาพักผ่อน มาฝึกสมาธิภาวนา หรือว่าเด็กที่มาอยู่นั้น ตื่นแต่เช้าต้องมาที่วัด ต้องวิ่งมาที่วัด มาสวดมนต์ไหว้พระ ฟังธรรมเทศนาอบรมจิตใจ..ปลุกใจในด้านธรรมะ ให้เขาซาบซึ้งอย่างแท้จริง เพื่อให้ได้มีธรรมะประจำ-จิตใจ นั่นเป็นส่วนหนึ่ง

ในส่วนที่เป็นธรรมสถานนี้จะร่มรื่น จะปลูกต้นไม้ให้มีป่าร่มรื่น แล้วก็มีกุฏิอยู่กันห่าง ๆ จะได้ช่วยกันรักษาต้นไม้เหล่านั้นไว้ ไม้ประเภท..ไม้ประดู่บ้าง ต้นไผ่บ้าง ไผ่นี่หน่อ

มันก็กินได้ เมื่อมีมาก ๆ ขึ้น คนนี่ชอบหน่อไผ่ ชาวบ้านแถวบริเวณหน้าวัด..หน้าวัดปลูกต้นไผ่ไว้มาก ที่ข้างกำแพงโยมเห็นไหม ?..เรียบร้อย พอหน่อขึ้นละก็เรียบร้อยทุกที มาเอาไปกินหมด เพราะว่าหน่อไม้นี่มันหวานดี หน่อไม้เลี้ยงนี่มันหวาน เราอยากให้มันเติบโตมาก ๆ แต่ว่าเขาก็ไม่ยอมหรอก เผลอก็มาเอาไปกินเสีย

แม้กระทั่งตรงนี้..แถวบริเวณเทศน์.. ข้างถนนที่จะเดินมาโรงเรียน มาห้องประชุมนี้ ใกล้ ๆ ลานหินโค้งมีกอไผ่อยู่ก็อุตส่าห์มาเอาเหมือนกัน อาตมาไปดู "เอ! ใครมาหักหน่อไผ่เอาไป" นึกว่าพวกเด็ก ๆ ที่เข้ามาเอาข้าวขนมในวัด ที่เข้ามาเที่ยวมันซุกซนอยู่ เลยเรียกมาแล้วถามว่า "นี่ผลงานของพวกเธอใช่ไหม ? พวกเธอหักหน่อไผ่ไปบ้างไหม ?"

"ไม่มี ๆ หลวงพ่อ พวกผมไม่ได้เอา มาเอาแต่ขนมหน่อไผ่ไม่ได้เอา" "เอ ! ใครเอา"

บอกว่า "มีชาวบ้านแอบเข้ามาเอา"

ทีนี้อาตมา มานั่งอยู่ที่กุฏิหลังที่อยู่ติดกับถนน ถ้าไม่ไปไหนก็เปิดประตูมอง ๆ ดู จ้องดูกอไผ่ไว้ ใครเข้ามาเดินแอบ ๆ อยู่ก็ร้อง "เฮ้ย !" แล้วก็ให้ออกไป นี่มันเป็นอย่างนี้ พวกที่ไม่ปลูกน่ะมันเยอะ คิดแต่ว่าจะเอาเท่านั้นเอง เป็นอย่างนั้นแหละ

ท่านทองใบไปอยู่ที่หัวหิน ก็ไปปลูกต้นไผ่ไว้อีกเหมือนกัน คนมาถึงก็ไปตัดเลย ตัดเอาไป ท่านทองใบบอกว่า

"โยม ขอบิณฑบาตหน่อยเถอะ" "เอาสักลำ ๒ ลำเท่านั้นแหละ" มันดุเราเสียด้วย ดุเราเหมือนกับว่าปู่มันมาปลูกเอาไว้อย่างนั้นแหละ เออ! มันเหลือเกินละชาวบ้าน

ชาวบ้านเรานี่ก็เหลือเกินเหมือนกัน ไม่เคารพกรรมสิทธิ์ของใคร คือคนไทยเรานี้มีเสรีมากไป จนไม่รู้ว่าสิทธิของใคร ไม่เคารพสิทธิทั้งนั้น ของวัดวาอาราม จะเอาก็เอา พอพระเข้าไปพูดก็ดุพระเอาเสียอีก บอกว่าเอาสักลำ ๒ ลำนี่ พูดจาหยาบ ๆ เสียด้วย พระต้องถอยหลังเข้ากุฏิไปเท่านั้นเอง ขืนพูดมากมันก็ไม่ได้ คนแถวนั้นก็เกะกะระรานอยู่เหมือนกัน ก็เลยให้เขาเอาไป มันเป็นอย่างนั้น ทีนี้เราต้องปลูกสิ่งเหล่านี้ไว้ให้ร่มรื่น ได้ใช้เป็นผลประโยชน์บ้าง

แล้วก็มีการ **อบรมศีลธรรม** เด็กที่มาอยู่นี่ถ้าเป็นวันพระให้หยุดงานหมด หยุดงานหมด นุ่งขาวห่มขาว มีชุดขาวให้นุ่ง แล้วก็ต้องสมาทานศีลอุโบสถ หัดเด็กให้สมาทานศีลอุโบสถไปตั้งแต่ตัวน้อย ๆ ถือศีลอุโบสถฟังธรรม แล้วก็นั่งสมาธิภาวนา สนทนาธรรม แลกเปลี่ยนความคิด ความเห็นอะไรกัน เราสร้างคนอย่างนั้น

เรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมนี้ต้องสอนกันในรูปอย่างนั้น สอนให้ปฏิบัติกันจริง ๆ สร้างให้เขาเป็นคนที่มีคุณค่าทางจิตใจอย่างแท้จริงขึ้นมา เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ

สอนให้รู้จักหน้าที่ ว่าเราเกิดมาเป็นมนุษย์นี่ มีหน้าที่อะไร ควรจะอยู่อย่างไร ควรจะทำตนอย่างไร ย้ำแล้วย้ำอีก

อบแล้วอบอีกให้มันหอมขึ้นให้ได้ เรียกว่าอบให้หอม รมให้มีสีสวยสดงดงามตามหลักการอันนี้

นอกจากนั้นก็มี **วิชาการเกษตรพื้นฐาน** การเกษตรโดยธรรมชาติ ให้เขารู้จักเพาะปลูกแบบพื้นฐาน แบบธรรมชาติ ใช้ปุ๋ยธรรมชาติ ส่วนใดที่ทิ้งไปแล้วก็ไม่ให้สูญเปล่า จะต้องหาวิธีเอาสิ่งนั้นมาใช้ เด็กที่มันทิ้งทุกเช้านี่ก็ต้องเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป มีกรรมวิธีที่จะทำให้มันเป็นประโยชน์ อันนี้ต้องอาศัยครูบาอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตร ซึ่งเขาพร้อมที่จะไปช่วยเหลือโดยไม่คิดเงินทองอะไร ทำให้ด้วยความสมัครใจ

วิชาคหกรรมชนบท เรื่องการบ้านเรือน คหกรรมคือเรื่องบ้านเรื่องเรือนในชนบท

วิชาอุตสาหกรรมการเกษตร ว่าจะทำอุตสาหกรรมประเภทใดบ้าง

วิชาศิลปหัตถกรรม การจักสาน เครื่องมือเครื่องไม้ เช่น ตะแกรง ตะกร้า เครื่องมือที่เราจะใช้ในการทำไร่ไถนา ในการบ้านการเรือน ต้องทำเป็น ไม่ต้องไปซื้อใคร ให้รู้จักช่วยตัวเอง รู้จักพึ่งตัวเอง ชาวไร่ ชาวนาสมัยก่อนนี้ อาตมาอยู่บ้านเห็นพ่อบ้านสานกระด้งได้ สานตะกร้าได้ กระเฌอได้ ก็เอาไม้ไผ่ที่ปลูกไว้รอบบ้านนั่นแหละ ตัดมาแล้วเอามาสาน ไม่ได้ขายหรอก แต่สานสำหรับใช้ กระด้ง ตะกร้า กระเฌอ กระบุง สำหรับใส่อะไร เขาสานเขาทำได้ เราก็ต้องสอนเด็กให้ทำวิชาอย่างนั้น

วิชาสังคมศึกษา อันนี้สอนให้รู้ว่าเราอยู่ในสังคมนี่ควรจะอยู่กันอย่างไร? ควรใช้ธรรมะอะไร? ควรจะเป็นคนมีเหตุผล รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้เวลา รู้บุคคล รู้ประชุมชน ที่เราเข้าไปเกี่ยวข้อง เด็กก็จะได้เข้าสังคมได้ ไม่ใช่พวกหนีสังคม ไม่คิดช่วยเหลือสังคม ไม่ใช่อย่างนั้น ต้องอบรมไม่ให้เป็นอย่างนั้น

วิชาดนตรีกีฬา มันต้องมีสนุกบ้าง ร่าเริงบ้าง แต่จะเล่นเฉพาะดนตรีไทย เช่นอังกะลุง พิณพาทย์ ให้เด็กหัดตีหน่อง ๆ แหน่ง ๆ ไป ไม่ต้องใหญ่โตมโหฬาร มีระนาดสักราง ๒ ราง แล้วก็มีอังกะลุง ทำงานเหนื่อย ๆ เอ้า! มาเล่นดนตรีกันหน่อย ร้องเพลง เพลงที่ร้องก็เป็นเพลงปลุกใจ เช่นเพลงงานคือชีวิต...**ชีวิตคืองานบันดาลสุข ทำงานให้สนุก เป็นสุขขณะทำงาน**..เพลงอย่างนี้ให้เด็กเขาร้องกัน เวลาเดินแถวไปทำงานก็ร้องเพลงไปด้วย ให้เขารู้สึกว่างานเป็นเรื่องของชีวิต เราต้องมีดนตรีสร้างสรรค์

วิชาสุขภาพอนามัยชนบท ชาวบ้านควรมีสุขภาพอนามัยดี รู้จักจัด รู้จักทำ เรื่องเกี่ยวกับชีวิต ให้รู้จักดื่มน้ำที่สะอาด กินอาหารที่เป็นประโยชน์ ควรจะรับประทานอาหารอะไร บ้านช่องควรจะทำอย่างไร อะไรต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชาอย่างนี้

วิชาสหกรณ์การตลาด เมืองไทยเรานี้มีกระทรวงเกษตรสหกรณ์ แต่สหกรณ์ไปไม่รอด ตั้งมานานแล้ว

ครบรอบปีมากี่ปีแล้วก็ไม่รู้ ตั้งแต่โน้น สมัย นมส. กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ท่านไปอินเดียแล้วมาปาฐกถา อาตมาเคยอ่านเรื่องการสหกรณ์ในประเทศอินเดีย แล้วท่านก็ปลุกปล้ำอยู่จนกระทั่งชรา แล้วก็สิ้นพระชนม์ไป การสหกรณ์ก็ยังไม่ค่อยจะดีเท่าไรเวลานี้ คนยังไม่ค่อยรู้ถึงคุณค่าของสหกรณ์

ความจริงเรื่องสหกรณ์นี่เป็นเรื่องที่จะช่วยคนได้มาก ทำให้คนรู้จักช่วยตัวเอง พึ่งตัวเอง นักเขียนคนหนึ่ง คือคุณสด กูรมะโรหิต สู้ที่สุดกับเรื่องสหกรณ์ แม้เรื่องอ่านเล่นก็มีเรื่องสหกรณ์ เขียนหนังสือเรื่องสหกรณ์ ปลุกปล้ำเรื่องสหกรณ์จนตาย..จนตาย แต่สหกรณ์ก็ยังไม่ฟื้นตัว เพราะฉะนั้นเราจะต้องอบรมเด็กให้เข้าใจในวิชานี้ แล้วให้เด็กรู้จักร่วมแรงร่วมใจกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันประสานประโยชน์แก่กันและกัน ให้เขารู้จักวิธีสหกรณ์

แม้มาอยู่ในศูนย์ปฏิบัตินี้ เราก็จะต้องมีสหกรณ์ขึ้นให้เด็กได้รู้จักปฏิบัติเรื่องเกี่ยวกับสหกรณ์ เช่นมีร้านค้าของที่จำเป็นแก่ชีวิตเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วก็ปลูกพืชปลูกผักได้ ให้เอาไปขาย ขายแล้วเอาเงินมารวมกันเข้าเป็นก้อนหนึ่งสำหรับบำรุงกิจการ อย่างนี้ ต่อไปเขาก็จะได้รู้ว่า **วิธีการรวมตัวนี่เกิดพลังงาน เกิดความสามัคคี เกิดการต่อรองกันในเรื่องอะไรต่าง ๆ ได้**

เวลานี้ชาวนาชาวไร่เราเสียเปรียบพ่อค้ามาก เพราะไม่รู้จักรวมตัวกัน ขายข้าวเมื่อยังมีราคาตก พอข้าวเริ่มออกก็

ขายแล้ว ความจริงเขาไปซื้อก่อนแล้ว ซื้อตั้งแต่พอข้าวเริ่มออกรวง ข้าวตั้งท้อง คนก็ไปซื้อแล้ว ซื้อราคาที่มันถูก พอข้าวขึ้นราคา ตัวชาวนาเองไม่ได้ขายหรอก คนกลางเขาขายหมด เขาขายได้กำไร รัฐบาลช่วยชาวนาก็ไม่ค่อยจะถึงชาวนา เพราะมีคนไปตัดตอนเอาเสียก่อนแล้ว อันนี้เป็นปัญหา เพราะชาวนาเราไม่รู้จักรวมตัวกันเข้าเป็นสหกรณ์ การสหกรณ์มันช่วยคนได้

สหกรณ์เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ก่อนประเทศใด แต่มันเกิดโดยธรรมชาติ ไม่ใช่ใครไปจัดไปตั้งให้ เกิดจากว่ามีโรงงานอุตสาหกรรม แล้วคนที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต้องไปซื้อของที่อื่นเอามาใช้ในครอบครัว มีคน ๒–๓ คน คิดกันว่า เอ๊! เราน่าจะเปิดร้านขึ้น แล้วก็มีของจำเป็นเช่นว่าแป้งทำขนมปัง น้ำตาล ของใช้ที่จำเป็น เอามาขาย ทำในแบบที่เรียกว่า สหกรณ์ เขาก็เปิดร้านขึ้น เป็นร้านแรก แล้วคน ๓ คนช่วยกันทำบัญชี ช่วยกันขายของ ช่วยกันไปซื้อของช่วยกันทำทุกอย่าง ทำกัน ๓ คน เป็นสหกรณ์กันขึ้น แล้วต่อมาค่อยขยายตัว จนเป็นกิจการของโลก ทุกประเทศเอาอย่างไปใช้

บ้านหลังแรกที่เปิดเป็นร้านสหกรณ์ ห้องแรก เขายังรักษาไว้เป็นอนุสรณ์ว่า นี่แหละ! ห้องนี้แหละ เป็นจุดเกิดการสหกรณ์ขึ้นในโลก ก็เกิดจากกรรมกรที่ทำงานร่วมกันเข้าหุ้นเข้าส่วนกัน ขยายออกไป

บ้านเรานี้ยังทำไม่ได้ เพราะว่ามีคนคอยทำลายสหกรณ์อยู่เหมือนกัน เพราะถ้าว่าสหกรณ์เจริญขึ้น มันลำบากแก่คนบางพวก เพราะฉะนั้นคอยทำลาย คอยตัดกำลัง ไม่ให้เจริญเติบโตขึ้นมาได้ มีอยู่บ้าง แต่ก็ไม่แพร่หลาย ถ้าแพร่หลายแล้วก็สามารถจะใช้กำลังนี้ต่อต้านอะไรได้

เช่นต่อต้านคอมมิวนิสต์ ถ้าว่ามีสหกรณ์แพร่หลายแล้ว ไม่ต้องพูด เรื่องคอมมิวนิสต์ไม่ต้องพูดกันต่อไป มันมาไม่ได้ เพราะคนรวมตัวกันอยู่ ต่อสู้อะไรต่าง ๆ ทุกวิถีทาง

เราจึงต้องฝึกเด็กให้รู้จักวิชาสหกรณ์ การตลาด ให้เด็กไปขาย ปลูกแล้วไปขาย คนไทยขี้อายไม่ชอบไปขายของ เด็กหนุ่ม ๆ ถ้าว่าพ่อแม่จะให้ไปขายแล้ว ละอาย..*ละอายที่จะไปขายของ ไม่ละอายที่จะยากจน* มันละอายที่จะไปขายของ เราต้องให้เด็กผลัดกันไปขาย ไปตลาดนั้น ไปตลาดนี้ เอาของไปขาย เวลาไปขายก็มีป้ายประกาศว่า..

"สินค้าของมูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรม แผ่นดิน-ทอง ขายในราคาถูก อย่างกันเอง และก็เป็นสินค้าที่ปลอดภัย เพราะไม่ได้ใช้ยาปราบศัตรูพืช ไม่มีสารพิษเจือปน"

คนก็จะได้ซื้อ ซื้อแล้วก็จะได้บำรุงเด็กไปด้วย ต้องเอาไปขาย..ขายที่กรุงเทพฯ บ้าง ขายที่อยุธยาบ้าง ที่ไหนขายได้ก็เอาไป ต้องหารถปิ๊คอั๊พบรรทุกไป เอาไปขายกัน นี่เรื่องมันต้องช่วยกันอย่างนั้น

วิชาวิทยาการพื้นบ้าน วิทยาการประยุกต์ นี่เป็นวิชาการแผนใหม่ อยู่ในโครงการ

วิชาการพูด วิชามนุษยสัมพันธ์ ต้องพูดเป็น เป็นนักปฏิบัติงานในศูนย์นี้ต้องพูดเป็น ต้องหัดพูด หัดพูดในเรื่องจะไปติดต่อกับคน ในเรื่องจะขายผักขายพืช ในเรื่องที่จะทำอะไร ต้องหัดพูด ต้องพูดเป็น ทุกคนต้องหัดพูด เวลาว่างก็ต้องเอามาหัดพูดกัน พูดเรื่องนั้น พูดเรื่องนี้ หัดให้เป็นนักพูดเผื่อว่าต่อไปข้างหน้ามันจะเล่นการเมือง เขาให้พูด ๓๐ นาที มันก็พูดเต็ม ๓๐ นาทีได้ ไม่ใช่พูด ๑๓ – ๑๔ นาทีแล้วบอกว่าไม่ได้เตรียมตัวมาจะพูด เลยไม่รู้จะพูดอะไร คือไม่ได้หัดพูดไว้ ทีนี้เด็กพวกเรามันต้องหัดพูดด้วย ต้องสอนให้พูดเป็น

ให้อ่านหนังสือ ให้มีมนุษยสัมพันธ์ คือว่ารู้จักว่าเราจะเข้ากับคนได้อย่างไร อันนี้มีในหลักธรรมทั้งนั้น พระพุทธ-เจ้าท่านสอนไว้เรียบร้อย เราเอาธรรมะให้เขา ให้เขารู้แล้วเอาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

วิชาการจัดไร่นา นี่เรียกว่า การเกษตร

วิชาการบริหารธุรกิจ การบัญชีเบื้องต้น ทำบัญชีเป็นคนไทยนี่..ขออภัยนะโยม..ทำบัญชีไม่เป็น ไม่รู้รับเท่าไหร่จ่ายเท่าไหร่ ไม่รู้ว่าได้กำไรเท่าไหร่ ขาดทุนเท่าไหร่ ทำอะไรแล้วก็ไม่ละเอียด เช่นว่าทำงานอะไร ได้เงินมาก้อนหนึ่งคิดว่ากำไรทั้งนั้น ไม่ได้คิดว่าค่าลงทุนเท่าไหร่ ค่าแรงงานคนเท่าไหร่ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าอาหาร ค่าแรงงานเท่าไหร่ไม่ค่อยคิดให้ละเอียด เลยไม่รู้ว่า ทุนเท่าไหร่ กำไรเท่าไหร่

ขาดทุนอย่างไร ไม่รู้เรื่อง เลยมันก็ลำบาก นี่เราจะต้องสอนให้เขารู้จัก ทำบัญน้ำบัญชีในเรื่องอะไร

เด็กทุกคนต้องทำบัญชีเป็น แม้รายจ่ายส่วนตัวก็ให้ทำบัญชี โยมมีลูกมีหลาน หัดให้เด็กทำบัญชีเสียบ้าง ให้สมุดสักเล่ม เขียน..บัญชีง่ายๆ..

วันที่ ๑ รับจากคุณแม่ไปโรงเรียนเท่าไหร่ เหลือบ้างไหม ถ้าเหลือก็เก็บไว้ เขียนไว้ในบัญชีว่าเหลือเท่านั้น เด็กจะได้รู้ว่า อ้อ! เดือนหนึ่งนี่ขอเงินจากคุณแม่ไปเท่าไหร่? ใช้อะไรบ้าง? อะไรจำเป็นอะไรไม่จำเป็น

ครบเดือนหนึ่งต้องงบกันทีหนึ่ง เอาบัญชีมาตรวจว่าเรียบร้อยไหม แล้วก็จ่ายอะไรบ้าง อะไรไม่จำเป็นจ่ายก็มีกินโดยไม่จำเป็น ซื้อของที่ไม่จำเป็น คุณพ่อคุณแม่ก็จะได้ตรวจสอบ บัญน้ำบัญชีของเด็ก เด็กก็จะรู้จักประหยัดขึ้นเพราะรู้ว่า อ้อ! จ่ายเท่านั้นเท่านี้ นี่เด็กไม่เคยรู้ว่า จ่ายเท่าไหร่

แม้ในบ้านของเราก็ไม่ได้ทำบัญชีเปิดเผยให้ลูกรู้ ค่าไฟเดือนนี้เท่าไหร่ ค่าน้ำเท่าไหร่ ค่าอาหารเท่าไหร่ อะไรเท่าไหร่ ไม่มีการติดประกาศในบ้าน

ความจริงในบ้านควรจะมีที่ติดประกาศของบ้านสักแผ่นหนึ่ง ปิดไว้ พอสิ้นเดือน ค่าไฟเท่านั้น ค่าน้ำเท่านั้นค่านั้นเท่านั้น เงินเดือนคุณพ่อคุณแม่เท่านั้น หักแล้วเหลือเท่านั้น หรือหักแล้วติดลบ เดือนนี้ติดลบ ลูกทุกคนจะต้อง

ช่วยกันประหยัดแล้ว เพราะว่าติดลบ นี่คือสอนเศรษฐกิจง่าย ๆ แก่เด็กในครอบครัว

แต่ว่าพ่อแม่ไม่ค่อยได้สอนเรื่องอย่างนี้ มีให้เรื่อยไป รับเรื่อยไป เด็กก็ไม่ได้ลงบัญชี รับจากคุณพ่อคุณแม่ต้องลงรายรับ เอาไปจ่ายอะไร? กินข้าวกลางวัน ซื้อสมุด ซื้อดินสอ ค่ารถ.. เป็นรายจ่าย ให้มีทั้งรับทั้งจ่าย เขียนไว้เป็นประจำ เด็กก็จะได้รู้ว่า อ้อ! เดือนหนึ่งใช้เงินเท่าไหร่ ปีหนึ่งใช้เงินเท่าไหร่ อะไรควรใช้ไม่ควรใช้ จำเป็นหรือไม่จำเป็น นี่ต้องฝึกนิสัยเขา ทีนี้เราจะสอนเรื่องอย่างนี้กับเขาด้วย เพื่อให้รู้จักอะไรต่าง ๆ

วิชาช่าง เรามีโรงฝึกงาน ให้รู้จักซ่อมเครื่องยนต์ที่จะใช้ในการทำนา เครื่องยนต์เล็ก ๆ น้อย ๆ เครื่องไถ เครื่องคราดอะไรต่ออะไร เรื่องไฟฟ้า เพราะเดี๋ยวนี้ไฟฟ้าใช้กันทั่วบ้านทั่วเมือง เราต้องให้เด็กรู้ว่าไฟฟ้ามันคืออะไร เป็นพิษเป็นภัยอย่างไร ควรจะใช้ในรูปใด อะไรบ้าง? ให้รู้ เครื่องเสียต้องแก้ได้ เครื่องยนต์ถูกน้ำเสียต้องแก้ได้ เครื่องไถเล็ก ๆ น้อย ๆ ต้องแก้ได้ ไม่ต้องไปให้ช่างอื่นช่วยแก้ สอนวิชาช่าง.. ช่างยนต์..ช่างไม้ ให้เด็กได้รู้ได้เข้าใจ

วิชาที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย เรื่องการบ้านการเมืองก็ต้องให้เขารู้ เพราะเขาอยู่ในบ้านเมือง ต้องรู้หน้าที่อันตนจะต้องปฏิบัติต่อสังคมประชาธิปไตยอย่างไร เป็นขั้นพื้นฐานและอันหนึ่งเขาเรียกว่า ธรรมาธิปไตย คืออะไร?

อธิปไตยมันมี ๓ อย่าง เขาเรียกว่า อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย ธัมมาธิปไตย ส่วนมากนั้นมันเป็นอัตตาธิปไตยก่อน

อัตตาธิปไตย ก็ถือตัวเป็นใหญ่ อะไร ๆ ก็ฉันก่อน ๆ นี่อัตตาธิปไตย

โลกาธิปไตย เกรงโลกเขาจะว่าอย่างนั้น..จะว่าอย่างนี้ ทำอะไรก็ต้องเอาหน้าไว้หน่อย อย่าให้โลกเขาติเตียน ถ้าไม่ทำอย่างนั้นเดี๋ยวเขาจะว่าได้ ว่าอย่างนั้นอย่างนี้ นี่ปรารภชาวโลก

ธัมมาธิปไตย นั้น ไม่มีตัว ไม่มีโลก แต่เอาความถูกต้องเป็นประมาณ ทำอะไรก็เพื่อความถูกต้อง เรียกว่า เป็นธัมมาธิปไตย

นี่...เราสอนเขา แล้วเรื่องสุดท้ายเรียกว่า **เรื่องศาสนา เรื่องศีลธรรม** อันนี้ต้องให้เข้าใจซาบซึ้ง รู้จักพระพุทธเจ้าถูกต้อง รู้จักธรรมะถูกต้อง รู้จักการปฏิบัติตน ว่าอะไรเป็นอะไร นี่ต้องอบรม หลายอย่าง วิชานี้รวมแล้วมากมายฝึกอบรมกัน

เด็กที่อยู่ที่นั่นต้องตื่นแต่ตี ๕ ตื่นแล้วต้องไปที่ห้องประชุม ไหว้พระ สวดมนต์ ฟังคำอบรมของพระ สมควรแก่เวลาออกไปบริหารร่างกาย ให้มันได้สัดได้ส่วน เรียกว่า บริหารกาย แล้วก็รับประทานอาหารเช้า แล้วก็ไปทำงาน ตอนเที่ยงก็รับประทานอาหารกลางวัน อะไรอย่างนี้ เรื่องมันหลายเรื่องที่จะต้องจัดต้องทำ เป็นโครงการมากมาย

จุดมุ่งหมายในการอบรมเด็กเพื่อให้เด็กมีคุณภาพอย่างไร? เรามุ่งหมายอบรมเขาเพื่อให้เป็นอย่างนี้..

ประการแรก ให้เขาเป็นคนขยันขันแข็ง ช่วยตัวเอง เรื่องความขยันขันแข็งนี้ ต้องอบรมกันเป็นพิเศษ เพราะอะไร? *คือพี่น้องชาวไทยเราทั่วๆไปนั้น ยังขยันน้อยไป ยังรักงานน้อยไป ยังรักหน้าที่น้อยไป ทั่วๆไปเป็นอย่างนั้น* เพราะเราไม่ได้ให้การอบรมในเรื่องนี้ ไม่ได้พูดว่า งานคือหน้าที่ งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน อะไรเราไม่ค่อยได้พูดกันให้เขาเข้าใจ ไม่ได้สอนในโรงเรียน ไม่ได้สอนกันในมหาวิทยาลัย แล้วก็ไม่มีการปฏิบัติ

ทีนี้เราฝึกเราสอนก็เพื่อให้เป็นคนขยันขันแข็ง ช่วยตัวเองได้ กล้าตายถ้าถูกธรรมะ ตั้งมั่นอยู่ในสัจจะ คือว่ารักธรรมะยิ่งกว่าอะไรทั้งหมด ไม่ยอมกระทำความผิดความเสียหาย แม้ว่าจะได้อะไรขึ้นมาเป็นด้านวัตถุ ให้เขามีความรู้สึกอย่างนั้น มีความซื่อตรงต่อพระพุทธ ต่อพระธรรม ต่อพระสงฆ์ ต่อชาติ ต่อบ้านเมือง ต่อหน้าที่การงานที่ตนปฏิบัติอยู่ นี่เป็นเรื่องแรก

ประการที่ ๒ เราต้องฝึกหัดเขาให้เป็นคนสุภาพอ่อนโยน เคารพเชื่อฟังผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้อาวุโส ให้อยู่กันตามลำดับอาวุโส อันนี้มันระบบเดิมของคนไทยเรา ระบบเก่าแก่ เมื่อสมัยเด็กๆ คุณยายบอกบ่อยๆ พบคนแก่ให้ไหว้..พบคนแก่ให้ไหว้ ก็ไหว้ทุกที พบคนแก่ๆแล้วต้องไปไหว้ คนแก่ก็ให้พร "เออ! เป็นสุขๆเถอะหลานเอ๊ย" บางทีก็ลูบหัวให้ด้วย นี่..คนแก่ๆพบแล้วก็ต้องไหว้ เป็นเรื่องให้เคารพอาวุโส ให้เคารพ

ตามลำดับชั้น เขาฝึกเขาทำกันมาอย่างนั้น เดี๋ยวนี้อาจจะย่อหย่อนไป ไม่ค่อยเคารพ

หรือพบพระนี่ก็ต้องให้ไหว้ พระอะไรก็ตาม รู้จักไม่รู้จักก็ตาม พบพระต้องไหว้ ยกมือไหว้ นั่งลงไหว้ พวกเกาะสมุยนี่เก่ง เกาะสมุยเรื่องนี้เก่ง เดินทางไปพบพระต้องนั่งลงยกมือไหว้ทุกคน ไหว้แล้วก็เอามือลูบหัว เอาพระคุณใส่เกล้าเกษา ถ้าสมมติ ว่าขี่รถจักรยาน เห็นพระเดินสวนทางมาลงจากรถทันที ลงจากรถยืนเฉย ๆ ไม่ได้ไหว้เพราะมือมันต้องกุมรถไว้ เข้าในวัดไม่ขี่รถจักรยานเข้าไป เอาจอดไว้นอกวัดแล้วไปทำธุระ คุยกับพระอะไรต่ออะไร ออกมา รถก็ไม่หายไปไหน ที่เกาะสมุยมันหายไม่ได้ มันไม่รู้จะไปไหน มันเป็นเกาะ

ภูเก็ตสมัยก่อนก็รถไม่หาย เดี๋ยวนี้หายได้ เพราะมีสะพานสารสินข้ามไปแล้ว ขับมาเมืองพังงา ไปกระบี่ ไปไหนก็ได้ ขับมาเมืองนครฯ ก็ยังได้เลย ลักแล้วไปไกล ของหายบ่อยมีสะพานมันก็ดี แต่มันไม่ดีบางเรื่องเหมือนกัน ขโมยมันไปได้ เดี๋ยวนี้ขโมยกรุงเทพฯ ไปลักถึงภูเก็ตได้ ลักแล้วก็ขับรถหนีกันเลย รถปิคอัพบ้าง รถเก๋งบ้าง ลักกันได้สะดวกขึ้น

เดี๋ยวนี้เกาะสมุยมันสะดวกขึ้นในการไปมา แต่ก็ยังดีอยู่ ยังไม่เสียหาย คนยังเคารพอะไรต่ออะไรเรียบร้อย พบพระนั่งลงยกมือไหว้ แสดงความเคารพ ยังเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามกันอยู่ ยังสุภาพอยู่ แต่ต่อไปอาจจะเสีย เพราะอารยธรรมแผนใหม่กำลังบุกเกาะสมุย คนกำลังตื่นเต้นในเรื่องลาภผล เรื่อง-

เงินเรื่องทอง *พอผลประโยชน์เกิดแล้ว คนจะแก่งแย่งแข่งดีกัน* แล้วจะเกิดปัญหา

เราจึงต้องฝึกคนในเรื่องนี้ ฝึกให้มีความกตัญญูรู้คุณคน ไม่ใช่เฉพาะแต่คนเท่านั้น แม้สิ่งไม่มีชีวิต หรือแม้แต่ศัตรูก็ต้องถือว่าเป็นบุญคุณเหมือนกัน พ่อแม่เป็นผู้มีบุญคุณ ครูบาอาจารย์มีบุญคุณ เป็นสถาบันที่ควรเคารพบูชา

ทีนี้สิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่นว่าแผ่นดิน มีประโยชน์แก่เราอย่างไร ? ต้นไม้มีประโยชน์แก่เราอย่างไร ? ลำคลองหนองบึงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในบ้านในเมืองนี้ ให้ประโยชน์แก่เราอย่างไร ? ต้องสอนให้เด็กรู้ เดี๋ยวนี้เด็กมันไม่ค่อยรู้ จึงทำลายสิ่งเหล่านั้น

ชั้นที่สุด ศาลาพักร้อน ชาวบ้านยังทำลาย แอบลักเอากระดานไปเสียบ้าง เอาอ้ายโน่นอ้ายนี่ไปเสียบ้าง คือมันเห็นแก่ตัว ไม่รู้จักบุญคุณของสิ่งเหล่านั้น ไม่รู้จักบุญคุณของบ่อน้ำ ของสระน้ำ ของคลองส่งน้ำ ช่วยกันทำลายสิ่งเหล่านั้น เสาไฟฟ้าเสาโทรเลขซึ่งเป็นสิ่งให้ประโยชน์ แต่คนก็ไม่รู้ อันนี้ต้องสอน ต้องอบรมให้เข้าใจ ให้เห็นประโยชน์ของสิ่งเหล่านี้ ให้มีความกตัญญูต่อสิ่งที่แม้ไม่มีชีวิต ทีนี้อุปสรรคที่เกิดขึ้น เราต้องถือว่าเป็นสิ่งให้กำลังใจ เช่นความทุกข์ยากเป็นสิ่งให้กำลังใจ ความลำบากมันให้กำลังใจแก่ชีวิตของเรา

เมื่อวานไปเผาศพที่วัดพระศรีฯ แล้วนั่งคุยกับท่านผู้หนึ่ง ท่านเล่าชีวิตของท่านว่า เมื่อเป็นเด็กนี่ลำบากมากต้องขี่รถจักรยานไปโรงเรียน สมัยนั้นขี่รถจักรยานสบาย รถมันน้อย

ต้องตื่นแต่ตีสี่ หุงข้าวใส่บาตรเพราะพี่สาวเป็นภรรยาเจ้าคุณทหารใหญ่ แล้วก็ใส่บาตรวันละ ๕๐ องค์ทุกวัน ต้องไปตลาดไปซื้ออาหาร มาเตรียมใส่บาตร แล้วก็ต้องช่วยจัดช่วยทำช่วยห่อ ช่วยอะไรต่ออะไร แล้วตื่นขึ้นต้องใส่บาตรทุกวันต้องใส่บาตรวันละ ๕๐ องค์ทุกวัน ๆ มีปัญหาเยอะแยะ

แต่สิ่งเหล่านี้มันมีประโยชน์แก่ชีวิตมาก นี่แหละเขาเรียกว่า ความลำบากมันเป็นบุญคุณกับเรา อุปสรรคข้อขัดข้องก็เป็นบุญคุณกับเรา ใครมาดูหมิ่นเราว่า "อ้ายคนอย่างมึงแล้วไม่มีทางก้าวหน้าหรอก" นั่นแหละเขาทำประโยชน์แก่เราแล้วถ้าเรารู้จักใช้นะ ถ้าไม่รู้จักใช้ก็โกรธ คิดจะไปทุบหัวเขา แต่ถ้ารู้จักใช้.."มันดูหมิ่นกู กูต้องก้าวหน้าให้ได้ กูสร้างตัวให้ได้"

เมื่อสร้างตัวได้แล้วก็ต้องนึกว่า อ้อ ! คำพูดของคนคนนั้น เป็นกำลังใจให้แก่เรา เราควรจะไปขอบคุณเขาเวลามั่งมีศรีสุข มีฐานะดีแล้ว ว่าง ๆ ก็จัดดอกไม้ธูปเทียนใส่-พานไปหา ถามว่า "อะไร ?" "มาขอบพระคุณ ที่ใต้เท้าว่าผมว่า 'อ้ายคนอย่างมึงไม่มีทางเจริญหรอก' แล้วผมก็เจ็บใจทำตัวให้เจริญ เพราะใต้เท้าพูด ผมจึงได้เจริญ จึงมาขอบพระคุณเสียหน่อย" อย่างนี้ นี่แหละเขาเรียกว่า มีความกตัญญูต่อบุคคลที่แม้ดูหมิ่นตน ไม่โกรธไม่เคือง ต้องหัดให้มีความสำนึกอย่างนั้นไว้ในจิตใจ

ประการที่สี่ ให้มีศีลสัตย์ เปิดเผย บริสุทธิ์ใจ จริงใจจริงจัง ให้มีศีล มีสัตย์ มีระเบียบ มีสัจจะ มีความซื่อสัตย์

เปิดเผย ไม่ปิดบัง เป็นคนกล้าสารภาพความผิด เมื่อทำอะไรผิดก็ต้องกล้าสารภาพความผิด ไม่ปิดบังไว้ เดี๋ยวนี้คนทำผิดไม่กล้าเปิดเผย ไม่กล้าแสดงตัว ปิดบังไว้

ในวินัยของพระพุทธเจ้า สอนพระให้ "ปลงอาบัติ" **การปลงอาบัติคือการยอมรับผิด** แต่เราปลงโดยพูดเป็นบาลีมันไม่ซึ้ง มันต้องปลงแบบไทยๆก่อน แล้วจึงพูดบาลีกันทีหลัง พูดว่า "วันนี้ผมปิ้มดตายไปตัวหนึ่ง เป็นอาบัติปาจิตตีย์ขอแสดงอาบัติ" "วันนี้เผลอพูดโกหกเขาไปหน่อย ต้องอาบัติมุสาวาท" พูดอย่างนั้นบ่อยๆ เรียกว่าสารภาพความผิด

แม่บ้านกับพ่อบ้านสารภาพกันเสียบ้าง พ่อบ้านไปทำผิดอะไรมา ก็มาหาแม่บ้าน "แหม! วันนี้พี่ทำผิดไปหน่อยต้องปลงอาบัติกันเสียหน่อย" แม่บ้านมีอะไรก็ปลงอาบัติกันเสียหน่อย นี่เขาเรียกว่าเปิดเผยแก่กันและกัน สิ่งทั้งหลายมันก็เรียบร้อย ไม่ค่อยจะมีปัญหา หัดให้เป็นคนจริงจัง จริงใจทำอะไรทำจริง เรื่องดี เรื่องถูกแล้วไม่กลัว ทำอย่างเต็มที่ เราต้องฝึกให้มีจุดหมายอย่างนั้น

ประการที่ ๕ ว่า ให้รู้จักประหยัด อดออม ให้มีสันโดษพอใจในสิ่งที่ตนมีตนได้ อันนี้ก็สำคัญ เรื่องประหยัดนี่สำคัญสังคมเราไม่ค่อยจะประหยัด โดยเฉพาะคนในเมืองใหญ่ประหยัดไม่ค่อยเป็น เป็นหนี้เป็นสินพะรุงตุงนังไปหมด ทำการค้าการขาย ได้เงินเยอะๆ แต่พอถึงบทล้ม ล้มเลย ไม่มีอะไรเหลือ เอ๊ะ! แย่ นี่เขาเรียกว่า ไม่รู้จักแบ่ง ไม่รู้ว่าเงินที่ได้มานี้

เก็บไว้สักเท่าไหร่ ใช้จ่ายสักเท่าไหร่ ลงทุนอะไรบ้าง เอาไปทำอะไรบ้าง ไม่ประหยัด แล้วก็ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีตนได้ อยากได้สิ่งที่มันไม่ควรจะได้ ทำให้เกิดปัญหา

ดูรายชื่อเจ้าหนี้แม่ชะม้อยอาตมาสลดใจ เพราะไม่ใช่คนธรรมดา ชั้นนายพลนะ...นายพลโท นายพลเอก ทหารอากาศก็เยอะ ตำรวจก็หลาย ทหารเรือก็มาพลอยกับเขาด้วย อยู่ในทะเลโน่น ไกลดอนเมือง ยังอุตส่าห์มาพลอยเป็นเจ้าหนี้แม่ชะม้อย แล้วก็ไม่ใช่น้อยนะ คนหนึ่ง ๕ ล้าน ๓ ล้าน ๘ ล้าน ๑๐ ล้าน เขาลงบัญชีว่าพวก ๓ ล้าน พวก ๕ ล้าน พวก ๑๐ ล้าน พวกเกินกว่านั้น ๔๐ ล้านก็มี ๓๐ ล้านก็มี พุทโธ่! มีเงินมากมายถึงขนาดนั้นแล้ว ไม่ต้องไปเล่นแชร์ก็ได้แล้ว ฝากธนาคารนอนตีพุงอยู่บ้าน ก็ได้ดอกพอกินแล้ว แต่ว่าดอกมันน้อยไปนี่มันมากกว่า เลยซื้อมันหลายคันหน่อย เรียกว่าเอาเป็นคัน ๆ

ถามคนบางคน "โยม เล่นแชร์แม่ชะม้อยหรือเปล่า?" "ซื้อน๊อต ๒ ตัว" เอาไปซ่อมรถได้น๊อตไป ๒ ตัว เรียกว่าเสียน้อยหน่อย เพียงน๊อต ๒ ตัว กลัวจะไม่ได้มีชื่อในบัญชีเลยลงไปหน่อย มันเป็นอย่างนี้ ดูแล้วมันสลดใจ เรียกว่าไม่รู้จักสันโดษ ไม่พอใจในสิ่งที่เรามีอยู่แล้ว ไปลงทุนอะไรนักหนาอย่างนั้น แล้วมันก็ไม่มีหวังจะได้กำไร คงได้บ้างตอนแรก ๆ แต่ผลที่สุดมันงูกินหางนี่ กินเข้าไป ๆ พอถึงหัวมันก็ล้มงูมันก็ตายเท่านั้นเอง มันจะไปได้อย่างไร

แต่ว่าไม่มีความคิด เพราะความโลภบังตา โมหะบีด บีญญา ไม่รู้ไม่เข้าใจ นอนเบ็นทุกข์ ต้องไปแช่งอยู่หน้าวัดพระแก้ว ไปรุมกันแช่งแต่ว่าคนชั้นนายพลคงไม่ไปแช่งขายหน้า คนชั้นที่น้อย ๆ ไปนั่งแช่งกันอยู่ที่วัดพระแก้ว ถ้าพระแก้วพูดได้ท่านคงว่า "เออ! เวลาเล่นไม่มาปรึกษาข้า เวลาฉิบหายแล้วจะมาหาข้าให้ช่วย จะช่วยได้อย่างไร เว้ย" พระแก้วคงจะว่าอย่างนั้น นี่น่าสงสาร

แล้วต้องฝึกให้อดกลั้น อดทน ข่มใจด้วยจิตใจแจ่มใส รู้จักคอยได้รอได้ ไม่ใจร้อนไม่ใจเร็ว ต้องฝึก แดดร้อนต้องทำงาน ต้องอดทน เราต้องอดทน คนไทยต้องมีน้ำอดน้ำทน อ่อนแอไม่ได้ ท้อแท้ไม่ได้ ต้องสู้ ฝนตกก็ต้องสู้ ไม่ถอย ลำบากก็ต้องทำ ต้องมีน้ำอดน้ำทน ฝึกให้มันแข็งแกร่ง ให้เบ็นเด็กแข็งแกร่ง โตขึ้นก็จะได้เบ็นคนแข็งแกร่ง ไม่อ่อนแอไม่ท้อแท้

ประการต่อไป ฝึกให้เบ็นคนยอมได้ ให้อภัยได้ เพื่อให้อะไร ๆ มันลงกันได้ด้วยสันติ ด้วยความเสียสละ มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นก็ยอมกันได้ ให้อภัยกันได้ ไม่เจ็บใจผูกโกรธอาฆาตพยาบาท จนถึงกับว่าต้องซื้อบีนไปเล่นงานกัน อย่างนี้มันเสียหาย เราต้องฝึกให้เบ็นคนอย่างนั้น ให้ตกลงกันด้วยสันติ ไม่ต้องใช้กำลังกันในการต่อสู้ ไม่ตามใจกิเลส แต่เลือกข้างถูกธรรม หัดให้รู้จักบังคับตัวเอง อดทน มีความเสียสละ เอาชนะกิเลสให้ได้

มีแบบฉบับในการกินอยู่หลับนอน เกิดแก่เจ็บตาย แบบชาวพุทธ เป็นอยู่แบบชาวพุทธ แบบที่ว่าง่ายๆ **กินอยู่อย่างต่ำ แต่กระทำอย่างสูง** เราให้หลักอุดมการณ์นี้แก่เด็กไว้ นี่เรียกว่าเป็นหลักการที่จะอบรมเด็กเหล่านั้น ให้มีความรู้ ให้มีความสามารถ ได้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้

งานนี้เป็นงานใหญ่ที่จะเป็นประโยชน์แก่ชาติแก่บ้านเมือง แต่ว่าลำพังคณะกรรมการ ก็ทำงานไม่สำเร็จ ถ้าขาดความร่วมแรงร่วมใจจากพี่น้องชาวบ้านทั่วๆ ไป

อาตมาเป็นประธานกรรมการ ก็รับผิดชอบในเรื่องนี้อยู่ เวลานี้โยมถวายปัจจัยอาตมาส่วนตัว..ส่วนตัวไม่มีเข้าบัญชีนั้นหมด เข้าบัญชีมูลนิธิ ไปสวดมนต์..เข้าบัญชีนั้น เทศน์บนเมรุ เทศน์งานศพ เทศน์ที่ไหน เขาถวายปัจจัยก็บอกว่า "นี่ไม่ใช่อาตมาเอาไปใช้เองนะ เอาไปบำรุงมูลนิธิ เข้าบัญชีมูลนิธิ" ตลอดเวลา คือเมื่อตั้งใจจะทำอะไรแล้ว ก็เสียสละเพื่อเรื่องนั้น ให้มันสำเร็จให้มันเกิดประโยชน์

แต่ว่าลำพังอาตมาเทศน์ สวดบังสุกุล มันไม่พอ มัน**น้อย ได้ไม่เท่าใด ก็ต้องอาศัยโยมญาติทั่วๆ ไป วันที่ ๑ นี่แหละคงจะได้บ้างพอสมควร ก็ไม่หวังว่าจะได้มากเกินไป เพราะเศรษฐกิจมันตกต่ำอยู่ แต่ว่าคงจะได้บ้างพอสมควร แล้วก็จะได้เป็นกำลังให้ท่านผู้ใหญ่ได้รับรู้ในเรื่องอย่างนี้ จะได้ดึงท่านไว้ ให้ได้ช่วยเหลือกัน ในกาลต่อไปข้างหน้า**

นี่ยังนึกอยู่ว่าอาตมาเห็นจะต้องออกเดินเทศน์ทั่วประเทศเสียที เรียกว่าบินไปเชียงใหม่..ไปเชียงราย ตั้งต้นตั้งแต่เชียงราย เขาเดินกันก็มี วิ่งกันก็มี เราจะไปเดินก็ไม่ไหว วิ่งก็ไม่ไหว มันแก่แล้ว ทีนี้ไปเทศน์ เรียกว่าเทศน์มาตั้งแต่แม่สายไปเลย แม่จันทร์ ไปเชียงแสน แล้วก็เข้ามาในเมืองมาพะเยา มาลำปาง วกขึ้นไปเชียงใหม่ วนอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ แล้วก็ลงมาจังหวัดแพร่ น่าน อุตรดิตถ์ พิษณุโลก ไปสุโขทัยกำแพงเพชร ตาก ร่ายเรื่อยมาถึงกรุงเทพฯ แล้วลงใต้ นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี โน่นไปจนถึงโกลก เรียกว่าเทศน์เรี่ยไรปัจจัย ให้คนมาทำบุญ

ขอให้วิทยุช่วยประกาศ เวลานี้ท่านพระราชนันทมุนีกำลังเทศน์อยู่ที่เชียงราย แล้วต่อไปจะไปอำเภอนั้นอำเภอนี้ ต้องไปเชิญท่านอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ให้เป็นผู้อุปถัมภ์ แล้วก็ให้รัฐมนตรีมหาดไทยด้วย เป็นผู้อุปถัมภ์รายการ แจ้งเรื่องไปทุกจังหวัด จะไปเทศน์เพื่อหาปัจจัยเข้ามูลนิธิ ท่ามันจะได้หลายนะโยมนะ พอได้ปัจจัยเมืองไหนเข้าธนาคารเมืองนั้น ส่งดร๊าฟมา ต้องใช้เวลาหน่อย เที่ยวไปอย่างนั้น ไปหลาย ๆ องค์ เทศน์องค์เดียวคงไม่ไหว ต้องให้ลูกน้องเทศน์บ้าง แล้วเทศน์ตอนปลาย สรุปเรื่องให้คนได้ยินได้ฟัง ท่ามันจะพอไปได้นะ เพราะคนเขารู้จักท่านปัญญาอยู่มากเหมือนกัน ประกาศวิทยุเลย ต้องดำเนินงานแบบนั้น ดูก่อน ๆ จะทำอย่างนั้น เห็นจะทำได้ ให้คนในประเทศไทย ๕๐ ล้าน เพียงแต่ขอคนละบาทเท่านั้น เงินมันก็เยอะ พอจะส่งเสริมกิจการมูลนิธิได้

ที่กรุงเทพฯ ต้องนัดเทศน์เป็นแห่งๆ เอาที่สนามหลวงเลยทีเดียว มันใหญ่ดี..สนามหลวง ประกาศโฆษณาให้ครึกโครม ร่วมมือกับผู้ว่าฯ จำลอง ใช้สนามหลวงเลย เอาสัก ๓ วัน ๓ คืนที่สนามหลวง เทศน์ ๓ วันเลย ตอนเย็นๆ ฤดูเขาเล่นว่าวกัน คนมากดี นัดมาประชุมกันทอดผ้าป่า หรือจะทอดผ้าป่าที่สนามหลวงก็ได้

คิดๆ ไว้ในใจก่อน ดูก่อน เหตุการณ์มันเป็นอย่างไรมันเข้าตาจนก็ต้องเอาเหมือนกัน เราหาเพื่อคนอื่น ไม่ใช่หาเพื่อตัวเอง ทำอะไรก็เพื่อผู้อื่น ไม่ใช่เพื่อตัวเรา...ตัวอาตมาแล้ว

อาตมาไม่มีอะไร กินก็น้อยแล้วเวลานี้ อะไรๆ มันก็น้อย สบายแล้ว แต่ว่า **ยังคิดถึงอนาคตของเด็ก..ของชาติ..ของประเทศ ว่าเราเกิดมาแล้วต้องทำประโยชน์แก่ชาติ แก่บ้านเมือง แก่พระศาสนา เท่าที่กำลังสติปัญญาความรู้ความสามารถจะทำได้ ก็ต้องทำเต็มความสามารถ**

จึงขอฝากเรื่องนี้ไว้กับญาติโยมทุกถ้วนหน้า เรียกว่าเป็นสมาชิกกันทุกคน ช่วยเหลือกัน บอกบ่าวร้องแก่เพื่อนฝูงมิตรสหายที่มีเงินเหลือกินเหลือใช้ เอามาใช้ในเรื่องที่เป็นประโยชน์เสียบ้าง คนเมืองไทยที่มีเงินเยอะๆ แล้วก็ใช้ไปในเรื่องไม่จำเป็นก็มาก ให้หันมาใช้ในเรื่องที่เป็นประโยชน์เสียบ้าง ช่วยเพื่อนให้ได้บุญได้กุศล ก็จะเป็นการดี

พูดมาพอสมควรแก่เวลาแล้ว ขอจบเรื่องนี้ไว้เพียงนี้

รายชื่อเทป ปาฐกถาธรรม

โดย พระราชนันทมุนี วัดชลประทานรังสฤษฏ์

ลำดับ	วัน	เดือน	ปี	ชื่อเรื่อง
๑.	๖	พ.ย.	๒๐	พระที่แท้จริง
๒.	๑๓	พ.ย.	๒๐	ความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง
๓.	๕	มี.ค.	๒๑	พึ่งตนเอง
๔.	๒๐	ม.ค.	๒๒	การประพฤติธรรม
๕.	๒๘	ม.ค.	๒๒	พระข้างใน
๖.	๔	ก.พ.	๒๒	วิปัสสนาที่แท้
๗.	๒๕	มี.ค.	๒๒	ที่พึ่งทางใจ
๘.	๒	ก.ย.	๒๒	พิจารณา แก่ เจ็บ ตาย
๙.	๙	ธ.ค.	๒๒	ฐานของใจ
๑๐.	๒๐	ม.ค.	๒๓	ความคิดสร้างชีวิตของเรา
๑๑.	๔	มี.ค.	๒๓	คำสั่งของพ่อ
๑๒.	๑๖	มี.ค.	๒๓	ทำดีให้พร้อม
๑๓.	๒๓	มี.ค.	๒๓	เท่านี้ก็ดีแล้ว
๑๔.	๖	เม.ย.	๒๓	ธรรมคือดวงประทีป
๑๕.	๒๐	เม.ย.	๒๓	อะไรกันนี่
๑๖.	๒๗	เม.ย.	๒๓	กำไรด้านใน
๑๗.	๑๑	พ.ค.	๒๓	ชีวิตไม่มีบทบอก
๑๘.	๑๘	พ.ค.	๒๓	รักแท้หาได้ยาก
๑๙.	๑	มิ.ย.	๒๓	สวรรค์ในอก นรกในใจ
๒๐.	๑๐	มิ.ย.	๒๓	ความกตัญญูกตเวที
๒๑.	๑๕	มิ.ย.	๒๓	พึ่งงานดีกว่าพึ่งคน
๒๒.	๑๙	มิ.ย.	๒๓	ทำไมจึงต้องฝึกสมาธิ
๒๓.	๒๒	มิ.ย.	๒๓	ใจเย็น ๆ
๒๔.	๒๙	มิ.ย.	๒๓	ธรรมโอสถ
๒๕.	๑๓	ก.ค.	๒๓	ชี้ทางชีวิต
๒๖.	๒๗	ก.ค.	๒๓	สัมมาทิฏฐิ
๒๗.	๖	ส.ค.	๒๓	พระคุณแม่
๒๘.	๑๐	ส.ค.	๒๓	แม่
๒๙.	๑๗	ส.ค.	๒๓	ควบคุมตัวเอง
๓๐.	๒๕	ม.ค.	๒๔	ผ่านมา ผ่านไป
๓๑.	๑	ก.พ.	๒๔	วิธีแก้ปัญหาชีวิต
๓๒.	๒๒	ก.พ.	๒๔	ขันติธรรมนำตัวรอด
๓๓.	๘	มี.ค.	๒๔	ฐานของชีวิต
๓๔.	๑๕	มี.ค.	๒๔	ทางแก้ทุกข์
๓๕.	๒๒	มี.ค.	๒๔	ความรู้คู่กับปฏิบัติ
๓๖.	๑๗	พ.ค.	๒๔	กิเลสเผาใจ-ไฟเผาเชื้อ
๓๗.	๒๔	พ.ค.	๒๔	พุทธประวัติ
๓๘.	๓๑	พ.ค.	๒๔	สังสารวัฏฏ์ของชีวิต
๓๙.	๗	มิ.ย.	๒๔	คุณธรรมของพระโสดาบัน
๔๐.	๑๔	มิ.ย.	๒๔	จุดมุ่งหมายของการปฏิบัติธรรม
๔๑.	๒๘	มิ.ย.	๒๔	พุทธจริยา
๔๒.	๕	ก.ค.	๒๔	สร้างกุศลด้วยจูงคนเข้าหาธรรม
๔๓.	๑๒	ก.ค.	๒๔	บวช ทรงเจ้า ทรงพระ
๔๔.	๒๒	ก.ค.	๒๔	การเข้าถึงพระรัตนตรัย
๔๕.	๒๖	ก.ค.	๒๔	เข้าวัดขับวุ่น
๔๖.	๒	ส.ค.	๒๔	ความโลภนำสร้างกรรมชั่ว
๔๗.	๙	ส.ค.	๒๔	วันแม่
๔๘.	๑๖	ส.ค.	๒๔	มองให้เห็นความเป็นจริง
๔๙.	๒๓	ส.ค.	๒๔	ธรรมะของผู้ครองเรือน
๕๐.	๓๐	ส.ค.	๒๔	เคล็ดลับในการปฏิบัติธรรม
๕๑.	๖	ก.ย.	๒๔	อบายมุข (สุรา)
๕๒.	๑๓	ก.ย.	๒๔	อบายมุข (การพนัน)
๕๓.	๒๐	ก.ย.	๒๔	อบายมุข (การเที่ยวกลางคืน)
๕๔.	๒๗	ก.ย.	๒๔	อบายมุข (คบคนชั่วเป็นมิตร)
๕๕.	๔	ต.ค.	๒๔	เจ้าชายแห่งหัสดีปุระ
๕๖.	๑๑	ต.ค.	๒๔	สงบได้สบายดี
๕๗.	๒๕	ต.ค.	๒๔	พระเวสสันตร
๕๘.	๘	พ.ย.	๒๔	อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม
๕๙.	๑๕	พ.ย.	๒๔	ปลอดภัยเพราะใจมีธรรม
๖๐.	๒๙	พ.ย.	๒๔	ปัญญามีมาเพราะใจสงบ
๖๑.	๓	ม.ค.	๒๕	อยู่ด้วยธรรมนำให้รอด
๖๒.	๑๐	ม.ค.	๒๕	ทุกสิ่งเกิดจากตน
๖๓.	๑๗	ม.ค.	๒๕	อย่าโง่กันนักเลย
๖๔.	๒๔	ม.ค.	๒๕	พึ่งพระปลอดภัย
๖๕.	๒๑	ก.พ.	๒๕	วุ่นวายเพราะไร้ศีลธรรม
๖๖.	๒๘	ก.พ.	๒๕	อย่าโง่งมงายจนไร้ธรรมะ
๖๗.	๗	มี.ค.	๒๕	ความอดทนส่งผลให้สำเร็จ
๖๘.	๑๔	มี.ค.	๒๕	ปฏิบัติเพื่อขัดเกลา
๖๙.	๒๑	มี.ค.	๒๕	การทำศพแบบประหยัด
๗๐.	๒๘	มี.ค.	๒๕	เตรียมตัวไว้ให้พร้อม
๗๑.	๕	เม.ย.	๒๕	ฉลองกรุงต้องมุ่งธรรม
๗๒.	๑๑	เม.ย.	๒๕	ทำอะไรให้ถูกใจพระ
๗๓.	๑๘	เม.ย.	๒๕	วิมุติคือจุดหมาย
๗๔.	๒๕	เม.ย.	๒๕	ดีหรือชั่วอยู่ที่ตัวกระทำ
๗๕.	๒๓	พ.ค.	๒๕	ใจสงบพบความสุข
๗๖.	๓๐	พ.ค.	๒๕	พุทธทาสคือใคร
๗๗.	๑๓	มิ.ย.	๒๕	อย่าลืมตัว
๗๘.	๒๐	มิ.ย.	๒๕	เสรีต้องมีธรรม
๗๙.	๒๗	มิ.ย.	๒๕	อุดมการณ์ของท่านปัญญา
๘๐.	๔	[illegible]	๒๕	ปฏิบัติบูชาเป็นทางมาแห่งความสุข
๘๑.	๑๐	ก.ค.	๒๕	ธรรมะกับนักการเมือง
๘๒.	๑๑	ก.ค.	๒๕	สอนลูกให้ถูกทาง
๘๓.	๑๘	ก.ค.	๒๕	แก้ไขที่ใจตน
๘๔.	๒๕	ก.ค.	๒๕	จุดยืนของชีวิต
๘๕.	๑	ส.ค.	๒๕	สุขสบายเพราะใช้ธรรม
๘๖.	๒	ส.ค.	๒๕	ตัวอย่างในทางที่ดี
๘๗.	๒	ส.ค.	๒๕	เทศน์วัดพระแก้ว
๘๘.	๘	ส.ค.	๒๕	วันแม่
๘๙.	๑๕	ส.ค.	๒๕	แหล่งเกิดแห่งความชั่ว
๙๐.	๒๒	ส.ค.	๒๕	ฐานรองของชีวิต
๙๑.	๒๙	ส.ค.	๒๕	ไตรลักษณ์หลักพิจารณา
๙๒.	๕	ก.ย.	๒๕	แก้ปัญหาด้วยธรรมจึงสำเร็จ
๙๓.	๑๒	ก.ย.	๒๕	ธรรมะรักษาใจในวัยชรา
๙๔.	๑๙	ก.ย.	๒๕	อบรมลูกเพื่อปลูกอนาคต
๙๕.	๒๖	ก.ย.	๒๕	ปัญหาชีวิตต้องพิชิตด้วยธรรม
๙๖.	๓	ต.ค.	๒๕	ออกให้ถูกทาง
๙๗.	๑๐	ต.ค.	๒๕	ยิ่งให้ ยิ่งได้
๙๘.	๑๗	ต.ค.	๒๕	ทางเกิดแห่งเพลิงทุกข์
๙๙.	๒๔	ต.ค.	๒๕	ครูต้องอยู่ด้วยคุณธรรม
๑๐๐.	๓๑	ต.ค.	๒๕	คุณธรรมแห่งความเป็นมนุษย์
๑๐๑.	๗	พ.ย.	๒๕	นิราศลอนดอน
๑๐๒.	๑๔	พ.ย.	๒๕	ผู้ที่บิดเบือนพุทธศาสน์
๑๐๓.	๒๑	พ.ย.	๒๕	การระวังที่ กาย วาจา จิต
๑๐๔.	๒๘	พ.ย.	๒๕	ตัวของเราจริงหรือ
๑๐๕.	๕	ธ.ค.	๒๕	ในหลวงของปวงชน
๑๐๖.	๑๒	ธ.ค.	๒๕	ส.ค.ส. ๒๕๒๖
๑๐๗.	๒๖	ธ.ค.	๒๕	สร้างพระไว้ที่ใจในปีใหม่นี้
๑๐๘.	๖	ก.พ.	๒๖	คิดไว้ล่วงหน้า พิจารณาบ่อย ๆ
๑๐๙.	๒๐	ก.พ.	๒๖	แก้ความงมงายให้หายโง่
๑๑๐.	๒๖	ก.พ.	๒๖	วันมาฆบูชา
๑๑๑.	๒๗	ก.พ.	๒๖	ธรรมดาเป็นเช่นนั้นเอง
๑๑๒.	๖	มี.ค.	๒๖	สู้ต่อไปด้วยใจสงบเย็น
๑๑๓.	๑๓	มี.ค.	๒๖	ผู้มีธรรมและผู้ไร้ธรรม
๑๑๔.	๒๐	มี.ค.	๒๖	ดับไฟภายในด้วยสติปัญญา
๑๑๕.	๒๗	มี.ค.	๒๖	มรดกธรรม
๑๑๖.	๓	เม.ย.	๒๖	เตรียมใจ-เตรียมกาย
๑๑๗.	๑๐	เม.ย.	๒๖	ทำอย่างใด-ได้อย่างนั้น
๑๑๘.	๑๗	เม.ย.	๒๖	ทุกข์มี เพราะยินดียินร้าย
๑๑๙.	๒๔	เม.ย.	๒๖	สุข ทุกข์ อยู่ที่ใจ
๑๒๐.	๒๖	พ.ค.	๒๖	วันวิสาขบูชา
๑๒๑.	๕	มิ.ย.	๒๖	ชีวิตกับสภาพแวดล้อม
๑๒๒.	๑๒	มิ.ย.	๒๖	ธรรมะเป็นกรอบชีวิต
๑๒๓.	๑๙	มิ.ย.	๒๖	วางแผนชีวิตพิชิตความทุกข์
๑๒๔.	๒๖	มิ.ย.	๒๖	การทำบุญที่ถูกต้อง
๑๒๕.	๓	ก.ค.	๒๖	ธรรมะในชีวิตประจำวัน
๑๒๖.	๑๐	ก.ค.	๒๖	คบคนชั่วพาตัวให้ชั่วตาม
๑๒๗.	๑๗	ก.ค.	๒๖	ธรรมะทำให้เป็นคนสมบูรณ์
๑๒๘.	๒๔	ก.ค.	๒๖	วันอาสาฬหบูชา
๑๒๙.	๓๑	ก.ค.	๒๖	ทำบุญให้เกิดประโยชน์
๑๓๐.	๗	ส.ค.	๒๖	ทำตัวให้เหมือนบัวพ้นน้ำ
๑๓๑.	๑๔	ส.ค.	๒๖	ฆ่าความชั่วด้วยตัวปัญญา
๑๓๒.	๒๑	ส.ค.	๒๖	ธรรมชาติของชีวิต
๑๓๓.	๒๘	ส.ค.	๒๖	แว่นธรรมส่องมองตัวเอง
๑๓๔.	๔	ก.ย.	๒๖	ธรรมคุ้มครองโลก
๑๓๕.	๑๑	ก.ย.	๒๖	ปลดปล่อยตัวเอง
๑๓๖.	๑๘	ก.ย.	๒๖	สร้างชีวิตต้องคิดก้าวหน้า
๑๓๗.	๒๕	ก.ย.	๒๖	สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดถือ
๑๓๘.	๒	ต.ค.	๒๖	คานธี บุคคลตัวอย่าง
๑๓๙.	๙	ต.ค.	๒๖	ธรรมะ ยาอายุวัฒนะ
๑๔๐.	๑๖	ต.ค.	๒๖	อุดมการณ์ของพระพุทธเจ้า
๑๔๑.	๒๓	ต.ค.	๒๖	พระราชาผู้เป็นที่รัก
๑๔๒.	๓๐	ต.ค.	๒๖	อยู่อย่าง ผู้รู้ - ผู้ตื่น
๑๔๓.	๖	พ.ย.	๒๖	ตัวอย่างของการเสียสละ
๑๔๔.	๑๓	พ.ย.	๒๖	เรื่องเบ็ดเตล็ด
๑๔๕.	๒๐	พ.ย.	๒๖	ลอยกระทง - ลอยบาป

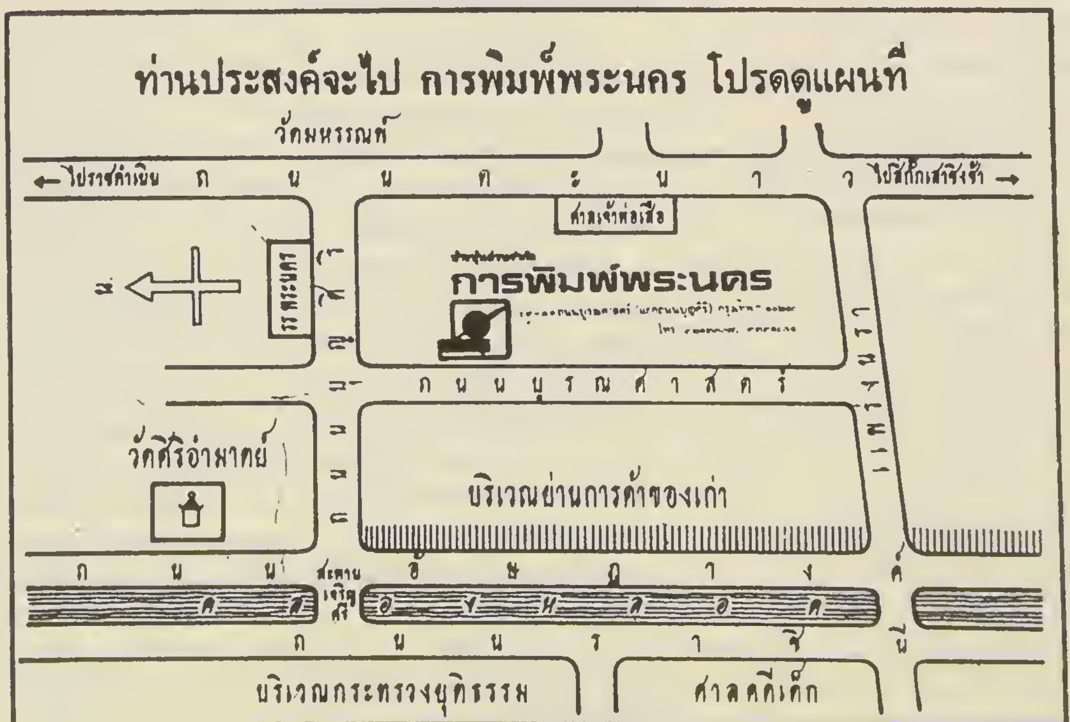
ลำดับ	วัน เดือน ปี	ชื่อเรื่อง
๑๔๖.	๔ ธ.ค. ๒๖	น้ำพระทัยของในหลวงต่อปวงชน และ ยิ่งเป็นผู้นำยิ่งจะต้องเสียสละและอดทน ของพุทธทาสภิกขุ (ณ กรมประชาสัมพันธ์)
๑๔๗.	๑๑ ธ.ค. ๒๖	ส.ค.ส. ๒๕๒๗
๑๔๘.	๑๘ ธ.ค. ๒๖	พุทธศาสนาในอังกฤษ
๑๔๙.	๑ ม.ค. ๒๗	ทำชีวิตให้เป็นสุขตามหลักธรรม
๑๕๐.	๘ ม.ค. ๒๗	แสงธรรมส่องทาง
๑๕๑.	๑๕ ม.ค. ๒๗	สอนให้ถูกลูกจึงดี
๑๕๒.	๒๒ ม.ค. ๒๗	การเปลี่ยนแปลงของธรรม-ชาติ
๑๕๓.	๒๙ ม.ค. ๒๗	มีธรรมะแล้วสิ่งดีงามจะตามมา
๑๕๔.	๕ ก.พ. ๒๗	ธรรมะในต่างแดน
๑๕๕.	๑๒ ก.พ. ๒๗	ใครเป็นผู้ทำลายศาสนา
๑๕๖.	๑๙ ก.พ. ๒๗	การพักผ่อนที่ถูกต้อง
๑๕๗.	๒๖ ก.พ. ๒๗	จงอยู่อย่างไท มีใจสูง
๑๕๘.	๔ มี.ค. ๒๗	ธรรมเป็นหลักใจ ปลอดภัยทั้งปวง
๑๕๙.	๔ มี.ค. ๒๗	ความเป็นธรรม – ความไม่เป็นธรรมในสังคม
๑๖๐.	๑๘ มี.ค. ๒๗	ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ
๑๖๑.	๒๕ มี.ค. ๒๗	ทางสร้างสวรรค์
๑๖๒.	๑ เม.ย. ๒๗	ธรรมะกับการพัฒนา
๑๖๓.	๘ เม.ย. ๒๗	ปฏิบัติแล้ว รู้ เห็นผลด้วยตนเอง
๑๖๔.	๑๕ เม.ย. ๒๗	ความเป็นอะไร อยู่ในใจของเรา
๑๖๕.	๒๒ เม.ย. ๒๗	เจริญภาวนาเพื่ออะไร
๑๖๖.	๒๙ เม.ย. ๒๗	อยู่ด้วยปัญญา ปัญหาไม่มี
๑๖๗.	๖ พ.ค. ๒๗	สวดภาณยักษ์ ชักให้งมงาย
๑๖๘.	๑๐ มิ.ย. ๒๗	ได้อะไรเมื่อไปอังกฤษ
๑๖๙.	๑๗ มิ.ย. ๒๗	ธรรมะเป็นเครื่องมือแก้ปัญหา
๑๗๐.	๒๔ มิ.ย. ๒๗	จุดหมายของพระพุทธศาสนา
๑๗๑.	๑ ก.ค. ๒๗	ธรรมะปาฐกถาของท่านชาคโร
๑๗๒.	๘ ก.ค. ๒๗	งดความชั่วเพิ่มความดี นี่คือการบวช
๑๗๓.	๑๒ ก.ค. ๒๗	วันอาสาฬหบูชา
๑๗๔.	๑๕ ก.ค. ๒๗	การปฏิบัติเพื่อความก้าวหน้าของชีวิต
๑๗๕.	๒๙ ก.ค. ๒๗	แม่ที่แท้จริง
๑๗๖.	๕ ส.ค. ๒๗	อย่าสำคัญตนว่าเป็นคนฉลาด
๑๗๗.	๑๒ ส.ค. ๒๗	ทุกคนอยู่ได้ด้วยการให้
๑๗๘.	๑๙ ส.ค. ๒๗	หลักใจคือไตรรัตน์
๑๗๙.	๒๖ ส.ค. ๒๗	ปกิณกะธรรมกถา
๑๘๐.	๒ ก.ย. ๒๗	จบการศึกษาจะก้าวหน้าได้อย่างไร และ ปลุกระดมจิตใจให้มีคุณธรรม
๑๘๑.	๑๖ ก.ย. ๒๗	ทางเดินชีวิตที่ถูกต้อง
๑๘๒.	๒๓ ก.ย. ๒๗	วันกตัญญูกตเวที
๑๘๓.	๓๐ ก.ย. ๒๗	จงใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์
๑๘๔.	๗ ต.ค. ๒๗	กฐิน
๑๘๕.	๑๔ ต.ค. ๒๗	การบำรุงพระพุทธศาสนา
๑๘๖.	๒๑ ต.ค. ๒๗	เที่ยววัดบ้านนานาชาติ
๑๘๗.	๒๘ ต.ค. ๒๗	ทำตนให้เป็นคนพอดี
๑๘๘.	๒๕ พ.ย. ๒๗	นิราศออสเตรเลีย
๑๘๙.	๒ ธ.ค. ๒๗	สดุดีมหาราชา
๑๙๐.	๙ ธ.ค. ๒๗	ส.ค.ส. ๒๕๒๘
๑๙๑.	๑๖ ธ.ค. ๒๗	การได้ที่ได้โดยยาก
๑๙๒.	๒๓ ธ.ค. ๒๗	จุดหมายที่เราต้องการ
๑๙๓.	๓๐ ธ.ค. ๒๗	ผลงานวัดชลประทานฯ ในรอบปี
๑๙๔.	๖ ม.ค. ๒๘	อบรมลูกปลูกนิสัย
๑๙๕.	๑๓ ม.ค. ๒๘	วิญญาณของความเป็นครู
๑๙๖.	๒๐ ม.ค. ๒๘	ศีลสร้างสันติสุข
๑๙๗.	๒๗ ม.ค. ๒๘	เลิกสิ่งเสพย์ติดชีวิตผ่องใส
๑๙๘.	๓ ก.พ. ๒๘	เข้าถึงธรรมด้วยอุโบสถศีล
๑๙๙.	๑๐ ก.พ. ๒๘	เข้าถึงธรรมด้วยสมาธิภาวนา
๒๐๐.	๒๔ ก.พ. ๒๘	เข้าถึงธรรมด้วยปัญญา
๒๐๑.	๓ มี.ค. ๒๘	หลักการแก้ไขปัญหา
๒๐๒.	๕ มี.ค. ๒๘	วันมาฆบูชา
๒๐๓.	๑๐ มี.ค. ๒๘	ที่พึ่งและชีวิตใหม่
๒๐๔.	๑๗ มี.ค. ๒๘	การเจริญวิปัสสนาภาวนา
๒๐๕.	๓๑ มี.ค. ๒๘	รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี
๒๐๖.	๗ เม.ย. ๒๘	เป็นทุกข์ได้ทั้งยินร้ายยินดี
๒๐๗.	๑๔ เม.ย. ๒๘	ศิลปะของการดำรงชีวิต
๒๐๘.	๒๑ เม.ย. ๒๘	ธรรมมีไว้ใช้แก้ปัญหา
๒๐๙.	๒๘ เม.ย. ๒๘	เนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา
๒๑๐.	๕ พ.ค. ๒๘	ทำงานเพื่องาน
๒๑๑.	๑๒ พ.ค. ๒๘	ใช้ปัญญาแก้ปัญหาของเรา
๒๑๒.	๗ ก.ค. ๒๘	พุทธศาสนาในออสเตรเลีย
๒๑๓.	๑๔ ก.ค. ๒๘	เขาสอนธรรมะกันอย่างไรในต่างแดน
๒๑๔.	๒๑ ก.ค. ๒๘	ชี้ความผิดให้คิดแก้ไข
๒๑๕.	๒๘ ก.ค. ๒๘	การไหว้พระที่ถูกพระ
๒๑๖.	๔ ส.ค. ๒๘	การบูชาพระรัตนตรัย
๒๑๗.	๑๑ ส.ค. ๒๘	คุณธรรมของความเป็นพระอรหันต์
๒๑๘.	๑๘ ส.ค. ๒๘	การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า
๒๑๙.	๒๕ ส.ค. ๒๘	ความกรุณาของพระพุทธเจ้า
๒๒๐.	๑ ก.ย. ๒๘	ธรรมะย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม
๒๒๑.	๘ ก.ย. ๒๘	ความรู้และการปฏิบัติที่สมบูรณ์
๒๒๒.	๑๕ ก.ย. ๒๘	มาดี – ไปดี
๒๒๓.	๒๒ ก.ย. ๒๘	ผู้รู้จักโลกตามความเป็นจริง
๒๒๔.	๒๙ ก.ย. ๒๘	บรมครูของโลก
๒๒๕.	๖ ต.ค. ๒๘	ยอดครูผู้ฝึกคน
๒๒๖.	๑๓ ต.ค. ๒๘	อย่าเป็นคนเชื่อง่ายๆ
๒๒๗.	๒๐ ต.ค. ๒๘	หลักการของพระพุทธศาสนา
๒๒๘.	๒๗ ต.ค. ๒๘	รู้จักพอ เป็นสุขทุกสถาน
๒๒๙.	๓ พ.ย. ๒๘	ธรรมที่ไม่ใช่คำสอน
๒๓๐.	๑๐ พ.ย. ๒๘	ตัวอย่างสกุลที่มั่นคง
๒๓๑.	๒๙ ธ.ค. ๒๘	การทำหน้าที่คือการปฏิบัติธรรม
๒๓๒.	๕ ม.ค. ๒๙	ธรรมะที่ใช้แก้ปัญหาชีวิต
๒๓๓.	๑๒ ม.ค. ๒๙	ควรจะอบรมลูกหลานอย่างไร
๒๓๔.	๑๖ ม.ค. ๒๙	วันครู
๒๓๕.	๑๙ ม.ค. ๒๙	ธรรมะ คือ หน้าที่
๒๓๖.	๒ ก.พ. ๒๙	อ่านดูแล้วจะรู้จำ
๒๓๗.	๙ ก.พ. ๒๙	ชีวิตและผลงานของท่านพุทธทาส
๒๓๘.	๒๓ ก.พ. ๒๙	วันมาฆบูชา
๒๓๙.	๒ มี.ค. ๒๙	พุทธศาสนาในลาว
๒๔๐.	๙ มี.ค. ๒๙	คิดอย่างไร ใจสงบ
๒๔๑.	๒๓ มี.ค. ๒๙	ผลของการปฏิบัติธรรม
๒๔๒.	๓๐ มี.ค. ๒๙	ปณิธานของท่านพุทธทาส-ภิกขุ
๒๔๓.	๖ เม.ย. ๒๙	ระวังอย่าให้มียินดียินร้าย
๒๔๔.	๑๓ เม.ย. ๒๙	วันสงกรานต์
๒๔๕.	๒๗ เม.ย. ๒๙	ความยึดมั่นถือมั่นนั่นเป็นทุกข์
๒๔๖.	๔ พ.ค. ๒๙	เป็นคนดี เพราะมีธรรมะ
๒๔๗.	๑๑ พ.ค. ๒๙	ชีวิตวัยเด็กของท่านปัญญา
๒๔๘.	๑๘ พ.ค. ๒๙	ช่วยกันทำสิ่งที่เป็นประโยชน์
๒๔๙.	๒๒ พ.ค. ๒๙	วันวิสาขบูชา
๒๕๐.	๑ มิ.ย. ๒๙	ธรรมสมโภช ๘๐ ปีที่ผ่านมา
๒๕๑.	๒๒ มิ.ย. ๒๙	ทำอย่างไรให้ใจเป็นสุข
๒๕๒.	๒๙ มิ.ย. ๒๙	เด็กดีควรทำหน้าที่อย่างไร
๒๕๓.	๖ ก.ค. ๒๙	ปาฐกถาธรรมท่านชาคโร
๒๕๔.	๑๓ ก.ค. ๒๙	มองให้เห็นเป็นธรรมดา
๒๕๕.	๒๐ ก.ค. ๒๙	วันอาสาฬหบูชา
๒๕๖.	๒๗ ก.ค. ๒๙	พอดี แล้วก็ดี
๒๕๗.	๓ ส.ค. ๒๙	สร้างความมั่นคงด้วยธรรมะ
๒๕๘.	๑๐ ส.ค. ๒๙	ให้ทานเพื่อการขูดเกลา
๒๕๙.	๑๗ ส.ค. ๒๙	มีพระข้างใน ปลอดภัยทั้งปวง
๒๖๐.	๒๔ ส.ค. ๒๙	มีธรรมะแล้วอยู่เป็นสุข
๒๖๑.	๓๑ ส.ค. ๒๙	คนของกิเลส คนของธรรมะ
๒๖๒.	๗ ก.ย. ๒๙	ปล่อยตนให้พ้นจากกรงขัง
๒๖๓.	๑๔ ก.ย. ๒๙	เคล็ดลับของความดับทุกข์
๒๖๔.	๒๑ ก.ย. ๒๙	ชีวิตนี้ต้องการอะไร
๒๖๕.	๒๘ ก.ย. ๒๙	วิถีทางดับทุกข์
๒๖๖.	๕ ต.ค. ๒๙	ทางชีวิตที่ประเสริฐ
๒๖๗.	๑๒ ต.ค. ๒๙	การเกิดที่เป็นทุกข์
๒๖๘.	๑๙ ต.ค. ๒๙	ความคิดที่ถูกต้อง
๒๖๙.	๒๖ ต.ค. ๒๙	แผ่นดินธรรม – แผ่นดินทอง

ติดต่อเทป – หนังสือปาฐกถาธรรม
ของพระราชนันทมุนี

ท่านประสงค์จะได้ หนังสือ และ เทปปาฐกถาธรรม ของพระราชนันทมุนี (ปัญญานันทภิกขุ) ขอเชิญติดต่อที่ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี กุฏิพระมหาเผียน อนุจารี (กุฏิทรงไทย) โทร. ๕๘๓๖๐๕๐-๙ ต่อ ๒๕๒

ถ้าท่านไม่สามารถไปรับด้วยตนเอง สั่งทางไปรษณีย์ก็ได้ จ่าหน้าซองถึง พระมหาเผียน อนุจารี วัดชลประทาน-รังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี รหัสไปรษณีย์ ๑๑๑๒๐ ธนาณัติสั่งจ่าย ป.ณ.ปากเกร็ด

เทปม้วนละ ๒๕ บาท
หนังสือปาฐกถาธรรมเล่มละ ๑.๕๐ บาท

อภินันทนาการ

จาก

พลเรือเอก อดุล ตุลยานนท์